

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 23/24

7. juunil 1930

„Näpsurid“. Riigikaitselistelt õppustelt noorsoole 1930. a.

The **NASH** motors

automobiilid

on kõige ökonoomsemad ja sood-
samad maailmas.

Ainuesindaja Eestis

Kaubanduskontor G. F. BELJAGIN

Tallinn, Vanaturg 1. Telef.: (20)4-81, (20)3-93.

SAKU ÕLLETEHAS A-S.

Asut. 1876.

Põhikapital Kr. 1.500.000.—

JUHATUS — TALLINNAS

PEALADU — Tallinnas, S. Kloostri 10|12.

Telef.: 17-48, 32-86.

Riigikaitse muredest.

J. Tõrvand.

XI.

Juhtivast ja kasvavast põlvest riigikaitse seisukohalt.

Oleme harjunud kuulma ja tarvita-ma ütelist — noorsugu on riigi tulevik. Kahtlemata on neis sõnades peidetud tähtis tõde meie riiklise olemas-olu ja seega ka riigikaitse mõttes. Varem avaldatud „murede“ ülevaadetes on ka minul mitmel puhul juhus olnud alla kriip-sutada noorsoo osa riigi tulevikus. Kuid küsimuse tähtsus on niivõrt suur, et on vist õigustatud tema juures veidi üksik-asjalikumalt peatuda, rööbastiku puu-dutades ka juhtivat põlve ja tema tööd ning ülesandeid.

Kasvav generatsioon peab riigile and-ma vaimliselt, hingeliselt ja kehaliselt terveid kodanikke, vahet tegemata soost ja rahvusest. Kõigiti terveid koda-nikke vajab aga riigikaitse. Selletõttu tundub kõigepealt vajadus selgitada, kas praegu juhtivat osa etendav generatsioon hästi hoolitseb riigi „tuleviku“ eest. Ei ole ju uus põlv mingi omapärane ja enne-olematu nähe, vaid ta kasvab sellest olu-korrast, mida eelmine põlv (õigemini eel-mised põlved) loonud. Uus põlv „imeb“ endasse kõik positiivse ja negatiivse endiste põlvete tööst, kommetest ja har-jumustest, ajani, mil ta ise ei ole saanud küpseks elule ja võitlusele enda ning oma riigi saatuse eest. Noorsoo omadus ime-da endasse kõike, mida pakub teda ümb-ritsev olukord, panebki juhtiva generat-siooni peale kohustuse luua selles olu-korras võimalikult rohkem positiivseid ja võimalikult vähem negatiivseid jooni. Selle juures peab alati meeles pidama, et noorsugu ei suuda veel analüüsida, ei suuda vaadelda elu nähteid ja neist küp-seid järeldusi teha. Noorsool puudub süntesi võime. Noorust valdab ohjelda-matu tung tegevuseks, aktsiooniks, aima-

tes järele vanema põlve tegusid ning andes ühtlasi elu praktikaga uut sisu kõi-gile sellele, mida kaasaegne teadus ja kultuur loovad. Noorus on uudishimulik, kuid ta kunagi ei suuda tungida elunähte sügavamatesse põhjustesse. Teda võib kergesti vaimustada mõne ideega, mis nõuab otsekohest aktsiooni ja siis ta ei küsi, miks see nii on aga mitte teisiti ei peaks olema. Noorus läheb lõpuni nende juhtidega, kes suudavad äratada tema tegevustungi teatud sihis, teatud idee kohaselt.

Missuguse olukorra on siis loonud juhtiv põlv kasvavale noorusele? Süm-näeme kõigepealt rahutut ajajärku. Sõjad ja revolutsioonid ning nendega koos kestvad rahvusvahelised ja sisepoliitilised konfliktid kutsuvad esile põhja-likke väärtuste ümberhindamisi. Juhtiv generatsioon sarnasel ajajärgul ise on käärimas ja see avaldab mõju ka kasva-vale põlvele, tehes teda vast ebanor-maalselt kärsituks ja üleliiga iseteadvaks. Kui „vanad“ lõhuvad maha altareid, mille ees seni kummardasid, siis on antud noor-soole põhjusi umbusklik olla selle vastu, mida vanemad kuulutavad noortele kui õigust ja tõde.

Juhtiv generatsioon omas praktilises elus, kantud sõdade ja revolutsiooni aja-vaimust, on sattunud iseendaga kon-flikti. Ta mäletab veel enda noorus-aegseid tõekspidamisi, kuid samal ajal peab elama ja töötama mõnikord hoopis uute arusaamiste kohaselt, mis sageli hingeliselt temale võõrad ja mida ka te-ma mõistus igalkord omaks ei saa võtta. Sarnaste olude juures vaid tugevamad iseloomud ja selgemad pead suudavad kohaneda aja vaimule ja täie ener-giaga rakenduda loovale tööle, olles noorsoole juhtideks. Kuid paljad vanema

generatsiooni esindajaist ei leia endale muud ühiskondlist ülesannet, kui kritiseerides ja targutades „iriseda ja piriseda“, külvates sellega umbrohtu noorema põlve hinge.

Tüübilisema näitena selle „töö“ alalt võiks tuua mõnikord avaldatud mõtet, et meie kui väikeriik, ei suuda end kaitsta ja sellepärast pole vaja kulutada suuremaid summasid riigikaitse ettevalmistamiseks. Teisena näitena võiks tuua väga levinenud arvamist, et meie noorsugu on a a t e l a g e, et tal pole juhtivat sihti, et ta elab „taime elu“, et on vastuvõtlik moraalsele lõtvusele jne. Sarnased mõtted ja väited on tõelised „karuohakad“ ja „raudnõgesed“, mis noorsoo loomu poolt tervet ja selget hinge ning uudishimulikku mõtteilma umbrohuga mürgitavad. Mina küsiks, kas noorsugu ise on süüdi, et ta on aatelage? Kategooriliselt ei, sest süüdi on vanempõlv, kes on kaotanud kindla tasakaalu iseenda tööeksperimentes ning kes oma kritiseerimistega ja targutustega iseennast peksab, ja peksab samade ohakate ja nõgestega, mida külib noorsoo hinge.

Edasi, juhtiv põlv, korraldades ühiskondlist elu ja valitsedes riiki, on mingi ürgjõulise kirega tormanud parteilisse ellu, mis täis väga omapäraseid ja kõlbliselt mitte kõige eeskujulikumaid võtteid. Olen varem allakriipsutanud, et parteipoliitilises võitluses halastamatult kistakse maha kõikide enam-vähem silmapaistvate rahva juhtide autoriteet ja hea nimi. Noorsugu, kes nüüd maast-madalast politikasse tõmmatakse, ei näe siin a u s a t m ä n g u, vaid alalist iseenda kiitmist ja teiste mahategemist, millega kaasas käib tõsiasjade hoolimata vassimine ja peapeale pööramine.

Politiiliste parteide teenistuses on ka neile kuuluv p r e s s e, meie avalik arvamine, mida juhib jällegi vanempõlv. Tänapäev on Eesti nii kaugele jõudnud, et tal erapooletut ja objektiivset ning parteidest rippumatut presset pole. See raskendab noorsoole orineteerumist töö otsimisel. Osv. Spengler iseloomustab tänapäeva presset järgmiselt, kui küsib mis on tõde. Vastus: „Tõde on masside jaoks see, mida ta alaliselt loeb ja kuulab. Hakkab keegi lihtsameelne koguma aluseid töö äramääramiseks, jääb see ainuüksi tema tööks. See teine tõde, silmapilgul avaliku arvamise tõde, millega arvestatakse tegevuse ja edu tõsiasjade-

ilmas, on tänapäev presse tootmisel. Mis presse tahab, on õige. Tema käskijad (omanikud?) tekitavad, muudavad ümber ja vahetavad tõdesid“. Arvan, et Spengler, olgugi suur skeptik, siin palju ei ekski. Ja noorsugu, olles kaasa kistud poliitikasse, loomulikult loeb presses ka kirjutisi noorsoo enda kohta. Need kirjutised on sageli täis kibedaid ja põhjendamata etteheiteid noortele. Vaesed poisid ja tüdrukud! Nende hinges kerkib omakorda kibe etteheide, — miks vanempõlv on siis meid oma oskamatuses ja moraalse lõtvusega alaväärtuslikeks teinud? Sarnane toon avalikus arvamises ja ühiskonnas vaevalt soodustab süvendada noortesse usku enda ja oma riigi tulevikku.

Politiiliste parteide ja muu presse kõrval sammub ühtteed suurem osa meie kirjandusest, mida loob juhtiv generatsioon. Möödunud talvel korraldatud kirjandusnädala puhul oli huvitav jälgida, kuidas püüti selgitada, mis pakub lugejale ja kodanikule kirjandus. Siis tuli kuuldavale palju etteheitvat, eriti aga leiti, et kirjandus käsitleb peamiselt elu varjukülgesid ja õige vähe loob positiivset noorema põlve kui tulevaste kodanikkude ja riigikaitsete kasvatuse alal.

Meie poliitilise elu ja kirjanduse varjuküljed loomulikult ei jäta mõjutamata kooli ja kodu ja nende kaudu kasvavat noorsugu. Eriti kooli elus pole meil käidud mitte päris selget ja kindlat sihti mööda. Selletõttu oleme sunnitud kuulma, et kool ei valmista noori ette praktilisele elule, et ta arendab õpilasi puudulikult. Noortest üliõpilastest 40% ei olevat küpsed tööks ülikoolis. Siin noored jällegi võivad küsida, kus on siis juhid, kes on kohustatud valitsema, nõudma ja korraldama, et kasvav põlv ühiskonnale ja isendale koormavaks ei muutuks?

Eelmistest üksikutest väidetest ja mõtetest paistab, et praegu riigielu eest vastutust kandev põlv ei ole küllalt hoolitsetud noorsoo vaimlise ja hingelise arenemise eest, suunas mis looks tublisid kodanikke ja ühtlasi tugevaid riigikaitsejaid. Sama võib öelda ka noorsoo kehalise arenemise suhtes.

Sel alal, peab avalikult tunnustama, puudub üldine juhtimine. Ei suudeta, näiteks, aru saada, et kõige kaunim ja avaram koolimaja ilma võimlata ja mängu ning spordiväljadeta pole mitte eeskujulik koolimaja. Kehaline kasvatus teostatakse

Läti saadik KÄRLIS ZARINŠ.

Minister KÄRLIS ZARINŠ.

Sündinud 4. XII 1879. a. Oma vanemad ta kaotas juba varases nooruses. Esimese hariduse sai Ruhjas, esialgu algkoolis ja pärast kihelkonnakoolis. Peale viimase lõpetamist töötas veel paar aastat Ruhjas ja siis sõitis Peterburi, kus ta astus teenistusse seal väga tuntud notari Goetzi juure. Teenides Peterburis algas ta oma edasiarendamist iseõppimise teel mitmesugustel hariduslikkudel kursustel. Need lõpetanud astus üldistele kõrgematele kommertsteaduste kursustele. Samal ajal õppis ta Rahvapälikoolis. Kuulus tolleaegsete tuntud rahvamajandusteaduse professorite, nagu Petražitski, Maksim Kovalevski, Koni, Tugan Baranovski, Rocki, Gessen ja teised, loengute tsikle.

Mõnda aega töötanud läti organisatsioonides juhina ja liikmena ja samal ajal osa võtnud tööst ka eesti organisatsioonides. Võttis osa Läti delegatsioonist Versailles rahu konverentsil.

1919. a. nimetatud Läti saadikuks Rootsi. Sama aasta oktoobris üle viidud saadikuks Soome, kus töötas kuni 26. IX 1925. a. millal uuesti määrati Rootsi, kus viibis saadikuna 26. IX 1925. a. — 8. V 1930. a. Käesoleva aasta maist on asunud vastutusrikkale Läti saadiku kohale Eestis.

pealiskaudselt. Selleks antakse õige piiratud aeg. Noored elavad kodus kitsastes oludes, kus puudub õhk ja päike. Koolis seda ka ei anta küllaldaselt. Tagajärg — kaitsevähke tuleb palju kiduraid ja haigeid noori. Lühikese ajaga ei suuda kaitseväge parandada, mis 20—21 aasta kestvuselt lastud nõrgaks kujuneda.

Noorsoo kehalise kasvatus eest puudulik hoolitsemine on üheks suuremaks etteheiteliks praegusele põlvele. Ja see tasub end kätte kohe, kui vajame mobilisatsiooni korral tugevaid võitlejaid, aga selle asemel saame nõrke ja hädiseid. Vähe on, et noored ise loomusunnil harastavad sporti, otsivad õhku ja päikest. On vaja luua kehakultuuriks soodsad eeldused, seda enam, et see ei nõua väga suuri kulusid. Kahjulks, meie kandev intelligents suurelt osalt on selles küsimuses täitsa loid.

Nüüd võiks vast küsida, kas praegune põlv pole loonud siiski ka midagi posi-

tiivset, mida suudaks hinnata, imestada ja eeskujulks võtta noorsugu? Ja, praegune põlv on korda saatnud seda, mis alati on olnud rahva geeniusse mõjuvamaks väljenduseks — see põlv on loonud riigi, on teda suutnud kaitsta raskes sõjas ja vaatamata kõigile raskustele riiki juhtinud pärast sõda. Ta on loonud riiklise korralduse, mis olenemata mõnisugustest puudustest osutub koduks kasvavale põlvele. Ta tunneb instinktiivselt ka enesekaitse vajadusi ja sellel alal on loonud peale kaitseväge veel sarnase võimsa organisatsiooni nagu on seda meie kaitseliit. Kuid kõik see suur ja tähtis ei õigusta vanemat põlve hooletusse jätta riigi tulevikku tema noorsoo näol.

Vanempõlv peaks iga oma toiminguga ja teotsemise juures mõtlema, kuidas mõjub üks või teine asi noorsoole. See on raske ülesanne, eriti sarnasel keerulisel murde ajajärgul, nagu on seda meieaeg. Kui eluraskuste all ägav vanempõlv prae-

gu võtaks tõsiselt uurimisele, mispärast raskused väljakannatamataks kipuvad muutuma, siis õige pea leiduksid ka mitmed teed nende raskuste kõrvaldamiseks.

„Jagamise“ poliitika peaks radikaalselt kolikambrisse heidetama. Siis kasvaks varsti vastastikune usaldus ja koos sellega kaoks muda loopimine. Siis saaks tekkida ka puudutamata nimega riigi juhid, keda vajab noorsugu, kui teda lahinguväljale kutsutakse. Siis kaoks vast ka alaline „iriseimine“, mis tekitab kahtlust riigi tuleviku kohta, eriti aga noorsoos. Siis varsti kaoks ka sarnased väljendused noorsoo aadressil, et ta on aatelage jne. Ilma positiivse eeskujuta, ilma autoriteetsete juhtideta ei saa areneda noorsoo kasvamine riiklikult soovitavas suunas.

Noorsugu üldiselt seni oli jäetud iseenda hooleks. Ta kasutas antud vabadust nii kuidas oskas. On tekkinud noorsoo organisatsioonid, mis haaravad endasse teatud osa noortest. Kuid neist organisatsioonidest nii mõnigi, olles arviliselt väga laialdane, taotleb lõpusihte, mis viivad kosmopolitilisesse udusse. Meil on aga kõige pealt vaja Eesti kodanikke, kes omas meelsuses oleks juhitud alati ärkyel olevast rahvustundest. Ja ka rahvuslisest uhkustundest. Sellega ma ei toonita šovinismi, vaid lugupidamist iseenda, oma saavutiste vastu. Vaa-

tamata nii paljudele puudustele meie riiklises ja ühiskondlises elus, võib praegune põlv üldiselt uhkusega oma töö peale tagasi vaadata ja seda tunnet noorsoole pärandada. Eksimata võime allakriipsutada, et ajavaimust tingitud negatiivsed nähted on ülemaailmsed, mõnes kohas neid näeme rohkem, teises vähem. Kuid meie oleme väike rahvas, kes julgelt, kuid alles hiljuti on astunud ajaloo lavale. Tahame seal mõningat osa püsivalt etendada, siis peab vanempõlv nüüd püüdma pärandada kasvavale võimalikult rohkem positiivset, rohkem kui seda vast nõutakse suurte rahvaste vanemalt põlvelt.

Koondatud energia töös, kindel ja rahva jõu kohane riikline organisatsioon, tahtejõulised ja targad juhid, meie elu nõuetele vastava kultuuri ja meelsuse arendamine ja noorsoole töö- ning tegevusepõllu loomine — seda peab andma vanempõlv noorsoole kaasa. Vaimliste, hingeliste ja füüsiliste jõudude kasvatamise protsess on kestev. Jääb siin midagi tegemata, on sedavõrt vähenenud meie riigi tuleviku — tema noorsoo — väärtus, eriti riigikaitse seisukohalt.

Sellest seisukohast on vanempõlv tungivalt kohustatud arvestama noorsoo omadustega, kasutades tema tegevuse ja ideede vastuvõtlikkust tugevate ja kindlate riigikaitsete kasvatamiseks.

Tallinnas, 4. juunil 1930.

Riigikaitseõppused koolinoorsoole.

Käesolevate suviste riigikaitseõppustega lõpetame selle töö alal koolides kolmandama õppeaasta. Kolm aastat on võrdlemisi lühikene aeg õppetöös ja ei näita veel kaugeltki kõiki neid resultate, mida selle õppeaine kooli sisseviimisega tahetakse kätte saada. Needki aastad on andnud mõningaid kogemusi, on selle õppeaine viinud katsetamise ajajärgust stabiilsesse ajajärku. Viimase väite tõenduseks on 30. mail s. a. maksma hakanud uus „Riigikaitseõppuse ja õpetuse teostamise ja kontrollimise määrus keskk- ja kutsekoolides“ ja seni maksnud ajutise õppekava asemel kaitsevägede staabis koostatud kaitseministri ja hariduse- ja sotsiaalministri poolt kinnitatud alaline õppekava. Need kaks dokumenti — üks mis annab juriidilised alused ja teine mis määrab selle õppeaine sisu klasside kau-

pa talvised ja suvised õppused eraldi, loovad selle aluspinna ja suuna, mida mööda ja millistes piirides riigikaitseõppuse ja õpetuse tegelik teostamine jätkub keskk- ja kutsekoolides.

Peatume nende aluste juures lähemalt.

Uus määrus ei too otseskohe olulisi muudatusi riigikaitseõppuse ja õpetuse alal koolides, küll aga määrab ta täpsamalt ja selgemalt selle teostamise sihtjooned, kui need olid ette nähtud endises määruses.

Endine määrus sündis 1926. a., s. o. siis, kui riigikaitseõppuse ja õpetuse teostamisele keskk- ja kutsekoolides ei olnud veel asutud. Siis puudus veel täielik selgus selle aine käsitlemise üksikasjadest sel määral nagu see on kujune-

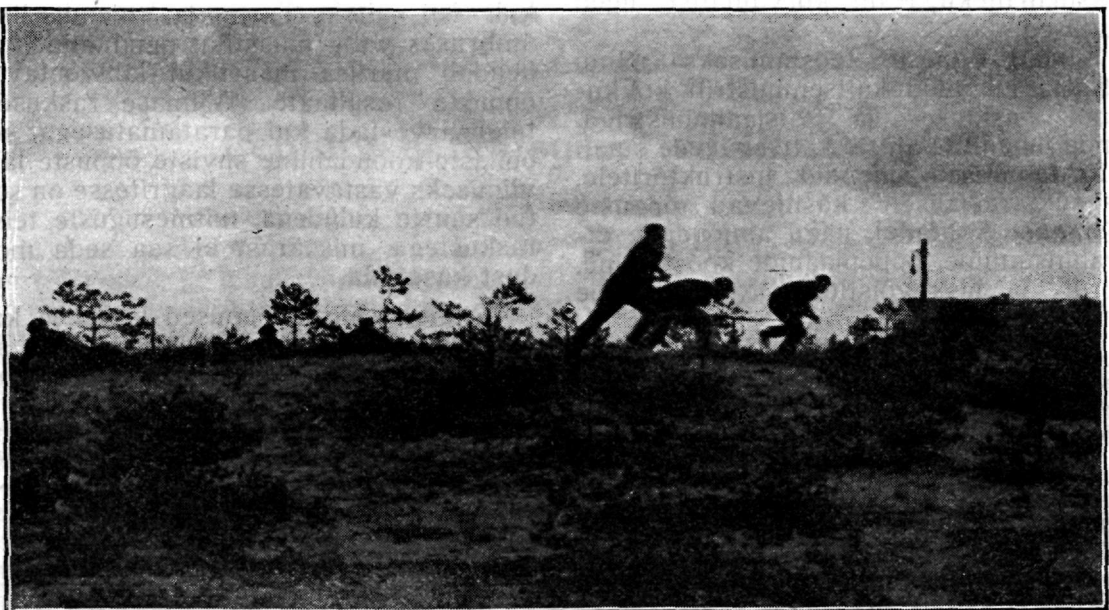

Välikindlustustöödel. (Vestholmi gümn. 3-b kl., 31. V 1930.)

nud praegu kolmeaastaste kogemuste varal.

Uue määruse järgi nagu ennegi õppeaeg jaguneb talviseks ja suviseks perioodiks. Eelmise määruse redaktsioon — talviseid õppusi kuni 2 tundi nädalas ja suviseid hariliku koolitöö vaheajal kuni 10 päeva — jätsid täpsa aja määramise lah-tiseks ja et see õppus teostataks kahe ministeeriumi kokkuleppel, siis kutsus see

välja alati igakordseid uusi kokkuleppeid kahe asutise vahel. Uus määrus kõrval-dab selle pahe, määrates täpsalt kindlaks need normid, mis tegelikult seni olid väl-ja kujunenud. Selle juures on aga oluli-semaks paremuseks uues määruses see, et suviste riigikaitseliste õppuste eripäe-vad on loetud mitte enam väljaspool hari-liikku õppetööd vaid selle õppetöö hulka. See kergendab märksa suviste riigikaitse-

Taktikalistel õppustel. (Kommertsgümn. 3. kl., 31. V 1930.)

liste õppuste organiseerimist ja võimaldab lõpetada õppused kõikides klassides korruga. Uue määruse järgi kaitseministrile on jäetud õigus kutsuda riigikaitsealise kasvatus ja õpetuse instruktoreid iga kahe aasta tagant kaheks kuuks laagri õppustele. Laagri õppuste korraldamine instruktoritele kaitseväes annab võimaluse siduda instruktoreid, kui tegevvaehohvitser, kaitseväge ja võimaldab anda neile juhtimise staaži nende üksuste juhtimises, milliste ülematena neid kaitseväes arvestatakse.

Riigikaitsealise kasvatus ja õpetuse instruktorite kontrollimine on uues määruks korraldatud erialustel. See sünnib ohvitseri kaudu, kes kaitseministeeriumist selleks otstarbeks on läkitatud hariduse ja sotsiaalministri käsutusse ja kellel on instruktorite suhtes koolinõuniku õigused ja kohustused.

Uue alalise õppekava maksmapanekuga on riigikaitsealise õppuse teostamise alal sisse viidud vastavad korrektiivid, täiendatud endist kava üksikute ainetega, ja uus kava on täielikum endisest seega, et see kava mahutab endas ka kõik suvised õppused. Seni suviste õppuste kava koostati iga kevadel eraldi ja kuulus igakordsele kinnitusele kahe ministri kokkuleppel.

Varem suvise kava ulatus ja ained ei olnud mitte talvel instruktoril käepärast, mispärast talvise ja suvise kava teostamises tekkisid vahel lõhed; uue kava maksmapanekuga on kõrvaldatud need puudused.

Suvise õppuse teostamiseks pandi maksma juhendid kaitseministrilt kokkuleppel hariduse- ja sotsiaalministriga. Nende juhendite alusel kaitseväge staap andis tehnilised juhendid instruktoritele, mis üksikasjaliselt käsitlevad õppuste teostamise kohtadel, nagu abijõudude ettevalmistamine, õppeplaanide koostamine, spordi- ja laskevõistluste korraldamine jne.

Peale selle iga õppetunni kohta kaitseväge staap koostas üksikasjalised töökavad, milles on antud iga teema kohaselt õppeülesanne, eesmärk ja ulatus, ajajootus, kasutatavad õppevahendid ja õppuse läbiviimise kord. Nimetatud töökavad paljundati 400 eksemplaris ja saadeti kätte igale instruktorile ja abijõule. Nende töökavade alusel instruktorid valmistavad ette abijõude 2 nädala jooksul ja samade töökavade järgi kõik abijõud valmistavad endid ette õppuste ajal igal õhtul järgmiseks

päevaks. Sellega on saadud kätte õpetamise ühtlus kõigis õppepunktides kõikide õppejõudude poolt. Et õppus sünnib korruga üle riigi 24 õppepunktis ligi 4000 õpilasega ja selle läbiviimiseks alaliste instruktorite kaadriks lisaks on kaitseväest määratud abijõude 405 ohvitseri-kadettiaspiranti-allohvitseri, siis niisuguse laialise õppepunktide võrgu käimapanemine kaitseväest mitmesugustest väeosadest ja mitmekesise ettevalmistusega abijõudude kaasabil oli võimalik ainult sel teel, et igale teemale tuli seada kokku üksikasjalik töökava ja kõik juhtivad jõud valmistavad oma töö ette ja viivad läbi nende töökavade järgi.

Kui õppused ülaltähendatud korra juures siiski võivad anda mitmesuguseid resultate, siis onoleb see instruktorite tegelikust õpetamise oskusest ja õppuste teostamise võimalustest kohapeal. On iseenesest mõistetav, et noor aspirant, kes alles 8-dat kuud teenib kaitseväes ei suuda temale õpetamiseks määratud ainet käsitleda sama hästi, nagu seda võib 6—7 aastat kaitseväes õpetaja kohuseid täitnud allohvitser, vaatamata et viimasel on väiksem üldharidus. Abijõudude õpetamise kogemuste nivoo vahe kahtlemata avaldab mõju õppuste tagajärgedele, kuid sellest küsimusest ei saa kuidagi üle niisuguse suure arvu abijõudude juures. Teiseks maastiku olud mitmes linnas teevad võrdlemisi suuri raskusi õppuste korraldamises, kus õpilast harjutatakse maastikul. Nii näiteks Tartus ja Viljandis linna ümbruses vaba maastiku puudumine, vähendab märksa maastikul läbivõetavate õppuste resultate. Viimase raskusega tuleb arvestada kui paratamatusega, sest õpilaste koondamine suviste õppuste läbiviimiseks vastavatesse laagritesse on seotud suurte kuludega, mitmesuguste teiste raskustega, mispärast ei saa seda moodust kasutada.

Riigikaitsealised õppused kesk- ja kutseskoollides kolme aasta vältel on juba annud teatud tagajärgi ja kergendavad kaitsevägele reservkaadri loomist. Nii reservohvitseride, kui reservallohvitseride ettevalmistamine korraldamine, mille lühikesed sundteenistuse tõttu olid ees suured raskused, on saanud seeläbi kergemini läbiviidavaks.

Meie riigikaitsealise kasvatus ja õpetuse kursus keskkoolides nii ajalt kui aine ulatuselt ei haara tervet noorsõduri kursust. Olud koolis ja majanduslikud ras-

Riviõppus. (Vene gümn. 3. kl., 31. V 1930.)

kused ei luba koole varustada kõikide nende relvadega, mida peab õppima käsitama noorsõdur ja seepärast, kui ka õpetundide arvu koolides suurendada, ei küüni koolide kursus noorsõduri täieliku kursuseni, aga mahutab endasse suurema osa sellest, mis pärast keskkooli õpilast on kerge viia noorsõduri teadmiseni.

Käesoleval aastal, kus kaitsevähke sissekutsumist hakatakse toimetama kolm korda aastas, oleme keskkooli õpilastel

noorte kursuse lühendanud 2 kuuni ja see- ga säästnud aega juhi ettevalmistamiseks. On aga keskkooli õpilased läbi teinud koolis riigikaitselise õpetuse kursuse 5 a. jooksul, siis avaneb võimalus nende noorte kursust veelgi lühendada kuni ühe kuuni. See ajasääst juhi ettevalmistamiseks kaitsevähes on juba tunduv ja võimaldab nooremate reserv juhtide ettevalmistust enam-vähem rahuldavalt lahendada ka meie lühikese sundteenistuse jooksul.

Lennuväe tähtsusest riigikaitsele.

R. Tomberg.

31. mail s. a. lõpetasid lennukooli 39 noort lendurit ja lendurvaatlejat ja astusid meie kodukaitsejate ridadesse. Kogu lennuväe tegevuse ajal väljus lennukoolist esmakordselt niisugune hulk noori võitlejaid, kuna teisi on järke ootamas kooli astumiseks. Sel puhul ei oleks üleliigne heita lühikest pilku lennuväe osasse riigikaitsele, eriti veel ka sellepärast, et viimasel ajal on „Sõduri“ veergudel elavalt mõtteid vahetatud mõningate kaitsevahendite suhtelise tähtsuse üle, misjuures on mainitud ka lennuväe osa.

Hiljuti tähendas ühel koosolekul Burnley's Briti välisminister Henderson: „Tu-

levases sõjas saab kogu rahvas olema sõjaliniil. Väerinde seljataga ähvardab rahvast surm mürgiste gaaside näol, mis saavad sünnitama hirmsamaid piinasid, kui kõige raskemad mürskude haavamised.

Maa- ja merevägi saab pakkuma seljataguses töötavatele kodanikkudele vähem kaitset kui see oli viimasel sõjas.

Õhukallaletungide hävitus, nagu meie seda mäletame möödunud sõjast, on vaid nõrk vari, võrreldes selle surma võidukirusega, mis algab uue sõjaga.“

Heites pilku tagasi Maailmasõjas ettevõetud õhukallaletungide tagajärgedele näeme, et juba tol ajal oli see hävitus

võrdlemisi suur: 13. juunil 1917. aastal Londoni pommitamisel, mida teostasid 20 saksa pommituslennukit, alla visates 126 pommi, said surma 162 inimest ja haavata 432; 3/4. sept. öösi sama aasta pommitasid saksa lennukid Gathami, kusjuures alla visati ainult 46 pommi, misjuures olid kaotused — 132 surnut ja 96 haavatut; öösi 23./24. sept. 1918 pommitasid 13 saksa lennukit Inglise väerinna seljataguses lennuväe depood, allavisates 5½ tonni pomme, misjuures said 48 sõdurit surma, 124 sõdurit haavata ja 50 depoos olevat lennukit hävinesid tule läbi.

Kuna minister Hendersoni sõnade järele need tagajärjed on vaid nõrk vari, võrreldes selle hävitusega, mis saab olema uue sõja puhul, siis vaatame lühidalt, kuivõrt lennuväe areng peale Maailmasõda õigustab sarnast ennustust.

Meie aja tehnika areneb säärase kiirusega, et ekslik oleks otsustada ühe või teise vääliigi võimeid ja ette näha nende kasutamise võimalusi tulevikus ainult möödunud sõdade kogemustel. Eriti oleks see ekslik lennuväe suhtes.

1914 aastal võistlustel	Monacos	saavutati keskmine kiirus —	139 km tun.
1921	„	Veneetsias	178 „
1923	„	Gowes (Am.)	285 „
1925	„	Baltimores	374 „
1927	„	Veneetsias	453 „
1929	„	Portsmouth'is	530 „

Tuleb meelestada, et lennuvägi astus Maailmasõtta, olles alles kõige algelisemal arenemise astmel.

Sündis ju esimene vaba lend Ameerikas vaid 26 aastat tagasi ja kestis 12 sekundit (Orville Wright 17. XII. 1903. a.) ning Euroopa mandril teostati vaba lend esmakordselt 13. septembril 1906. aastal (Daani insener Ellehammer lendas 42 meetrit 1½ meetri kõrgusel.

Jaanuari kuus 1909 oli P.-Ameerika Ühendriikides, Prantsuse- ja Inglismaal kokku registreeritud vaid 11 lendurit. Esmakordselt katsetati lennukite kasutamist laureks sõjaväe manöövritel Prantsusemaal 1910. ja Inglismaal 1912. aastal. Siit peale asuti lennuväe üksuste formeerimisele ja kõikide riikide lennuväed asusid sõtta oma kõige algelisemal arenemise astmel.

Lennukite materjalosa ja eriti mootorid jätsid väga palju soovida. Lennukite maksimaalne kiirus ulatus kuni 120 kilom. tunnis, tõus 1000 meetrile kestis 10—14 minutit. Lennukid ei omanud mingisugust relvastust — lendurid olid varusta-

tud püstolite või püssidega. Synchroniseeritud kuulipildujad ilmusid alles 1915. aastal. Sõja ajal oli Briti lennuväes ainult kahel lennukil raadioaparaadid katsetamisel.

Sõja vältel lennuvägi täienes tehniliselt ja arenes määratumatult arvuliselt. Sõda nõudis võimalikult suuremal arvul lennukeid ja lendureid rindele; polnud aega pikemaajalisteks uurimusteks tehniliseks täiendamiseks — oli vaja massiline tootmine. Sõja ajal valmistati sõdivate riikide poolt üle 200.000 lennukit. Sõja lõpul tõusis lennukite tootmine Prantsusemaal kuni 7000 ja Inglismaal 4000 kuus.

Sõja lõppedes algas alles tõsine lennuväe tehniline areng, kus aega oli töösse rakendada kõik sõja jooksul saadud kogemused.

Toon võrdluseks näiteid lennukite kiiruste arenemisest 1914.—1929. aastaks Schneideri võistluste andmetel võidulennul 350 km distantstil, mis kujulvalt illustreerivad lennuväe tehnilist arengut peale Maailmasõda:

1909. aastal püstitas Latham Prantsusemaal kõrguse rekordi, tõustes 500 jala kõrgusele. Nüüd ületab see 40.000 jalga. Samal aastal püstitas Bleriot kestvuslennu rekordi 3 tundi; praegu on see ligi 3 nädalat. 1910. aastal määrati Inglismaal £ 10.000 autasuks sellele, kes 24 tunni jooksul 3 vahemaandumisega ära lendab 400 kilom., Londonist Manchesteri; nüüd lennatakse ilma vahemaandumiseta kuni 9000 kilomeetrit.

Kui sõja lõpul vaid üksikute lennukite kandejõud ületas 1000 kilogrammi, on praegu pommituslennukeid, mis kaasa võtavad 10.000 kilogr. pomme. Raske on ettekujutada seda hävitust, mis üksainus sarnane lennuk võib sünnitada (Vabadussõja ajal mai kuul 1919. a. Narva pommitamisel lasid enamlased Narva peale päeva jooksul umbes 10.000 kilogr. mürske, mille tagajärjel hävines üle 100 maja).

Seni sõditi vaid maal ja merel. Maailmasõjast alates on loodud uus võitlusväli — õhus. Õhuruum oma ääretu ulatusega võimaldab vastase õhujõududel tungida riigi kõige kaugematesse kohta-

**Kaitseministri hr. O. Köster'i ilmumine lennukooli lõpuaktusele
Lasnamäe aerodroomil 31. mail 1930.**

desse, kaasa tuues surma ja hävitust. Õhuruum, kus ei saa vaenlase edasitungi seisma panna kaevikute, traattökete ja miiniväljadega, kus pole tegevuse takistamiseks soid ega metsi, kaljusid ega madalikke, võib tuleviku sõjas kujuneda tähtsamaks võitlusväljaks. Siin võidakse otsustada riikide ja rahvaste olemasolu küsimused.

Kui Maailmasõja ajal mõnesaja saksa veealusepaadi blokaad viis suurima maailmariigi — Inglismaa äärmiselt kriitilisse seisukorda (Inglismaal jätkub oma teravilja vaid 2 kuuks aastas ja 10 kuu tarvidus tuleb sisse vedada merd mööda), ning nõudis üle 1.000.000 mehe rakendamist võitluseks veealuste paatidega, kas siis tuleviku sõjas mõnesaja pommituslennuki hävitustöö ei suuda murda rahva vastupanu ja võitlusetahet, kes ei ole ettevalmistatud õhuvõitluseks.

Ma tähendasin rahva vastupanu, kes pole ettevalmistatud õhuvõitluseks. Nagu võitluses maa peal maavägi ja merel merevägi võib mitte ükski vaenlase pealtnõu tagasi lüüa, vaid ka vastase vägesid hävitada, samuti võib ka õhus tugev lennukoo koos teiste õhukaitse vahenditega mitte ainult vaenlase õhukallaletunge tagasi lüüa, vaid ka minna ja teda tema baasides hävitada (v. eelpool näide 23./24. septembril 1918.).

Sellepärast meie aja riigikaitse korraldamisel tuleb eriti rõhku panna selle kõige noorema, kuid väga tähtsa väeliigi arendamisele. Mitte hinnates lennukoo võimeid möödunud sõdade kogemuste põhjal, vaid hinnates neid tehnilisi tagajärgi, mis rahuaja töös on juba saavutatud ja ettenähes võimalikku arenemise käiku.

Lennukooli neljas lend.

1. oktoobril 1928. a. asus meie lennukool neljandat puhku noorte lendurvaatlejate ja lendurite ettevalmistamisele. Kaksikümmend kuud kestnud intensiivse ja pingutava töö tulemusena andis lennu-

kool meie kaitsevæele 8 lendurvaatlejat-ohvitseri, 19 lendur-ohvitseri ja 12 lendur-üleajateenijat.

Kursuse lõpu puhul oli 31. mail k. a. Lasnamäe aerodroomil korraldatud lõpu-

aktus, milleks lennukool täies koosseisus rivistatud. Kell 11.00 saabus kaitseminister, oma abi, kaitsevägede staabi ülema ja karnisoni ülema saatel. Tavalise rivistatud üksuste ülevaatuse lõppedes pöördus kaitseminister noore lendava personaali poole kõnega, milles kriipsutas alla lenduri ja lendurvaatleja kutse ja ülesannete tähtsust, avaldades ühtlasi lootust, et noored kotkad kindlal käel ja püsiival tahtel saavad juhtima oma lennukeid ja käsitama moodsaid tehnilisi vahendeid kodumaa iseseisvuse kaitseülesannete teostamisel, olles tarbekorral valmis ohverdama oma elu ühes lennukiga.

Kaitseministri abi ja kaitsevägede staabi ülema väga soojail sõnul öeldud tervituskõnedele järgnes ohv. kogult korraldatud klaasi veini joomine kursuse lõpetanute auks. Aktuse lõpuakordiks oli tagasihoidlik lennudemonstratsioon lendur-instruktorilt, mille kestel näidati rivilendu mõningate evolutsiooniga rivis, surmasõlme kolmikrivis ja individuaal vigurlende.

Kava kohaselt, ajakaotuseta möödusid 1½ tundi aerodroomil. Aja suhtes kiirelt, välise efekti suhtes äärmiselt tagasihoidlikult saatis lennukool sel päeval tegelikku ellu oma kasvandikud.

Agaga töö, mille viljana esines sel päeval noor lendav personaal, ei olnud kogu kursuse kestel sugugi tagasihoidlik. Meie oludes võrdlemisi suure-arvuline õpilaskond nõudis õpetajaskonnalt vaimlist ja füüsilist pingutust, õpilaskonnalt eneselt aga — head tahet ja innukat püüdmist eesmärgile. Mõlemad nähted olid de facto olemas ja tähistasid lennukooli tööd kogu kursuse kestel. Radikaalne õppemeetod, instruktorite kogemused ja enam-vähem ajakohane materjalosa võimaldasid õppetöö suunimise nii, et õpilaskond võis omada vajalikud teoreetilised alused ja rakendada need praktiliste ülesannete täitmisele.

Siinkohal on võimata anda pilti kogu kursuse tööst — ajakirja raamid on selleks liiga kitsad. Valgustades vaid üht osa sellest tööst, nimelt lennutehnilist väljaõpet, saame statistikalisel andmeil järgmise pildi:

a) Lennutehnilise väljaõppe intensiivsemal perioodil (6. maist — 1. novembrini 1929. a.) lennati lennukoolis:

mais — 396 t. 10 min.
juunis — 490 „ — „

juulis — 579 „ 20 „
augustis — 544 „ 15 „
septembris — 528 „ 30 „
oktoobris — 509 „ 10 „

Kokku: 3047 t. 25 min.

Sel perioodil lendas iga lendur-õpilane keskmiselt 64 t. 55 min., milline arv koosnes lendudest instruktoriga ja iseseisvalt; lendurvaatleja-õpilane lendas keskmiselt 26 t. 05 min.

b) Järgneval perioodil (1. nov. 1929. kuni 31. maini 1930. a.) olid vastavad arvud järgmised:

novembris — 231 t. 35 min.
detsembris — 239 „ 25 „
jaanuaris — 218 „ 50 „
veebruaris — 80 „ 55 „
märtsis — 209 „ 30 „
aprillis — 534 „ 10 „
mais — 507 „ 55 „

Kokku: 2022 t. 20 min.

Sel perioodil lendas iga lendur-õpilane keskmiselt 44 tundi, iga lendurvaatleja-õpilane keskmiselt — 13 tundi.

d) 6. maist 1929. a. kuni 31. maini 1930. a. lennati lennukoolis üldse 5069 tundi 45 minutit. Sellest lennutundide üldsummast oli:

Lendur-õpilaste väljaõppeks — 1768 t. 05 min.
Lendurvaatleja-õpilaste väljaõppeks — 364 t. 30 min.
Lendur-õpilaste iseseisvaid lende — 1806 t. 40 min.
Mitmesuguseid lende — 1130 t. 30 min.

Asjatundjale räägivad need arvud väga palju ja väga selget keelt.

Pöörame vaid tähelepanu sellele, et möödunud kursuse kestel on ühe aasta ja 25 päeva (s. o. 6. maist 1929. a. — 31. maini 1930. a.) jooksul lennukoolis lennatud suhteliselt sama palju kui 1924.—1927. aastate jooksul kogu lennuväe rügemendis kokku. Õpilased on saanud soliidselt ettevalmistuse, millele tuginedes nad võivad edukalt jätkata oma treeningut lahingüksuses viimaste juhtide osaval ja järjekindlal juhtimisel.

Ei või tähelepanematult mööduda ka sellest, et rööbiti oma otsestele ülesannetele toimis lennukool ka selle ainsa üksuse-na, mille õlul lasus terve rida lisäülesandeid kõrgema sõjakooli õpilaskonna tutvustamise alal lennuasjandusega, taktika-

Lennukooli instruktorid ja õpilased.

Keskel inglise major Collier ja lennukooli ülem major A. Vernik.

lisist õppusist osavõtmise, mitmekesiste tehniliste küsimuste jne. lahendamise näol. Pealegi tegutsesid lendurinstruktorid ka maapealse väljaõppe alal, toimides lektoreina klassides ja praktiliste tööde juhtena lennuväe materjalosa õpetamisel. Kõik see nõudis kahekordist jõupingutust. Kuid instruktorid said valmis selle kolos-

saalse tööga. Ning väga hästi, mille üheks tõenduseks on tõsisemate lennuõnnetuste puudumine kogu kursuse kestel. Noorte lendurite väljaõpe on teatavasti hädaohtlikumaid ja raskemaid ülesandeid, mille teostamisel keegi ja millalgi ei ole kaitstud üllatuste eest. Möödunud kursuse kestel oli lennutehniline väljaõpe

Kaitseminister kutses kinnitatud lendurvaatlejaile ja lendureile kutsemärke annetamas.

teostatud peaaegu 100% eduga. Sellise kõrge tasapinna saavutamise tegureid oli palju, kuid tähtsamad neist olid: õpetajaskonna kvalitatiivne väärtus, õpilaskonna innukas suhtumine töösse, õpetajaskonna ja õpilaskonna südamlilikult - sõbralikud vahekorrad, millised löid soodsa õhkkonna raske ülesande täitmiseks ja võrdlemisi rahuldava väärtusega õppevahendid ning materjalosa.

Lennukool täitis oma raske ülesande. Jääb vaid soovida, et lahingüksuste ülemad, kelle käsutusse läheb noor lendav personaal, suuniks väljaõpe nii, et noortest lendureist ja lendurvaatlejaist kasvaksid kõige lähemas tulevikus lahinglendurid ja lahinglendurvaatlejad. See on nende kohus, seda rohkem, et eeldused selleks inimmaterjali suhtes on parimad kui millalgi enne meie lennuväes.

—tk.

Noorteklassi üleriiklised laskevõistlused.

Tulemusi ja tähelepanekuid.

O. Sternbeck.

22. ja 26. mai vahel pidasid kevadise kursuse noored üle riigi oma jõuproovi laskeosavuses.

Tänavune laskevõistlus noortele oli korraldatud samadel alustel, kui möödunud aastal. 15 lasku 100 meetri distantsilt 100 m normaallaua (läbimõõt 333 mm, 10 ringi) pihta, neist 5 lasku igast põhiasendist, pidid näitama, mis noored on suutnud ära teha väga lühikesel, tavalikult mitte üle 3 kuu kestnud õppekursuse jooksul. Osavõtjate protsent oli umbes sama, kui möödunud aastal, enamalt veel veidi kõrgemgi (41,6% esialgsest sissekutsutute arvust möödunud aastal, 44% käesoleval aastal).

Ilmad olid võistluspäevadel haruldaselt ilusad. Õnnestus vaikse ilmaga lasta isegi neil üksustel, kes oma harilikul õppeajal vaid väga harva saavad lasta ilma tülitava tuuleta. Oli ka võimalus (esimest korda meie laskevõistluste ajaloos!) võistlejatele tarvitada anda laskemoon, mille jooksutihedus enam midagi soovida ei jätanud. Nii oli siis välisest küljest kõik korras ja võis oodata kõige paremat.

Teine asi oli võistluste „sisemise küljega“. Iga võistluse kandjaks ja otsustajaks on kõige esmalt ikkagi inimene ise. Ning see inimmaterjal, mille meie noorteüksused kätte said käesoleva aasta veebruaris, ei töotanud alguses kuigi palju head.

Võrdlemisi pikk seeria kolmest põhiasendist nõuab heade tagajärgede saavutamiseks ikkagi võrdlemisi head kehalist arenemist, olgugi, et heaks laskmiseks veel sugugi ei tarvitse atleet olla. Need üldiselt väga nõrgad, nigela kehaehitusega, äärmiselt kohmakad ja saamatud nooredmehed aga, keda nende ridade kir-

jutajal juhus oli näha noorteüksuste külastamisel kursuse algupoolel, ei andnud aga kuidagi ka seda nappi kehalise tubliduse „mõõtu“ välja, mis enam-vähem korralikuks püssilaskmiseks vaja on.

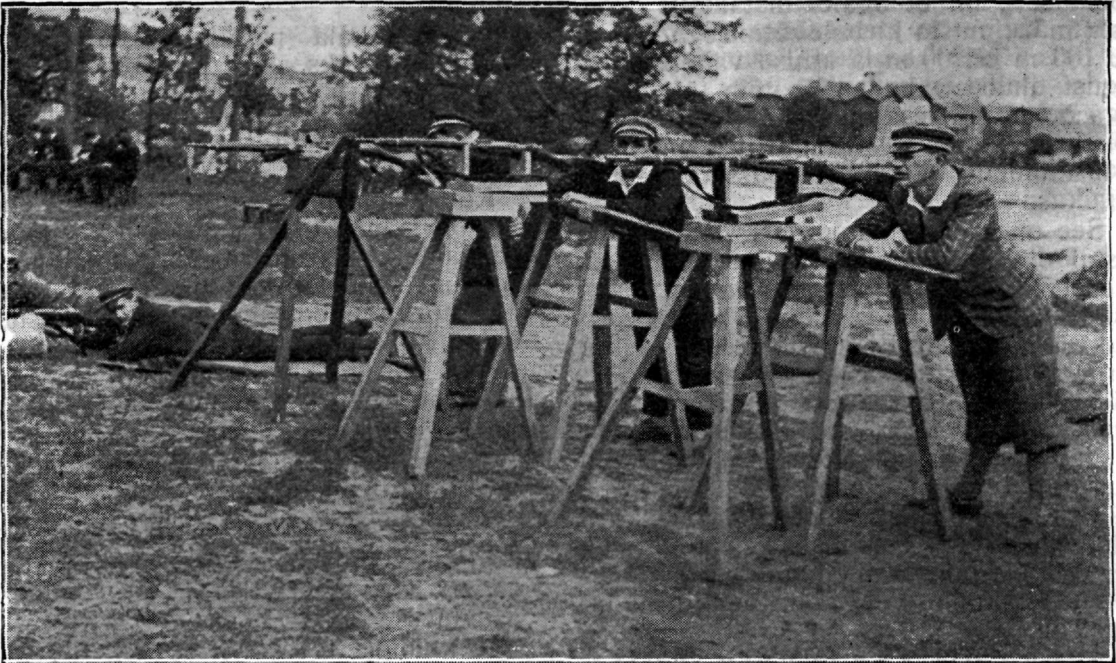
Tundub, nagu muutuksid meie noortekontingendid aast-aastalt ikka nigelamateks. Tüsedaid, tugevaid, füüsiliselt hästi arenenud kujusid näeb viimasel ajal ikka harvemalt ja harvemalt. Ning on maa-kondi, millede noortekontingendid üldiselt, peale üksikute erandite, füüsiliselt väga ja väga kehvad on.

Ei ole siin koht selle nähtuse põhjuseid uurida. Tõsiasjaks jääb aga ikkagi, et käesoleva aasta veebruarikutse noortekontingent oma füüsiliste võimete poolest kursuse alguses kuigi suuri lootuseid ei andnud heade tulemuste saamiseks laskevõistlustel.

Tegelikult aga olid võistluse tulemused kaugelt paremad, kui seda ennustada võis.

Üleriikline keskmine silm oli käesoleval aastal 4,05. See tähendab, et keskmiselt kõik võistlusele väljatoodud esindusmeeskonnad (44% tervest noortekontingendist) näitasid teisele laskurklassile vastava tasapinnani väljajõudmist. Vahe on küll veel laskedistantsis. Katse II klassi pääsemiseks sooritatakse 200 m peal, noored võistlesid aga 100 m distantsil. 200 m eeskirjalise normaallaua läbimõõt on aga 70 cm, mitte 66,6 cm, nagu ta noorte tööelise „normaali“ omaga võrreldult peaks olema. Peale selle sünnib katse II klassi pääsemiseks 10 lasuga, neist 5 lamades, 3 põlvelt ja 2 püsti, kuma noored

Riigikaitselised õppused noorsoole Tallinnas.

Sihimisõppus. (Juudi gümnaasium, 31. 5 1930.)

Mängud õppuse vahetunnil. (Realkooli 4. kl., 31. V 1930.)

võistlusel igast põhiasendist lasksid 5 lasku. Kui püssil sihik on jaotatud ratsionaalselt, nii et igale distantsile võib lasta märgimusta kirbulevõtmisega, siis ei ole 100 m ja 200 m laskmise vahel mingisugust olulist vahet. Nii võib täie õigusega öelda, et keskmine silm 4,05 noortevõistluse tingimustes näitab II laskurklassi tasapinnale jõudmist püssikäsitamise tehnikas.

See on suur samm edasi. Möödunud aastal oli üleriikline keskmine silm 3,12. See ei anna õieti veel kolmandagi laskurklassi tasapinda välja. Nimelt pealks eeskirja kohaselt III klassi loetav laskur normaallaua pihta laskmisel lamades käelt 10 lasuga saavutama vähemalt 36 silma. Õigeks vahekorraks keskmise laskuri püsti, põlvelt ja lamades käelt saavutatud tagajärgede vahel loetakse 6:7:8. Selle kohaselt peaks III kl. laskuril kolmest asendist laskmisel keskmine silm olema 3,15, millest möödunud aasta üleriikline keskmine veel kolm punkti madalamal on.

Seega oli tänavuste võistluste tasapind terve klassi võrra kõrgem, kui möödunud aasta võistluste oma.

See ei ole mitte ainus edu tunnus.

Möödunud aastal oli keskmine silm parimal üksusel 4,49, kõige nõrgemal üksusel 2,51. Vahe esimese ja viimase üksuse vahel oli seega 1,98 silma. Käesoleval aastal oli parima üksuse keskmine silm 4,50, kõige nõrgema oma 3,59, vahe seega ainult 0,91 silma. Möödunud aastal ulatas keskmine silm üle 4 ainult ühel üksusel, tänavu saavutasid üle 4 silma tervelt 5 üksust, nimelt:

6. üksik pataljon	4,50
3. „ „	4,47
4. „ „	4,30
Kalevi „ „	4,29
9. „ „	4,30*)

Võimed on muutunud ühetaolisemateks, konkurents läinud põnevamaks.

Veel põnevam on võistlus 6. ja 10. kohta vahel. Neil kohtadel saavutasid:

2. üksik pataljon	3,98
Kuperj. „ „	3,97
5. „ „	3,93
8. „ „	3,89
Scouts „ „	3,84

*) Kamini käsukirjas nr. 137 oli näidatud 4,21, pärastisel nimekirjade ja märkimiskaartide kontrollil on aga selgunud, et õige silm on 4,30. Üksuse kohta see oluliselt ei puuduta.

Alles viimased kaks üksust annavad järele veidi suurema „nõksu“ võrra ja saavutavad:

Sakala pataljon	3,65
10. üks. „ „	3,59*)

Seega jääb ka kõige viimase üksuse tasapind ikka veel tuntavalt kõrgemaks III klassi normaaltasapinnast (3,15 silma).

Kuna suurim saavutus peaaegu endiseks on jäänud (4,50 tänavu, 4,49 möödunud aastal), siis on vahede koondumine sündinud selle läbi, et möödunud aastal väga nõrku tulemusi näidanud üksused tänavu kõik tublisti on „kosunud“.

See „kosumine“ on mõnel üksusel erakorraliselt suur. Toome näitena mõned andmed möödunud aastal viimasele ja tänavu viiendale kohale pääsenud üksuse (9. üks. pat.) tulemustest:

	1930. aastal	1929. aastal
Keskmine silm . . .	4,30	2,51
Kõigist asenditest ringidesse tabatud kuulide %	79,1	55,8
Kõigist asenditest märgi musta tabatud kuulide %	49,6	27,2
Püsti asendist ringidesse tabatud kuulide % . . .	56,5	35,4
Püsti musta tabatud kuulide %	24,5	12,2
Põlvelt ringidesse tab. kuulide %	85,9	57,8
Põlvelt musta tab. kuulide % . . .	52,8	26,8
Lamades ringidesse tab. kuulide %	94,9	74,2
Lamades musta tab. kuulide %	70,1	42,6

Paranemine mõnes suhtes seega ligi 100%.

Seda ei saa enam seletada ainult sellega, et pataljon möödunud aastal õige tugeva tuulega laskis ja tänavu võrdlemisi hea ilmaga (tuul peaaegu otse vastu 3—4 m/sek.) Siin on tegemist tõesti tüseda töö läbi saavutatud paranemisega.

Ei pruugi tänavu meeolehärma tunda ka need, kes oma endistelt kohtadelt on langenud allapoole või kell „õnnetus“ on olnud sattuda viimastele kohtadele. Ka nemad võivad näidata väga ja väga tuntavat paranemist, tõusu kõrgemale tasa-

*) Siin on toodud ainult tasapinnasilmad, rekordipunktid, kui tasapinda mitte mõõtvad, on tähelepanemata jäetud.

pinnale. Näitena toome andmed viimasele kohale jäänud üksuse (10. pataljoni) kohta:

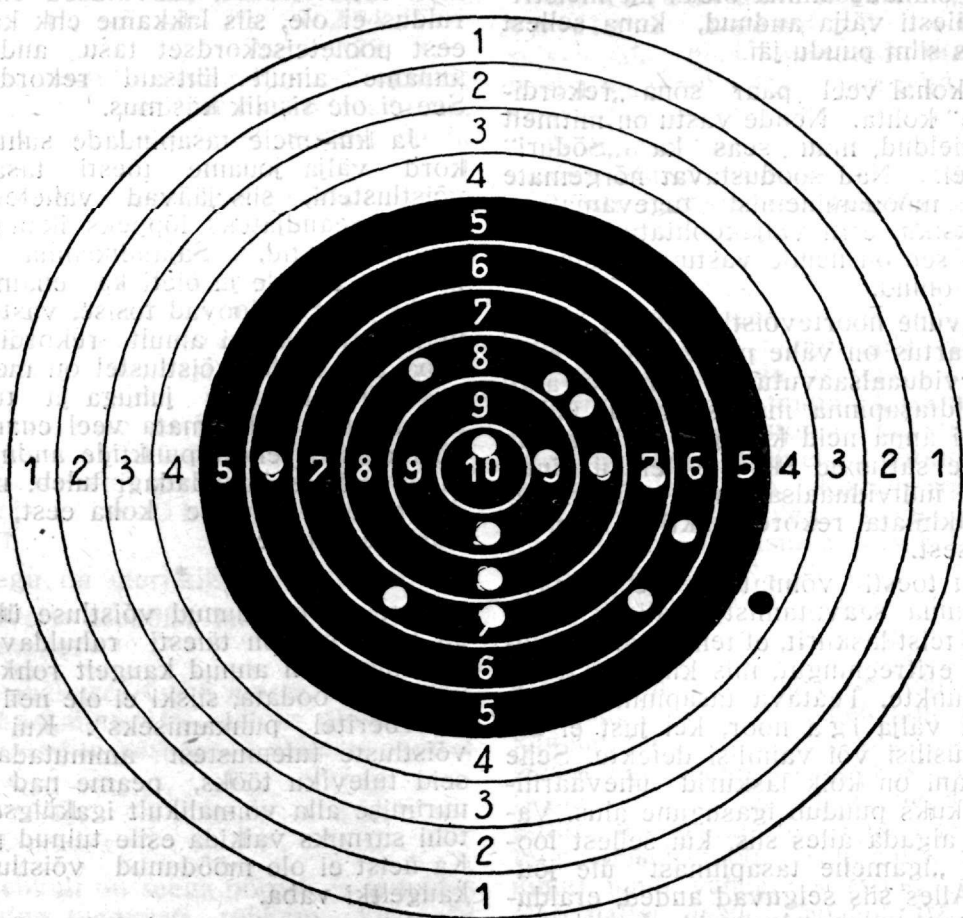
	1930. aastal	1929. aastal
Keskmine silm	3,59	2,71
Üldine % ringidesse	71,8	55,7
Üldine % musta	41,8	30,0
Püsti ringidesse %	50,4	27,2
„ musta %	22,9	10,8
Põlvelt ringides. %	75,5	58,0
„ musta %	46,1	29,0
Lamades ringidesse %	89,6	81,8
Lamades musta %	56,3	56,1

Ka siin on paranemine mitmes suhtes sama tugev, kui ülemahtoodud üksusel, nii et oma saavutuste üle sugugi häbi tunda ei pruugita. Aga võistlus on võistlus ja viimasele kohale peab keegi lõppude lõpuks ikkagi jääma. Peaasi on, et see viimasele kohale jäämine ei oleks seotud kibedustundega, täielise nõrkuse ja saama-

tuse tunnistuse saamisega. Ja väga madalalt väga kõrgele korraga ka hüpata ei suuda. Vahepealsetel astmetel „puhkamine“ on möödapääsemata niisuguste vahede tasandamisel, kui seda olid eelmistel võistlustel üksuste vahel tekkinud vahed. Kui sel „puhkamisel“ siis satutaksegi isenesest just mitte meelitavale kohale, siis ärgu võetagu seda mingisuguse „häbina“, vaid lepitagu sellega kui paratamata nähtega.

„Vahede tasandamine“ on aga meil viimaks ometigi käimas ja pealegi täie hoo-ga käimas. Ehk saame siis lähemas tulevikus näha ka ideaalseid, täiesti tasavägiseid võistlusi, kus vahet üksuste vahel teevad vaid üksikud punktikesed, või koguni ainult välkkesed paremused üksikutes raskemates laskeasendites.

Noorteklassi tänavune parim individuaalsaavutus — 111 silma — oli küll veidi vähem, kui möödunud aasta oma, mis

Tänavuse noorteklassi meistri, 6. üksiku jalaväe pataljoni noore Aleksander Hurda tabamispiit.
 Püsti 35, põlvelt 38, lamades 38 silma, summa 111 silma.

115 silma andis. Selle eest oli aga 90 silma ja enam (I klassi tasapind) lõõnud laskurite arv tuntavalt tõusnud. Mõõdunud aastal leidis neid 16 meest 1200 hulgast, tänavu 32 900 seas. Relatiivne juurdekasv on seega ligi kolmekordne. Mõõdunud aastal võeti osa rekordipunkte andvatest kohtadest saavutustega alla 100 silma, tänavu ulatas sajasilmameeste rida veel väljapoolegi kuut esimest kohta.

Tänavu esimesele kohale tulija, noor Hurtt 6. üksikust pataljonist, näitas noorsõduri kohta haruldaselt ühtlast tasapinda kõigist asenditest laskmisel, lüües püsti 35, põlvelt 38 ja lamades samuti 38 silma. Lamades ja põlvelt lastud grupid olid tal selle juures püssi väikese väärijoosku tagajärjel veidi ebaõnnestunud, istudes paari ringivahe võrra märgi keskpunktist paremal. Oieti pealeviidult oleksid need grupid võinud anda 40—45 silma. Sel juhul oleks vahekord üksikutest asenditest saavutatud tagajärgede juures olnud 7:8:9 ja silmadessumma oleks ka meistri-normi täiesti välja andnud, kuna sellest nüüd üks silm puudu jäi.

Siin kohal veel paar sõna „rekordipunktide“ kohta. Nende vastu on mitmelt poolt vaieldud, muu seas ka „Sõduri“ veergudel. Nad soodustavat nõrgemate üksuste möödaminemist tugevamast, mõne üksiku, eriti väljakoolitatud laskuri arvel — see on nende vastuvaidluste põhimotiiv olnud.

Tänavune noortevõistlus näitas jällegi, et see kartus on vähe põhjendatud. Kõrged individuaalsaavutused võrsuvad alati kõrge üldtasapinna mullas, madal üldtasapind ei anna neid kunagi. Viimastele kohtadele sattunud üksustes ei küüminud ka ükski individuaalsaavutus 90 silmanigi, rääkimata rekordipunktide saamise võimalusest.

On ju tõesti võimata enne teatava üldtasapinna saavutamist valida välja seda või teist laskurit, et temale anda mingisugust eritreeningut, mis kindlasti tooks rekordipunkte. Teatava tasapinnani jõuab hõlpsasti välja iga noor, kel just ei ole erilisi füüsilisi või vaimlisi defekte. Selle tasapinnani on kõik laskurid üheväärilised, valikuks puudub igasugune alus. Valik võib algada alles siis, kui sellest loomulikust „igamehe tasapinnast“ üle jõutakse. Alles siis selguvad anded, eralduvad üldisest massist laskurid „Jumala armust“. See „igamehe tasapinnast“ ülepüüdmine, tõsiste parimate ja andekamate laskurite ülesotsimine, neile võima-

luste andmine oma võimete täielikuks väljaarendamiseks jne., see kõik on ka ometigi üksuse töö, mida hinnata tuleb. See ei ole ka sugugi mingisugune kõrvaline, normaalse õppetöö piiridest hoopis väljalangev töö. See töö on just niisugune, millisena meie laske-eeskirjad tahavad näha tervet laskeasjanduse alal tehtavat õppetööd — iga laskuri individuaalne õpetamine ja väljaarendamine. Selle töö mittehindamisest ei või juttugi olla.

Teine asi on, kui suurel määral rekordipunkte anda. Kui meie parimate laskurite tasapind vaevalt I-se klassi tasapinnani küümis, olid tõesti heade rekordisaavutuste väljatoomiseks vajalikud ka erakorralised ergutusvahendid, rekordipunkte tuli anda ohtralt. Tänavu on rekordiprotsente tugevasti kärbitud, meisterklassi saavutused andsid neid ainult noolteisekordset, mitte enam kahekordset nagu varemalt. Tuleb kord aeg, kus meil meisterklassi saavutused enam haruldus ei ole, siis lakkame ehk ka nende eest pooleteisekordset tasu andmast ja anname ainult lihtsaid rekordipunkte. See ei ole sisulik küsimus.

Ja kui meie tasapindade suhtes üksikord välja jõuame tõesti tasavägistest võistlusteni, siis jäävad vahetegijateks, paremuseandjateks lõppeks ikkagi ainult rekordipunktid. Sajandiksilma tasapinnavahe ei ole ju oieti ka enam mingi „vahe“. Siin loovad tõsise, vastuvaidlemata vahe ikkagi ainult rekordipunktid. Juba tänavustel võistlustel on meil tegemist ühe niisuguse juhuga ja tulevikus näeme neid kahtlemata veel enam. Võib olla, et siis rekordipunktide andmist teatavas mõttes laiendadagi tuleb, neid andes mitte 6 esimese koha eest, vaid 12 esimese koha eest.

*

See on möödunud võistluse üks külg. Ja kuigi see on täiesti rahuldav, kuigi võistlused on annud kaugelt rohkem, kui neilt võis oodata, siiski ei ole neil põhjust „loorberitel puhkamiseks“. Kui tahame võistluste tulemustest ammutada õppiseid tuleviku tööks, peame nad võtma uurimise alla võimalikult igakülgselt ja ei tohi surnuks vaikida esile tulnud pahesid. Ka neist ei ole möödunud võistlus veel kaugelki vaba.

Esimese pahena tahaksime ära märkida püsti asendist laskmise üldiselt nõrgad tagajärjed, mis veel eriti nõrkadena tun-

duvad, kui neid võrrelda teistest asenditest saavutatud tagajärgedega.

Läheme jällegi välja noortekursuse lõpetajate tasapinnale kõige lähemal seisvatest III laskurklassi normidest.

III klassi mehe minimaalne keskmine silm normaallaul peab lamades käelt laskmisel, nagu juba ülemaal tähendatud, olema 3,60. Normaalne vahekord keskmise laskuri püsti, põlvelt ja lamades käelt saavutatud tagajärgede vahel peaks olema 6:7:8. Seega ei tohiks noortekursuse lõpetajate keskmine silm püsti asendist laskmisel kuidagi olla vähem kui

$$\frac{3,6 \cdot 6}{8} = 2,7$$

Selle keskmise on aga püsti asendist laskmisel saavutanud ja ületanud ainult 3 üksust, nimelt:

3. üksik pataljon . . .	3,06
6. " " . . .	2,84
4. " " . . .	2,72

Kõigil teistel üksustel on keskmine silm püsti laskmisel tuntavalt madalam, kui 2,70, kõige nõrgemal üksusel on ta isegi 2,16.

Üleriikline keskmine silm püsti asendi pealt on 2,53.

Nii siis — kõigi asendite pealt kokku on üle riigi saavutatud II klassi tasapind, püsti laskmises eraldi võetult ei ole meie aga veel suutnud saavutada normaalset noortekursuse lõpetaja (III klassi) tasapinda.

See tähendab, et lamades ja osalt ka põlvelt on saavutatud väga kõrged tagajärjed ja nendega kaetud püsti asendi silmnähtav ja suur defitsiit.

Praegu on üleriiklised keskmised:

Põlvelt asendist laskmisel	4,28
Lamades " "	5,37

Et vahekorra 6:7:8 juures saavutada üldine keskmine 4,00, selleks oleksid üksikute asendite keskmised pidanud olema:

Püsti	3,43
Põlvelt	4,00
Lamades	4,57

Tegelikult on seega põlvelt ja lamades saavutatud tugevasti rohkem, kui seda nõuab isegi II klassi tasapind, püsti ei ole aga veel jõutud kolmandagi klassi tasapinnale.

Üksikute asendite üleriikliste keskmiste vahekord on praegu 3,8:6,4:8, kuna ta normaalselt peaks olema 6:7:8.

Mis on selle nähtuse põhjuseks?

Meeste üldine füüsiline nõrkus ei ole ainuüksi mõõduandev.

Püsti laskmine ei nõua sugugi atleeti. On üldiselt tuntud tõsiasi, et iga üleliigne jõupingutus, igasugune katse püssilaest „õli välja pigistada“ ainult halba teeb, rikkudes laskuri rahulikku tasakaalustust ja viies püssi lasu päästmise hetkel sihist ära. Õige asendi ja laskuri õige tasakaalustuse juures seisab püss laskuril käes nagu iseenesest paigal, ilma et selleks vaja oleks mingisugust erilist jõupingutust.

Mulje, mis nende ridade kirjutaja isiklikult sai võistluste käigu jälgimisel, ütleb, et halva püsti asendist laskmise peamiseks põhjuseks on **jämedad, täiesti lubamatud asendivead**. Neist võiksime kõige esmalt ära märkida järgmised:

1) Kalduvus lasta „täägivõitluse asendist“ — eespool seisva jala nina pööratud otse märgi poole, tagapool seisva jala pöid eespool seisva jala põiaga vinklis.

Nimetasin seda jalapöidade asetust „täägivõitluse asendiks“ sellepärast, et seda tarvitatakse just täägiga töötamisel ja just täägivõitlusele omasel eriotstarbel. Täägiga töötamisel on väga tähtis põlvede nõtkuvus, elastiline vedrutavus seisus ja sammudes. Just seda annabki iseenesest, ilma pingutusest, ülemalkirjeldatud jalapöidade asetuse. Laskmisel vajame aga hoopis muud. Laskmisel peab meie keha moodustama täiesti stabiilse lafeti püssile. Põlvede nõtkuvusest ei saa siin juttugi olla. Koguni selle vastu, põlved peavad olema sirged, keharaskus ühetaoliselt lasuma tervetel jalapõhjadel. Kui seda tahaksime kätte saada ülalkirjeldatud viisil jalapöidasid asetades, siis peaksime põlvi eriliselt pingutama, sellele pingutamisele alaliselt tähelepanu pöörates. Laskur ei tohi aga teha mingisuguseid erilisi tähelepanu nõudvaid jõupingutusi, mis teda takistaksid oma tervet tähelepanu koondamast sihtimisele ja päästmisele. Iga niisugune kõrvalpingutus, mis laskuri tähelepanu ja tahtejõu ta peamiselt tõölt (sihtipanek ja päästmine) juhib vähegi kõrvale, põhjustab alati halva lasu. Sellepärast on see „täägivõitluse asend“, milles laskma näeb nii palju laskureid, niivõrra jäme ja lubamata eksimine lasketehnika „sisemise

loogika" vastu, et ta otse valusalt lõikab igatühe silma, kes laskeasendite sisu üle vähegi on järel mõelnud ja ka ise püsti asendist vähegi korralikke tagajärgi on katsunud saavutada.

Otse imestama peab, kuidas seda „täägivõitluse asendit“ veel senini laskeplat-sidelt välja juurida ei ole suudetud. Viga peab peituma kaadris, kes seda viga veana ei võta, kellel see viga valusalt silma ei lõika.

Ei või öelda, et püsti asendi kätteharjutamisele tähelepanu ei ole pööratud. Üks kompaniülem seletas, et ta oma meeste kõik asendid päris eriliste ja keeruliste õppevahendite abil (põrandale joonistatud jalajäljed ja muud „graafikud“) kätte olivat harjutanud. Ometigi aga lokkas ka temalgi „täägivõitluse asend“ õige lõpsakalt ja keskmine silm püsti asendis ei ulatanud kuigi palju kõrgemale kahest... Midagi oli siin ilkkagi „katki“. Ning „katki“ oli arvatavasti see, et mõeldi igasugustele keerulikkudele ja täiesti tarbetutele õppevahenditele, kuna täiesti unustati asja sisu. Asend ei ole ometigi olemas asendi enese jaoks ja pärast, vaid selleks, et temast soodus oleks lasta. See aga oli igasuguste „pättide“ ja värviliste nõõride varjus täiesti ära unustatud.

Missugune on siis see „õige“ jalapõidade asend? Igasugune, mis „iseenesest“ hoiab jalad põlvist sirged, mis teeb võimalikult stabiilsemaks inimkehast loodud püssilafeti. Põiad „peaaegu rööbiti“ poolpöördes seisval laskuril, nagu see seisab meie ametlikus eeskirjas, on vastuvõetav. Seisab laskur enam kui poolpöördes, rohkem küljega märklauda poole, siis on vaja põiad veidi teisiti asetada. Tugeva toe saamiseks on siin vaja „eesjala“ põid asetada peaaegu vinklisse sihtjoonega ja „tagujala“ nina pöörata niivõrra väljapoole, et selle läbi tekikiv põlvede „keerd“ jalad põlvist iseenesest, ilma valu või pingutust tekitamata, sirgeks veaks ja neile nii kindla, stabiilse, nõtkumata asendi looks. Nende kahe asendi vahel on veel muidugi võimalik luua lugemata hulk variatsioone. Ka on võimalikud mitmesugused teised väikesed trikkid võimalikult suure toetuspinna saavutamiseks. Mis aga täiesti vastuvõtmata on, see on igasugune jalapõidade asetus, mis iseenesest loob võimaluse nõtkumiseks ja vähendab keha toetuspinna. See on asja sisu ja tuum. Usun kindlasti, et täiesti tarbetuteks osutuvad igasugused värvilised nõõrid, „pätid“ ja muud apokrüüfilied „õppevahen-

did“, kui välja minnakse sellest asja sisust ja tuumast, ning see laskurile mõne lihtsa näite varal selgeks tehakse.

2) Kalduvus anda kehale laskmisel tugev kallak ettepoole. Sellest pahest, mis vist on kõige jämedam eksimine laskmisel esinevate nähtuste sisemise loogika vastu, ei suudeta meil kõigi seletuste ja õpetuste peale vaatamata ka veel kuidagi lahti saada. Põhjuseks näib jällegi olevat, et õpetajad ise veel mitte küllalt süvenenud ei ole nende nähtuste sisemisse loogikasse.

Iga inimene on oma loomuse poolest paugukartja. Inimesi, kelle ergud sugugi ei reageeri paugule, leidub väga ja väga harva. See on niivõrra üldine reegel, niivõrra üldiselt kindlakstehtud tõsiasi, et ameeriklased on tarviliikuks pidanud seda fikseerida oma laske-eeskirja erilises, rasvaselt trükitud paragrahvis. **Laskeasendi üks tähtsamatest ülesannetest on vastu töötada sellele loomulikule paugu ja tõuke kartusele, loomulikule kalduvusele „noogutada“.** Kui aga laskur kehale annab vähemagi kallaku ettepoole, siis annab iga pisemgi „noogutamine“, väiksemgi öla ettelükkamine paugu ajal, püssile paratamatalt suure nurkliikumise. Keha kallakus ettepoole ei tööta sellega kuidagi vastu „noogutamisele“, koguni selle vastu, ta suurendab selle mõju. Sellepärast on iga millimeeter keha ettepoole kallutamist jämedaim eksimine laskeasendi põhialuste vastu ja tuleks sellest hoiduda kui surmast. Selle vastu ei tee ülemise kehapoole veidi tahapoole kallutamine, mida võimalik on saavutada väikese „nõksuga“ või „keeruga“ puusades, mingisugust kahju. Kui laskur selles kehaseisus paugu ajal öla veidi ette tõukab, pääseb püss liikuma ainult sihtjoone suunas või liigub rööbiti sihtjoonele, ei saa aga veel nurkliikumist. Ka seda on võimalik igale vähegi taipavale õpilasele lihtsate näidete varal selgeks teha kõige lühema aja jooksul, ilma et selleks vaja läheks mingisuguseid keerulikke „õppevahendeid“. Kuid ka siin ei ole nähtavasti sugugi mõeldud asja sisule, sest et igal sammul näeb seda valusasti silma lõikavat kallakut, isegi küürusseisu ettepoole püsti laskmisel.

Veel enam. Asja sisse mittedüvenenud laskur küürutab enese ettepoole harilikult selleks, et „paremini vastu panna püssi tõukele“. Sellega annab ta enese juuba ette paugukartuse võimusesse, katsub ennast hästi „kindlalt“ hoida just paugu

Riigikaitsetised õppused noorsoole Tallinnas.

Õppusi relvade tundmises. (Tehnikagüm. 3. kl., 31. V 1930.)

momendil, püüab seda momenti tabada ja teeb sellega ka kõige jämedama päästmisevea — „rebib“ teadlikult. Käärus ja varvastel seisja kohta võib peaaegu täie kindlusega öelda, et ta peale noogutamise ka rebib.

Peale nende põhivigade võis muidugi näha ka teisi asendivigu: liig lühikest laesääre haaret püssikandva käega, õlasestõmbava käe küünarnuki allapoole rippumist või koguni vastu keha surumist, kaelalihaste pingulekiskumist jne. Nende vigade üksikasjaline läbiharutamine ei mahu aga enam selle kirjutise piiridesse.

*

Teine pahe, millest juba varemalt olen kirjutanud*) ja millest ka siin jälle kuidagi ei saa vaikides mööda minna, on meie alaline „needus“ — tiheduse poolest ülihea laskmine ilma tabavuseta, ilma suurte silmadesummade saavutamisetä.

Oli tõesti hale näha, kuidas mõni laskur grupi, mis õigele kohale asetatult oleks annud oma 40—45 silma, ladus kuskile ühesilmaringi piirile, saades ta eest vaid mõne vaevase silma või koguni nulli.

Oli juhuseid, kus laskur terve viielasulise grupi lõi märgist pool meetrit kõrgemal seisvasse väikesesse numbritahvliisse. Õieti peale viidult oleksid need grupid kahtlemata annud üle 40 silma.

Jällegi kuuldus selle kohta seletus: „ei osata sihtpunkti valida“.

Kus peab aga siis laskur selle sihtpunkti „valima“, kui tal märki kurbule võttes kuulid jooksevad märgist pool meetrit kõrgemal seisvasse numbritahvliisse? Usun, et sellega ka kõige osavam sihtpunkti otsija valmis ei saaks, sest „valida“ oleks seda tulnud maapinnal!

Niisugustel äärmistel juhtudel on muidugi tegemist juba püsside üldiselt väga lohaka jooksmaseadmisega. Suuremalt osalt on aga süüdi just see asjaolu, et püssidel puudub ratsionaalne sihikuastmestik ja püsside jooksmaseadmine ei ole kohandatud laskuri individuaalsetele omadustele.

Alalised individuaalsed sihtimisevead, mida kõrvaldada ei suuda mingisugune „õpetamine“, ei ole sageli sugugi mitte väiksed. Nende ridade kirjutajal oli hiljuti juhuse teha katseid püsside individu-

*) V. „Sõdur“ nr. 17/18, 1930. a. lk. 552, 553.

aalse, laskurikohase proovimise alal. Selgus, et mõnel laskuril täiesti konstantne, seeriast seeriani millimeetri peal ühesugusena püsiv individuaalne nägemisviiga andis 100 meetri peal väärjooksu 35 sentimeetrit. Et niisuguse laskuri käes „normaalse“ jooksuga püss ainult nullisid teeb, ja et temal täiesti võimata on normaalmärgi peal niisugust „sihtpunkti“ leida, mis talle kümnelisi tooks, peaks arusaadav olema. Kui aga samal laskuril püssi sihtimisvahendid kohandati ta individuaalsetele iseäraldustele, nii et ta kümnelisi saada võiks märgimusta lihtsa kirbulevõtmisega, siis tegi ta iga 10-lasulise seeriaga järjekindlalt 80—85 silma.

Niisuguseid 80 silma mehi on meie noorte hulgas küll ja küll. Mitte ainult neis üksustes, mis võistlusel tulid esikohadele. Ka „nõrkadeks“ osutunud üksustes pole neist puudu. Ka seal nähti küllalt äärmiselt tihedaid kobaraid, mis aga vägise nullisid kippusid andma.

See nähe viis isegi paradoksideni. Mõni laskur teeb püsti päris kenakese seeria, saavutab oma 25—30 silma 5 lasuga, põlvelt seeria on juba tuntavalt halvem, lamades saadakse aga paremal juhul 5—6 silma, halvemal juhul null. . .

See paradoks on hõlpsasti seletatav. Püsti laseb laskur tõepoolest halvasti, ebakindlalt, suure harjutamisega. Lasud istuvad tal märgis laiali, kui nad aga siiski veel ringidest välja ei ole lastud, võivad nad üldiselt kenakese silmadesumma välja tuua. Stabiilsematest asenditest on laskmine äärmiselt tihe ja häda siis laskurile, kui see tihe kobar mitte ei istu märgi keskkohal!

Sellest pahest on võimalik ainult ühel teel mööda pääseda. See tee on — ratsioonalse sihikuastmestiku loomine ja püsside individuaalne jooksuaseadmine antud laskuri iseäralduste kohaselt. Mida see töö meilt ka ei nõuaks, meie peame ta ära tegema. Muidu saame meie ikka täiesti vale ettekujutuse oma laskurmaterjali võimetest ja väljaõppetasapinnast ning teeme ka väljaõppetöö täiesti asjatult liig keeruliseks ja vaevarikkaks.

Viimane asjaolu on aga meil äärmiselt lühikeste õppelkursuste juures väga tähtis.

Meie sõdur kõlbab laskuriks ja temast on täiesti võimalik väga lühikese aja jooksul ning võrdlemisi väikese vaevaga saada tõesti tublit laskurit. Vaja on ainult selleks tarvilik õppetöö teha võimalikult lihtsaks õpetajale, ning õpilasele kätte anda relv, mis mitte ei riisuks temalt usku enesesse ja ei sumniks teda õppima mingisugust „akrobaatilist“ sihtpunktide valikut.

*

Püsside töötamiskorratusi tuli ette vaid üksikudel juhtudel. Relvurite kursused on annud tagajärgi, suurem töö relvade kordaseadmise alal näib olevat ära tehtud.

Värske proovilaskemoon, mida neil võistlustel tarvitati 7,62 mm vintpüssides, ei jätnud oma jooksutiheduse poolest midagi üle soovida. Selles tülkis tundub ta isegi paremana, kui inglise K25 laske-moon. Oma teiste omaduste poolest osutus ta aga täiesti vastuvõtmatuks.

Padrunite mittemahlumine pesadesse, kestade lõhkemised, sütlukute läbilöömine ja väljalangemine — kõik see tegi selle laskemoota tarvitamise äärmiselt tülikaks ja tujurikkuvaks. Näib, et sel teel, kuidas see laskemoota valmistati, ikkagi võimata on saada massiliseks tagavarade loomiseks kõlbulikku laskemoota ja sellest teest ta odayuse peale vaatamata loobuda tuleb. Õppelaskemootaks, väiketarvitamiseks spordiringides jne. on ta muidugi kõlbulik ja vägagi hea, juba kiirlaskmine on aga selle laskemootaga täiesti võimata.

*

Mida ennustada? . .

Loodame, et kõik ülalootletud pahed kõrvalduvad juba käesoleva suve jooksul ja et juba sügisestel kaadri- ja reameesteklassi võistlustel näha saame laskuri ja relva võimete täielikku ärakasutamist, õppetöö tõsist tasapinda ja veel tasavägisemat, veel põnevamat võistlust, kui seda nägime noorteklassis. Töö selleks on juba igalpool täiel hool käimas, jääb ainult üle sellele tööle edu soovida.

Ohvitserikogude ekskursioonidest.

A. Kasekamp.

Ohvitserikogude ülesandeid ja tegevust, võttes neid suurtes joontes, võiks jaotada kahte ossa — vaimliste ja majanduslike küsimuste lahendamisse kuuluvaks. Kolmandamana võiks märkida veel meelelahutusküsimusi, mis sisult on seotud nii esimeste kui teiste küsimustega. Meelelahutusküsimuste hulka kuuluksid ekskursioonide korraldamised, millede kohta viimasel ajal ohvitseride kogudes on olnud võrdlemisi rohkesti juttu.

Seda küsimust on käesoleval aastal „Sõduris“ juba varem puudutatud (vaata J. J. artikkel: „Ülesanded ohvitseride kogudele suvelks“, „Sõdur“ nr. 11/12). Käesolevad read oleksid nimetatud kirjutise täiendamine mõningate konkreetsete ettepanekutega.

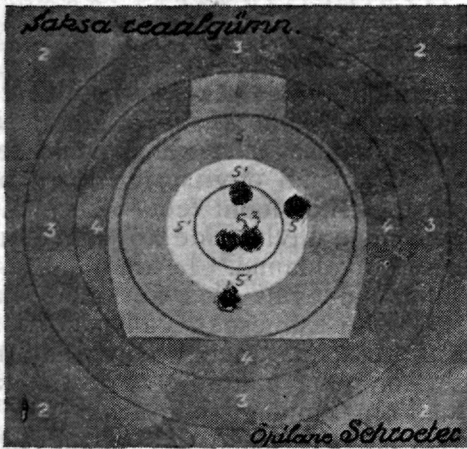
Praegu on kevadine aeg, kus ekskursioonide küsimus eriti aktuaalne ja igal pool sellest kõneldakse ja kirjutatakse. Koolid korraldavad praegu ekskursioone iga päev. Enamasti sõidetakse kodumaal ringi, vaadatakse ilusamaid maakohti, sõidetakse teise linna tutvunema selle tähtsamate asutistega. Mõned koolid ei leia kodumaal enam midagi vaatamisväärtset ja kipuvad välismaale. Välismaale korraldavad ekskursioone ka mitmed seltsid ja ühingud. Välismaa ekskursioonid on olnud viimasel ajal ka üsna elavaks kõneaineks meie ohvitseride kogudes. Võib olla on selleks tõuget annud ka ülalnimetatud kirjutis „Sõduris“. On pööratud neis asjus ohvitseride keskkogu kui keskorganisatsiooni poole selle küsimuse lahendamiseks. Ohvitseride ekskursioon välismaale, kui eraviisiline see ka ei oleks, omandab kergesti ametlise ilme ja toob endaga kaasa ametlalisi ülesandeid ja kohustusi, mispärast nende korraldamine nõnda kerge polegi, nagu seda mõnel pool arvatakse, ja on kindlasti palju raskemini teostatav kui ohvitseride ekskursiooni kaasatagemine välismaale koos mõne eraorganisatsiooniga. Et nende raskuste ja takistuste peale, mis välisekskursioonid toovad, kui neid ohvitserikogud hakkavad sooritama, on tähelepanu juhitud ühes ametlises ringkirjas, siis siin ma neid raskusi lähemalt vaatama ei hakka.

Kui kõneleme ohvitseride kogude poolt

korraldatavatest ekskursioonidest üldse, siis tõuseb kohe küsimus, kas peab nende korraldamisega hakkama peale sellest, et N. rügemendi ohvitseride kogu oma esimese ekskursiooni teeb välismaale? Seni pole meie ohvitseride kogud ekskursioone veel korraldanud. Ja kui nüüd on see küsimus põnevalt üles kerkinud, kas peab siis kohe esimeseks välismaale sõitma? Kas kõik, mis meil kodus vaatamisväärtset, on juba nähtud? Või arvatakse, et meil omal midagi sellesarnast ei olegi?

Viimane arvamine näib tõepoolest mõnel pool maad võtnud olevat, kuid sel arvamusel pole küllaldast alust? Mitte just niivõrra kaitseväelaste ringkondades kui väljaspool kaitseväge on lagunened laiali välismaadele sõitude haigus. Igaüks, kel vähegi võimalusi, tahab kohe välismaale sõita, ja on nõus koormama end sel otstarbel isegi võlgadega. Meie ei tohi sel alal endale eeskujuks võtta jõukaid välismaalasi, kes endale võivad niipalju välissõite lubada kui aga soovivad. Meie teeme neid sõite suure pingutusega ja sellepärast juba puht majanduslikudel põhjustel ei saa meie välissõite soovitada. Kui aga nendest loobume, siis küsime kohe, kuhu võiksime korraldada tarbekorral ekskursioone kodumaal, ja mis leiaksime oma ohvitseride kogudele siin huvitavat? Oleneb sellest, mis me huvitavaks peame. Et ohvitserikogude ülesanne on arendada oma liikmetes huvi eeskätt sõjaasjandusliste küsimuste vastu, siis vaatleme ekskursioonide võimalusi sellelt seisukohalt. Missugused sõjaasjandusliselt huvipakkuvad kohad oleksid need, kuhu võiksid ohvitseride kogud korraldada ekskursioone kodumaal? Arvan, et eeskätt võiks siin kõne alla tulla lahinguväljad. Kas pole meie Vabadussõja lahinguväljad need kohad, kus visa võitluse ja kangelasmeelse tahte abil samm-sammult sundisime vaenlast loobuma tema tahtest meid väevõimuga vallutada? Kas pole lahinguväljad need, mis sellest hiiglavõitlusest kõnelevad kõige selgemat keelt? Ja kas meie ohvitseride kogude liikmed võivad uhkustada sellega, et nad tunnevad neid lahinguvälju hästi. Võib julgesti öelda, et oma suures enamuses nad neid ei tunne. Ainult need, kes Vabadussõja lahinguväeosades kaasa tei-

Riigikaitselised õppused noorsoole Tallinnas.

Õpilaste parimaid saavutusi laskmisel spordipüssist.

nud, tunnevad neid lahinguvälju, kus nad ise võitlesid. Teistest teavad ka needki vähe. Kõik teised, kel ei olnud õnne lahinguväeosades teenida, on lahinguväljadest ainult kuulnud midagi, lähemalt nad ei tunne neid. Noorem generatsioon, kes Vabadussõda pole teinud kaasa, kujutab lahinguid omale ette Vabadussõja loengute või üksikute kirjutiste kaudu, mis-sugune ettekujutus on võrdlemisi umbmäärane ja kaugeltki tõelist pilti nende lahingute pinevuse kohta ei anna. Küsimise otsekohe: kui palju Valga garnisoni ohvitseridest tunnevad linna lähedal löödud Paju lahingut? Vist mitte paljud? Tallinnas asub kümnekond ohvitserikogu. Kui palju nende kogude liikmetest tunnevad neid lahinguid, mis löödi kõige lähemal Tallinnast — Valkla—Soodla raionis, olgugi et nimetatud lahinguväljad asuvad ainult üks lühikene autosõit Tallinnast? Niisuguseid näiteid võiksime tuua iga garnisoni kohta. Aga aitab sellestki. On selge, et suur osa meie ohvitseride kogude liikmetest Vabadussõja lahinguvälju ja seal löödud lahinguid lähemalt ei tunne, ja siit järgneb kogudele tähtis ülesanne: tutvustada kõiki oma liikmeid Vabadussõja lahingute ja lahinguväljadega, esijärjekorras nendega, mis asuvad garnisonile lähemal ja kuhu ekskursionid korraldamine kergem.

Vabadussõja lahinguväljadega tutvumine pole mitte ainult ohvitserikogude ülesanne, vaid see küsimus peaks huvitama meie tervet kodanikkude pere. Seni on meie seltskondlikkudest organi-

satsioonidest sellele küsimusele tähelepanu pööranud ainult Vabadusristi Vendade Ühendus, kes iga aasta korraldab Vabadusristipäeva ekskursionid näol Vabadussõja lahinguväljadele. Käesoleval aastal 28. ja 29. juunil korraldatakse niisugune suurem ekskursion Petseri, Väšina-Gora, ja Vana-Irboska lahinguväljadele. Teised organisatsioonid pole selle vastu huvi tunnud. Kuid see küsimus oleks küll huvi väärt. Eriti suur tähtsus oleks kooliõpilaste ekskursionide korraldamisel Vabadussõja lahinguväljadele. Koolivalitsuste ülesanne oleks koolide tähelepanu selle peale juhtida. Meil kiputakse kohe ekskursionidega välismaale, kuna kodumaal ootavad mitmedki paigad ekskursionid, aga neid ei ilmu.

Mul tuleb meelde siinkohal ühe põllumehe jutustus, kes 1922. a. kaasa tegi põllumeeste ekskursionid Soome. Seal ühte suuremat sordikasvatuse jaama vaadates näitas selle juhataja sordikasvatuse alal läbiviidavaid katseid ja nende tagajärgi. Seletuse lõpul pööras ta meie põllumeeste poole küsimusega, kuidas on need asjad korraldatud meil Jõgeval ja Luunjas. Meie „targad põllumehed“ ei teadnud selle peale ei noh ega jah vastata, sest nendest polnud ükski ei Jõgeval ega Luunjas käinud. Siit võime teha ainukesse järelduse — ei maksa tikkuda enne ekskursioniga välismaale asju vaatama, kui samad asjad on vaatamata meie oma kodus.

Meil on paljud käinud välismaal ja vaadeldud Pariisi, Brüsseli, Varssavi,

Posnani jne. raekodasid. Aga kui paljud nendest, kes välismaa raekodasid vaadeldud, on käinud uurimas meie Tallinna, Tartu või Narva raekoda. Võib kindlasti öelda, et suurem hulk neist meie raekodadesse pole jalgagi saanud. Nii imelik kui see ka paistab, aga see on nii. Ja nii on see seepärast, et meie oma asju liiga madalalt hindame võrreldes välismaaga. Välismaal, kus rahvuslik ideoloogia enam arenenud, seal on see ümberpöörduvalt — seal hinnatakse kõigepealt oma ja siis alles võõrast. Meie teeme aga vastukssa.

Meil on rida ajaloolisi esemeid, mis ohvitserikogudele vaatamisväärselt pakuvad. Nii on meil üle maa rida maalinnu, mis on jäänud püsima ajaloolise dokumendina vanade eestlaste sõjakunstist. Need esemed pakuvad küllaldaselt huvi, et neid korraks vaatama minna, õppida neid tundma lähemalt ja üksikasjaliselt.

Või võtame teise näite. Tallinna garnisonis elab hulk ohvitseri. Kui palju

nendest tunneb Tallinna kui rootsiaegset kindlust. Pannes käe südame peale peame tunnustama, et raske on leida mõnda, kes seda küsimust hästi tunneks. Aga ometigi peaksime huvi tundma oma pealinnas vana kindluse vastu.

Kui nõnda hakkame sõeluma küsimust, mis võiks kodumaal meie ohvitseridekogudele olla huvi objektiks, kuhu maksaks korraldada ekskursioone, siis leiame, et neid objekte polegi nii vähe, kui vast esialgu arvatakse, ja ekskursiooniesemeid leidub vast enam, kui ohvitseride napp aeg neid võimaldab vaadelda.

Kaitseväge staabi ohvitseride kogu asub korraldama lähemal ajal niisuguseid ekskursioone, mille esialgseteks eesmärkideks on: Vana-Tallinna kindluse tundmaõppimine, Vabadussõja lahinguvälja uurimine Valkla—Soodla raioonis, Lohu maalinnas vaatamine, tutvunemine Vilsandi saarega, Saaremaaga ja Saaremaa vallutamise operatsiooniga.

R. K. K. A. kohtamislahingu doktriin.

I.

Manööversõda ja kohtamislahing on kaks lahutamatu seotud mõistet, sellepärast on loomulik, et venelased, kes näevad tulevikusõjas manööversõda, pööravad kohtamislahingule rohkesti tähelepanu. Ja seda just viimastel aastatel. Siinkohal pole huvitusest meelde tuletada, et R. K. K. A. esimene välimäärustik (1918. a.) ei tunnustanud üldse kohtamislahingut kui omaette lahingupidamisviisi pealetungi ja kaitse kõrval. Ajutine välimäärustik (1925. a.) võttis selles küsimuses kompromiss-seisukoha: ta ei käsitse mitte kohtamislahingut, vaid „kohtamispealetungi“, milline areneb siis, kui juht ei tea, kus tuleb kokkupõrge, kuidas kavatses teostada vastane ja missuguste vaenlase jõududega on tegemist (§ 845). Aga juba jalaväe-eeskiri (II osa, 1927. a.) ja viimane välimäärustik (1929. a.) annavad kohtamislahingule täieliku eluõiguse.

Ent enne kui asume teemajuurde, puudutame punaväe kohtamislahingu doktriini iseäralduste allakriipsutamiseks lühidalt „Maailmasõja võitjate ja kaotajate“ tähtsamate esindajate vaateid käesolevas küsimuses.

Sõjaasjanduse praegused moeloojad — prantslased näevad küll ette lahingu, kus „vaenlane liigub ja tungib samuti peale“, aga ka sellises olukorras jäävad nad truaks oma metodismile — organiseeritud tegevusele ja liikumisele piiralt piiralt „korras, mis lubaks alustada lahingut kõige soodsamates tingimustes“. See sugune liikumine piiralt kaupa eeldab ainult päevast teotsemist (allpool näeme, et venelastel on välja arenenud ka öise kohtamislahingu teooria), väekoondiste manöövrivabadus on kitsendatud, liikumine on aeglasem ja ka juhtide initsiatiivile on pandud kitsad piirid. Kuid neid miinuseid kompenseerib vaenlasest ettejuudmine lahingukorda hargnemises, õigemini väeosade alaline valmisolek lahinguks. Sel teel loodetakse lahingu alustamisel tegevusse rakendada kogu kahurvägi ja saavutada maksimaalne efektiivsus, milline üldse on mõeldav kohtamislahingu algomendil. Organiseeritud tegevuse juures on loomulikult ka juhtimisvõimalused suuremad ja võib kujutella isegi korrapärase lahingukatkestamise ja taandumise moodust, kui olukord seda peaks nõudma (kokkupõrge ülekaalus oleva vastasega). Edasi minnes mär-

gime, et prantslastel kõrgem juht (näiteks korpuseülem) seab kokku üldise tegevusplaani a priori — eesmärgiga suruda vastasele peale oma tahe. Seega otsusevõtmise aluseks on eeskätt maastiku-element, mitte aga luureandmed vastasest. Kahurvägi liigub ešeloneeritult, et olla alati valmis tagasi lööma vaenlast, kes on ette jõudnud hargnemises. Kahurväe juurdeandmist avangardile ei peeta üldse sundslikuks (venelastel on vahel avangardi juures kogu diviisi kahurvägi) nähtavasti arvatakse, et neile omase aeglase pealetungitempo juures suudab peajõudude-kolonnid kahurvägi õigeaegselt toetada nii avangardi kui ka katta peajõudude hargnemist. Juhtimine on täielikult tsentraliseeritud ja diviiside peajõud astuvad lahingusse alles korpüli käsul (suurte üksuste aj. eesk. 1921. a. § 157, 200).

Sakslaste eeskiri „Juhtimine ja lahing“ loeb lennuväe puudumisel paratamatuks kohtamislahingu arenemise rännak-kolonnide sügavusest (§ 255), kusjuures esimeste rännak-kaitse osade vahel tekkinud kokkupõrke kujunemine omab erilise tähtsuse lahingu edaspidisele käigule. Otsus võetakse alles lahingu alul (§ 256). Avangardi kahurvägi (kui palju antakse kahurväge avangardi juurde, selle kohta puuduvad ametlikud normid) hargneb laiali rindel ja aitab jala-väl vallutada soodsaid piiralasid (§ 262). Peajõudude hargnemine sünnib tugeva avangardi ($\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{6}$ kogu kolonni jala-väest) kattel.

*

Punavägi elab praegusajal üle teatud murrangut ja tähtsuste vahetamist kohtamislahingu-doktriini alal. Kuni 1929. a. keskpaigani oli R. K. K. A. lahingdoktriini peamiseks väljendajaks aj. välimäärustik (1925. a.). Peab oletama, et tema vaadetest on punavägi veel praegugi teataval määral läbi imbnud, rääkimata viimastel aastatel reserviarvatud mees-test. See määrustik ei pannud lootusi luurele ja sellepärast nõudis prantslaste eeskujul, et väekoondis astuks välja (rännakule) juba kindla üldise plaaniga, kuidas teotseda kokkupõrkel vastasega olukorra mitmesugustes variantides (§ 847). 1929. a. kinnitatud alaline välimäärustik vaatab aga asjale sootuks teisiti. Ta on loobunud prantslaste doktriinist ja omaks võtnud sakslaste kohtamislahingu põhi-idee, s. o. väekoondis ei lähe rännakule mitte aprioorse otsusega,

vaid tugev avangard peab selgitama lahinguga olukorra lõpuliku otsuse võtmiseks; vahe on ainult selles, et venelased nõuavad oma luurelt rohkem kui sakslased, järelikult ei kavatse astuda lahingusse kolonnides. Nii siis — otsus eelseisvaks lahinguks võetakse avangardi-lahinguga saadud andmetel, ent see pole mitte puhtal kujul eksrompt-otsus, sest tema kujunemisprotsess algab palju varem. Juba enne rännaku algust seatakse kokku liikumisplaan, mille kohaselt väeosad grupeeritakse vastavalt maastikule; esimeste luureandmete põhjal juht määrab umbkaudselt kindlaks kokkupõrke raiooni ja aja; luur- ja eelsalkade lahingtegevus peab andma juhile täiendavad andmed otsuse formuleerimiseks. Ja kui on selgunud avangardi-lahingu tulemused, siis alles kristalliseerub lõplik otsus; otsusevõtmise edasilükkamine kuni teadete saabumiseni täiendavalt väljasaadetud luurelt on keelatud (välim. 1929. a. § 143).

Initsiatiivi oma kätte kiskumise tähtsust kohtamislahingus hindavad kaasajal kõrgelt kõikide sõjavägede ametlikud eeskirjad. Ka R. K. K. A. määrustikud pole siin erandiks. Ent kuidas seda saavutada, selles näeme lahkuminekuid. Punaväe aj. välimäärustiku (1925) järele pidi algatuse oma kätte kiskuma avangard, milline võis teotseda ainult offensiivselt (§ 882). Uus välimäärustik (1929) rajab selle idee teostamise samuti avangardi julgele ja kiirele pealetungile, kuid lubab avangardil asuda äärmisel juhtumil ka kaitsele ja annab otsustava tähehinduse massilise kahurväe viskamisele lahingusse juba lahingu algmomendil (§§ 143, 151). Olgu võrdluseks nimetatud, et prantslased sellevastu nõuavad avangardilt eeskätt peajõudude hargnemise tagamist, kuna algatuse oma kätte võtmine baseerub peajõudude löögile; valmisolek lahingusse astumiseks kogu jõudude ja abinõudega peetakse tähtsamaks, kui kiirus initsiatiivi saavutamisel (Suurte üksuste aj. eesk. §§ 77, 201). Sakslastel ja meil (v. kava „Eeskiri väekoondistele“) baseerub initsiatiivi oma kätte kiskumine eellkaitse energilisele tegevusele.

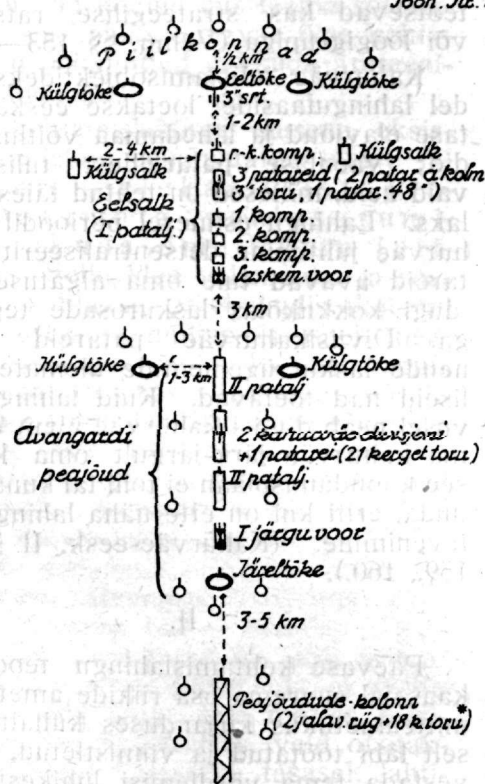
See erakordselt suur tähtsus, milline antakse punaväes kahurväetule ülekaalu saavutamisele juba kokkupõrke alul, peegeldub ilmekalt kahurväe jaotuses väekoondiste kolonnides: esiteks ta on püü-

tud asetada jalaväe (ratsaväe) üksuste ette ja vahele nii, et oleks tagatud hargnemine laial rindel minimaalse aja jooksul ja teiseks — torude enamik on avangardi juures (joon. 1). Avangardi-kahurvägi, millesse kuulub kas kogu diviisi-kahurvägi (kui diviisile on juurde antud kahurväerügement Ülemjuhataja Kahurväe Varust) või vähemalt üle poole kahurväest, peab olema laskevalmis enne, kui avangardi südamik on lõpetanud hargnemise. Normina annavad ametlikud ees-

juures suudavad üldse avada oma tule õigeaegselt. Ametlikkude eeskirjade kohaselt liigub R. K. K. A. avangardi-kahurvägi kohtamislahingu ootel normaalselt vastavalt joon. nr. 1, s. o. eeltökke (golovnaja zastava) juures 1 toru rügemendikahurväest; eelsalga (golovnoi otrjad — laskurpataljon) juures rügemendikahurväe divisjon (ilma ühe toruta) ja üks haubitsapatarei diviisi-kahurväest, seega kokku 3 patareid (ilma 1 toruta); avangardi peajõudude (2 laskurpataljoni) juu-

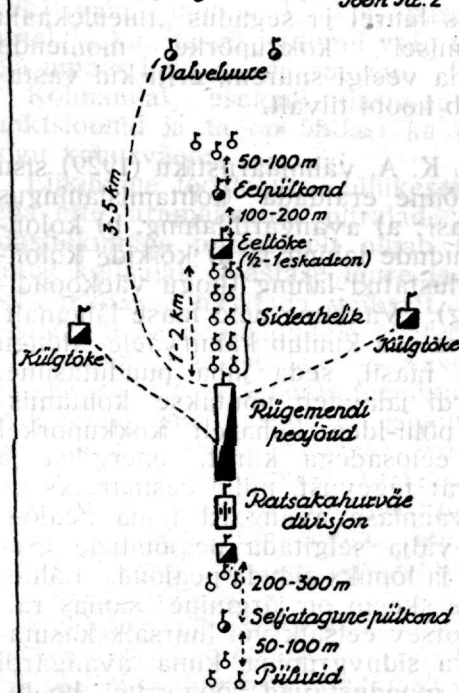
R. K. K. A. laskurdiviisi kohtamismarsil.

Joon. Nr. 1

R. K. K. A. ratsarügemendi õine pealtungimars

Joon. Nr. 2

*) Pataljoni kahurvägi (ühetsa 37°/m ja ühetsa 58°/m toru) ei ole avestatud; ilma pataljoni kahurväeta on laskurdiviisis 48 toru (3°-36 ja 48°-12).

kirjad 10 minutit divisjonile, s. o. kahurväe-divisjon peab suutma avada tule juba 10 min. pärast käsusaamist. Sama eesmärgiga — tuleülekaalu saavutamiseks lahingu alul — liiguvad rügemendikahurväe üksikud torud rännaktökete juures ja r. k. enamik visatakse aegsasti võimalikult ette. Siit näeme, et venelased püüavad saavutada tule efektiivsust kohtamislahingu alul hoopis teistsugusel teel kui prantslased, ent kahtlemata on prantslaste „tee Rooma“ kui mitte õigem, siis vähemalt kindlam, sest põhjustel, millistest on jutt allpool, muutub küsitavaks, kas punaväe patareid avangardi

res — kaks divisjoni diviisikahurväest + 107 mm patareid, järelikult 6 patareid. Üldse on siis diviisi avangard (laskurrügemendi) kõikide elementide (eeltöke, eelsalk, avangardi peajõud) juures 9 patareid. Kõikide nende patareide keskmised juhid (patarei- ja rühmaülemad) on kahurväeluurkondadega ees ja liiguvad eeltökke kõrgusel, s. o. umbes 5—7 km kaugusel avangardi-peajõudude peast, kuna patareide juurde jäävad juhtidest ainult politrühid.*) Kuidas niisugustel

*) R. K. K. A. välim. (1929) § 143.; „Razvedovanie artill.“ (1925) §§ 68, 84; Kahurväe-eesk. II (1927) § 143, 145, 146.

tingimustel teostub kiire tuleülekaalu saavutamise kokkupõrkel vastasega, see jääb arusaamatuks. Sellises olukorras suudab vist küll peajõudude-kolonni kahurvägi varem avada tule, sest tema juhid on kohal, olgugi et peajõududekolonni lahutab avangardist 3—5 km distant (eeltõkkest kuni peajõududekolonni peani on 12—13 km). Kui aga laskurdiviisi liigub rügemendikolonnidena, siis nõutakse, et ka peajõududekolonni kahurvägi, s. o. iga kolonni kahurvägi teotseks diviisi üldkolonni avangardikahurväe eeskujul. Tähendab, peab oletama, et siis on kogu diviisi kahurväe patareide ja rühmade juhid ees luurel ja segadus „tuleülekaalu saavutamisel“ kokkupõrke momendil võiks olla veelgi suurem, eriti kui vastane annab hoobi tiivalt.

*

R. K. K. A. välimäärustiku (1929) sisu järele võime eraldada kohtamislahingus kolm faasi: a) avangardilahing, b) kolonni peajõudude lahing ja d) kõikide kolonni ühtlustatud lahing (kogu väekoondise lahing). Vaatame neid faase lähemalt.

Milline osa kuulub kahurväele lahingu esimesel faasil, seda juba puudutasime. Avangardi jalaväelt nõutakse kohtamislahingu põhi-idee kohaselt kokkupõrkel vastase eelosadega kiiret, energilist ja otsustavat tegevust, mille eesmärgiks on visata vaenlase avangard tema peajõududele, välja selgitada peajõudude grupeering ja lõpuks siduda peajõud. Lahingu enese skeem on järgmine: samas raionis teotsev eelsalk või luursaik kasutatakse ära siduvgrupina, kuna avangardi peajõud moodustavad löögigrupi hoobiandmiseks vastase tiivale. Löögigruppi toetavad avangardi koosseisu kuuluvad soomusautod ja tankid (Välim. § 152).

Teine faas: peajõudude-kolonni ülem jälgib isiklikult avangardi-lahingut, toetab saadud muljete kohaselt avangardi peajõudude-kahurväe tulega ja võtab otse löögiandmiseks kolonni peajõududega. Ka siin loetakse normaalseks löök vastase tiivale või seljataha; siduvgrupina esineb avangard, milline peab kõitma vastase rindelt. Peajõudude asumist kaitsele vaadeldakse kui täielikku erandjuhtumit. Igat esimese ešloni pataljoni toetab vähemalt üks kahurväedivisjon.

Kohtamislahingu viimaseks etapiks on kolonni ühtlustatud tegevus vanema juhi kätes. Väekoondise juht, kelle väeosad liikusid mitmel teel ešloneeritud

sügavusse, olles jõudnud selgusele, mis-suguse kolonni vastas on vaenlase peajõud, organiseerib oma pealöögi. Selleks ta koordineerib kolonni pealetungi ja viskab lahingusse, eeskätt tiivalöögiks need väeosad, millised ei olnud seni vastasega seotud (teise ešloni kolonnid ja kolonnid, mis liikusid astmena tiibade taga). Löögigrupi tegevust peab toetama ka siduvgrupp osa jõududega; viimase kahurvägi antakse normaalselt peasuunas teotsevate kolonni juurde. Kui väekoondisele on juurde antud strateegilise ratsaväe osad, siis kasutatakse nad ära vastase kolonni haaramiseks. Tankid teotsevad kas strateegilise ratsaväega või löögigrupiga (Välim. §§ 153—165).

Kahurväe tulistamisobjektideks kõikidel lahingufaasidel loetakse eeskätt vastase elavjõud ja lähedamaa võitlusvahendid; vaenlase patareidest tulistatakse vaid neid, millesed on tehtud täiesti kindlaks. Lahingu esimesel perioodil on kahurväe juhtimine detsentraliseeritud; patareid avavad tule oma algatusel, muidugi kokkukõlas laskuroside tegevusega. Diviisikahurväe patareid alluvad nende laskurügementide ülematele, milliseid nad toetavad. Kuid lahingu kestvusel peab diviisi kahurväe ülem koondama kahurväe järk-järgult oma kätte; see koondamisplaan ei tohi tal kunagi puududa, eriti kui on ette näha lahingu pikalevenimine. (Kahurväe-eesk. II §§ 155., 159., 160.).

II.

Päevase kohtamislahingu teooria on kaasajal suurema osa riikide ametlikus ja mitteametlikus kirjanduses küllalt detailiselt läbi töötatud ja viimistletud, kui arvestada tema võrdlemisi lühikest eluiga (teatavasti rajati see teooria sakslastelt alles 1870—71. a. sõja kogemustel). Sellevastu öisel kohtamislahingul puudub praegusaja ametlikkudes eeskirjades teoreetiline baas täiesti. Öeldu on maksev ka R. K. K. A. määrustikkude kohta. Kuid see ei tähenda veel, et punavägi ei tunne ega tunnusta öist kohtamislahingut. Viimastel aastatel on N.-Venemaal ilmunud rida huvitavaid offitsiosseid teoseid, millistes öisele kohtamislahingule kui paratamatusele on pööratud tõsine tähelepanu. Neist olgu mainitud B. Verhovski „Ratsaväe tegevus öösi“ (Gos. izd., Moskva 1929) ja A. Sõromjatnikov'i „Pealetung“ (Gos. izd., 1928). Esimest soovi-

tatakse tema kaanelehel kui määrustikkude „tühikute“ täitjat öise tegevuse alal; annotatsioon teisele R. K. K. A. peastaabi poolt on veelgi soojem: „Autori (Sõromjatnikovi) töö on rajatud punaväe praegusaja määrustikkude hoolikale uurimisele ja võib sellepärast kaasa aidata ühise vaate loomiseks...“ Tähen-dab, eelnimetatud teoseid võime võtta vähemalt kui poolametliku doktriini väljendavaid öise kohtamislahingu seisukohalt. Et öised rännakud (neid harrastab punavägi samuti kui meie ja teisedki) viivad tulevikusõjas tahes-tahtmatult öiste kohtamislahinguteni ja et öine kohtamislahing on koguni uus teema sõjalkirjanduses, siis tohiks punaväe öise kohtamislahingu põhimõtted pakkuda ärateeni-tud huvi meilegi.

Öise kohtamislahingu alusena eksis-teerib venelastel eelnimetatud teoste jä-rele tendents — ülekaaluliste jõu-dude ootamata pealesurumi-sega kiskuda oma kätte initsiatiiv. Selle idee väljendajat ja rea-liseerijat nähtakse väekoondise-kolonn-i esimeses ešelonis, milline koosneb pea-aegu ainuüksi jalaväest. Ta peab olema venelaste arvates kas väga tugev või lii-kuma niivõrt lähedal järgmisele ešelonile, et viimane võiks kokkupõrkel kohe osa võtta üldisest pealesurumisest ja edu arendamisest. Vastandina päevasele tegevusele soovitatakse pealööök anda rin-delt, teiste sõnadega teostada läbimurre, sest päevase läbimurde teostamise pea-raskus — vastase tuli — puudub. Need iseäraldused kajastuvad ka öise kohta-mismarsis organiseerimises: 1) ei püüta vaenlasest ette jõuda tule mõttes sood-sate piiralade vallutamises, vaid otsitak-se kokkupõrget vastasega tasasel, lahti-sel maastikul, s. o. maastiku valik sünnib jalaväe, mitte aga kahurväe tegevuse soodustamise huvides; 2) kahurvägi jääb tagaplaanile ja liigub viimase ešeloni jä-rele; esimese ešeloni (avangardi) juurde lubatakse jätta tarbekorral vaid pataljoni-kahurvägi (üks 37 mm suurtükk ja üks 58 mm miinip. iga pataljoni peale); 3) ko-lonnide jaotuse asemel peajõududeks ja avangardiks astub jaotus ešelonideks (normaalselt mitte üle 3 ešeloni), kusjuu-res distantsid ešelonide vahel on väike-sed ($\frac{1}{4}$ —1 km).

Esimene ešelon hoitakse liikumisel täiesti lahinguvalmis, et ta võiks kokku-põrkel vastasega anda ajaviimatult hoog-

sa ja otsustava löögi. Tema peale on pandud ka kogu väekoondise julgestami-ne. Näiteks kui laskurdiviis liigub kol-mes ešelonis, siis esimene ešelon (laskur-rügement) saadab ette kuni poole päeva-teekonna kauguseni 1—3 luurekompaniid. Luurekompaniide ja esimese ešeloni va-hel teotsevad vähemad jalaväeluure ele-mendid ja rännakkaitse organid (rännak-tõkked).

Teise ešeloni kaugus esimesest oleneb sellest, kas ta peab osa võtma pealesuru-misest vastasele ühes esimese ešeloniga või ainult arendama selle edu. Esimesel juhtumil on distants rügementide (ešelo-nide) vahel umbes $\frac{1}{2}$ km, pataljoni-de vahel $\frac{1}{4}$ km, teisel juhtumil võib distants olla umbes kaks korda suurem.

Kolmandal ešelonil lasuvad varu funktsioonid ja ta on ühtlasi ka katteks kogu kahurväele.

Liikumine teostatakse lühikeste hüpe-tena ette äramääratud piiralade järele; edasilikumine piirjoontelt algab ühel ja samal kellaajal. Vastase luure ja valve-osad püütakse hävitada vaikset, et val-mistada tema peajõududele üllatusi.

Lahingu järgmine faas — vastase si-dumine rindelt — langeb tegelikult ühte pealöögiga, sest esimene ešelon peab kolle troogsalt peale suruma; ka teine ešelon on valmis esimest toetama, sest kogu kolonn hargneb lahingukorda juba esimeste luureteadete põhjal, kui need teated näitavad vaenlase lähedalolu ja tema liikumissuunda.

Lahingukorda hargnenud kolonnile näitavad liikumissuuna kätte luurekompa-niid, millistelt nõutakse tungimist vastase kolonnide vahele ja märguannet, kus on tema peajõud; selleks soovitatakse põle-ma süüdata mõni ehitis või heinakutli. Lahingukord liigub niisugusel korral otse-kohe tulekuma peale. Keerukaid ma-nöövreid venelased öises olukorras ei poolda, järelikult langevad ära neile päe-vasel tegevusel nii väga imponeerivad haaramised ja piiramised.

*

Punase ratsaväe kohta võib tähenda-da, et ta ei otsi öist kohtamislahingut, ent arvestab siiski teda kui paratamatust järgmistel juhtumitel: a) öistel retkidel vaenlase seljataga ja b) öiste rännakute teostamisel.

R. K. K. A. ratsaväe kohtamislahingut päeval iseloomustab tendents teotseda kiirelt ja otsustavalt ratsarivis. Soodsas

operatiiv- ja poliitilises olukorras peab ratsavägi ka öisel kokkupuudisel vastasega teotsema sama printsiibi järele, s. o. otsustama kohtamislahingu energilise rünnakuga ratsarivis, peaasjalikult kolonnis. Kolonnid koostatakse kohtamislahingu ootel sama põhimõtte järele, nagu jalaväes (ees mõõgaeskadronid, kahurvägi kolonni sabas; osa soomusjõududest võib olla kolonni peas, kuid neid veetakse siis hobustega). Rännakkaitse osade kauguseks peajõudude-kolonni peast loetakse (joon. 2):

eskadronil	— ½ km	(päeval	1 km)
divisjonil	— 1	„	3 „
rügemendil	— 2½	„	5—6 „
diviisil	— 3	„	7—10 „

Selle vastu ratsaväe taktikalise luure organeid püütakse nihutada ööselks kaugemale kui päeval.

*

Ülaltoodud analüüs laseb püstitada järgmiseid R. K. K. A. päevase kohtamislahingu põhiteesised: 1) enne „katsu“, siis otsusta, 2) lahingu alul detsentralisatsioon juhtimises, lahingu lõpul — tsentralisatsioon, 3) initsiatiivi kisub oma kätte avangard energilise ja otsustava tegevusega massilise kahurväe toetusel ja 4) igal juhtumil tuleb otsida löögigrupiga vastase tiibu ja seljatagust.

Öise kohtamislahingu põhilised on enamikus diametraalsed: 1) öise kohta-

mislahingu raskus lasub ainult jalaväel (ratsaväel), kes otsustab lahingu liikumise (löögiga); tule-element on liikumise kõrval vähese tähtsusega või koguni tähtsusetu; 2) pearelvaks on täak ja käsigranaat (ratsaväes piik ja mõök); püsi-, kuulipilduja-, eriti aga kahuri tuletegevus on äärmiselt piiratud; 3) initsiatiivi kisub oma kätte tugev jalaväest (ratsaväest) koosnev esimene ešelon jõulise pealesurumisega; 4) pealöök tuleb anda otsejones rindelt ja selle löögi realiseerib normaalselt esimene ešelon või kogu kolonn (ratsaväes).

Pole põhjust keelduda allakirjutamisest neile teoreetiliselt ilusatele ja ka õigetele põhimõtetele, millised on tulvil täisaktiivsust, initsiatiivi ja manöövriha. Teine küsimus on, kas just punavägi on kutsutud neid ellu viima. Paistab, et punaväe ettevalmistustasem, venelase loomomadused jne. ei loo kuigi soodsat pinda initsiatiivseteks ja keerukateks manöövriteks. Maailmasõja kogemused kinnitavad venelaste suhtes markantselt seda väidet. Rohkem „venepärane“ ja venelase karjapsühholoogia vastav näib olevat punaväe öise kohtamislahingu doktriin masside täagivõitluse näol — liikumisega pealetungitelie suunas. Selleks on ka täagikultuur punaväes küllalt kõrge, sest ta moodustab enesest tähtsa lüli jalaväe kasvatuses ja ettevalmistamises süsteemis.

—ms—

2. jalaväe polgu 5. rooduga lahingutes Petseri kaitseks

17. veebruarist — 12. märtsini 1919. a. *)

H. Matson.

I. Enamlaste esimene pealetung.

(V. kaart 1:42000 — Petseri, Košelki, Ratševa ja skeem nr. 1.)

Senini, kui tegemist oli Vene punaväelastega, läksid asjad meil võrdlemisi hästi. Venelased meie vastu sõdivas punaväes olid mobiliseeritud, neid enamikus ei huvitanud meie maa vallutamine. Nad ei tahtnud tungida võrresse maasse, ütlesid endid olevat sõjast tülinud. Nad sõidid ainult sunduse tõttu. Niipea, kui lahingus vähegi lödvenes kõikvõimsa komissari-härra surve, lubasid punaväelased endile vabadust ja enesemääramist: andsid endid meile vangid või

taandusid esimesel soodsal juhtumisel meie pealetungi eest. Seepärast meie võrdlemisi nõrkadel jõududel läkski korda nii kiiresti vallutada Tartu ja tungida sealt edasi Petserini ja Irboskani.

Irhoska juures esimest korda sattusime eesti kommunistlike kütipolkudega jõukatsumisele. Oli otsekohe näha, et nendes oli hoopis enam sitkust, mehisust ja julgust. Mehed neis osades olid küll ka suuremalt jaolt mobiliseeritud, kuid nende seas leidis ka palju meie maalt põgenenud kommuniste, mispärast seal kord näis olevat kindlam. Teiseks olid seal meie Lõuna-Eestist, peamiselt Võrumaalt, mobiliseeritud mehed. Eesti mees on ikka ja alati jonnakam ning püsivam venelasest. Seepärast meie jõukatsumine muutuski palju tõsisemaks. Eesti

*) Järg. — Vt. „Sõdur“ nr. 50—52 — 1929. a.

kommunistlikud polgud olid Vabadussõja algul tegutsenud Narvast Tallinna suunas, kuid meie Põhjarinde vastupealetungiga löödi nad suurte kaotustega üle Narva tagasi Venemaale. Venemaal neid polke kohendati, täiendati Lõuna-Eestist mobiliseeritud meestega ja lõpuks saadeti nad tegutsema Irboska juurde.

Meie seisakut Petseri ümbruses peale Petseri vallutamist kasutasid enamlased ka teiste abivägede kohaletoometamiseks. Samuti neil oli võimalus mõni aeg korraldada meie poolt segilöödud väeosi. Kui Petserieelsest seisumisest oli meil palju kasu endi kohendamise, korraldamise ja puhkuse saamise mõttes, siis kahtlemata veel enam kasu sellest oli meie vastastel. Selle tõttu pörkasid meie pealetung Petserist edasiliikumisel tugevate enamlaste osade peale, kes likvideerisid meie esialgse edu ja sundisid meid tagasi tõmbuma Irboska juurest.

16. veebruaril 5. roodu järelejäänud riismed peale väsitavat tööd Irboska külje all jõuavad pärast lõnnat Košelki külla, kus asub pataljoni staap, patarei ja 7. rood. Siin 5. rood määratakse patarei kaitseks, kuna kaitseüleandele saab 7. rood. Enamlaste läheduse ja kindla rinde puudumise tõttu ei võinud patarei õõseks jääda Košelkisse, mispärast 5. rood ühes patareiga õhtu hilja asub Rissova külla, mis 8—9 km maanteed mööda Petseri poole. Kell 2200 jõuab Košelkisse 12. rood, mille patül saadab Rogova külla, kus ta peab välja panema valvetõkkesid.

17. veebruaril tulevad tagasi kõik mehed, kes eelmisel päeval Miitina juures roodust lahku läksid. Et 5. rood teiste seljatanguses ühes patareiga asub, siis tal vastasega kokkuputumisel päeval ei ole. Luure toimetamiseks saadan III rühma ülemale kell 1010 Väike Beresnjudki — rühma asukohta — järgmise korralduse: „Saatke kohe oma rühmast 10 meest maad kuulama Smolnõ (Molnika) ja Vašina Gora ümbrusse. Vaadaku hästi järele ja küsigu elanikkudelt, kas seal punaseid täna liikunud ei ole. Seal ümbruses peavad meie soomusrongid olema ja kui mõne meie väeosaga kokku juhtuvad, küsigu neilt seisukorra üle järele. Kui luurajad tagasi jõuavad, teadustage kohe. Al.-kpt. Matson.“

Luuretoimetamine oli tarvilik selle tõttu, et enamlased asusid vastupealetungile ja karta oli, et nad kasutavad I ja II pataljoni vahelist kaitsmata ala meie esiosadele seljatanguse pääsemiseks. Juba kella 0900 paiku algavad enamlased tegevust Irboska-Petseri maanteel. Nad tungivad peale Lõtino ja Košelki külladele, kust 7. rood (ltn. Kuhlberg) nad tagasi lööb. Õhtuni jätkavad nad tegevust, kuid esialgu nähtava eduta. Kella 2000-ks siiski 12. rood taandub Rogovast Košelkisse. Ööseks jääb Košelkisse pataljoni staap, 12. rood tervelt ja 7. roodu kolm rühma, kuna üks rühm jääb Lõtinasse. 8. rood (st.-kpt. Rossländer) asub Motovillovos.

18. veebruaril tabab Košelki külas viibivaid osi üllatus. Punased ei rahuldu sellega, et nad 17. II õhtul 12. roodu Rogovast lahku ma sundisid. Ka öösi nad jätkavad tegevust. Umbes kella 0300 paiku nad on jõudnud Rogova ja Saltanova kaudu tulles Košelki küla juurde, kust lähedalt küla peale avavad tugeva tule. Külas valvekord on usaldatud 12. roodu hooleks, kes aga vastast õigel ajal ei märka. Vastase ootamatu ilmumine tekitab külas kirjeldamatu segaduse, sest suurem osa meeskonda ärkas paugutamise peale unest.

Tugevast vastupanu avaldamisest, seepärast ei võinud olla juttugi. Roodud taandusid ja asusid kaitsele Umkovitsa-Zamšarje küllade joonele. Natukena hiljem taandus Lõtina külast ära 7. roodu rühm. 8. roodu ülemal tekkis kahtlus oma vasakpoolse naabri asumise kohta Lõtinos, mispärast luurajad saadeti sinna külla. Kui luurajad teatasid 7. roodu rühma puudumisest, taandus lõpuks ka 8. rood Umkovitsa külla hommiku kella 0600-ks. Siia aga pataljon ei jäänud kauemaks. Positsioon siin kaitse korraldamiseks oli ebasoodus maastiku tõttu. Seepärast pataljon varsti taandus kuni jooneni Ratševo-Lebedõ-Truba-Beresnjuk, kus maastik kaitse korraldamiseks võrdlemisi soodus.

18. veebruari õhtuks pataljoni roodud asuvad järgmiselt: 5. rood — S. ja V. Beresnjud ja Rissova; 7. rood — Bobkova, Lebedõ, Borkanova; 8. rood — Davõdov-Konets, Zagorje, Ratševa; 6. rood — Panikovitsa ja Kirova; pataljoni staap — Rissovas. Vasakul — naaberpataljoni osad — Zabelinas.

Niisugune osade asetus kestab kauemat aega. Meie positsioon on võrratu hea, siin on soodus vastu võtta punaste lööke. Enamlased ei lase endid kaua oodata. Nad on algatuse endi kätte saanud, nad püüavad meid tagasi suruda ja Petserit kätte saada. Varsti on nad meie vastas asuvad külad endi alla võtnud. Siia lähedale on nad toonud oma patareid, milledega iga päev meie seisukohti pommitavad. Meie vastas on eesti kommunistlikud polgud. Seal on suurel arvul meie maalt põgenenud kommunistlikke tegelasi, kellel otsekohene huvi meie maal võimu üle võtta ja ise asemele asuda. Ka teised mobiliseeritud eesti mehed on hoopis vihasemad ja kangekaelsemad kui vene mehed. Nii siis on vastamisi puhastverd eesti mehed ja mõlemil on visadust, püsivust ja julgust. Vahe ainult selles, et neid on arviliselt rohkem ja pealegi nad on hoopis paremini sõjaliselt varustatud. Meid võivad nad iga päev suurtükkidest pommitada, kuna meie patarei teeb ainult harva viisiidi positsioonile, et mõni pauk välja lasta. Ka riietus on neil parem, — see on neil enam vähem ühtlane. Meie mehed aga on riietatud nii, nagu keegi kodust tulles enese riidesse pani. Puhkusega on meil niisugune täbar lugu, et seda saab ainult siis, kui vastane laseb. Riidest lahti võtta ja puhata pole keegi saanud juba kuude kaupa.

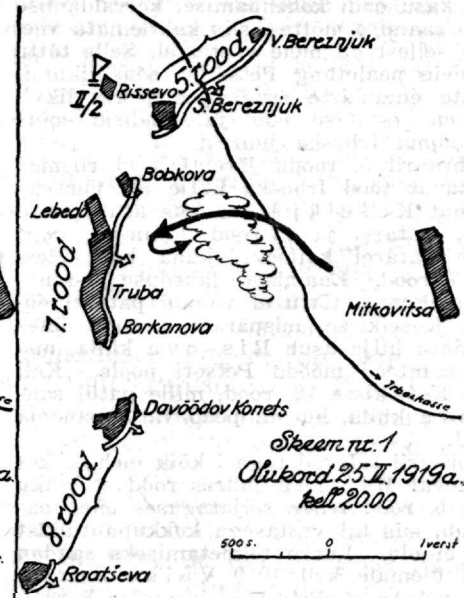
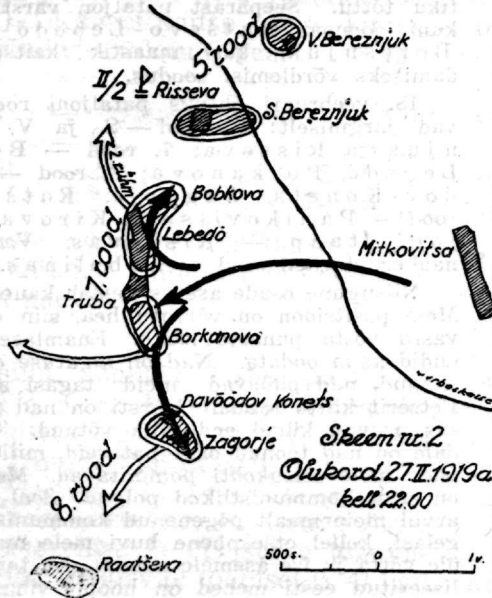
Esimesed päevad uuel positsioonil kuluvad kaitse korraldamiseks. Siin toimetatakse vastastikku luuret. Enamlaste tõsisem kallaletung algab 25. veebruaril pimedas. Vangide seletusest oli juba varem punaste kavatsus teada, mispärast 25. II kell 1620 enda rühmüle hoiatan järgmiselt: „Vangide tõenduse järele olevat enamlastel käsk meie peale tungida ja võimalikult Petseri alevi alla võtta. Sellepärast on tarvilik kõvem valve sisse seada ja luurajaid võimalust mööda välja saata. Igasugustest liikumistest vaenlase pool minule teatada. Ööseks saab I rühm Rissovasse reservi toodud 7. roodu asemele. Praegu on luurajad I rühmast Mitkovitsa poole välja saadetud. 7. rood lubas paremale poole saata.“

Enamlaste päevased katsed meie seisukohti vallutada ei annud tagajärgi. Maastik meie ees oli lage ja lahtine, kus meie tuli võis nad alati kinni pidada. Seepärast katsusid punased pimeduse kätte all meile kallale tungida. 25. II

nad alustavadki pimedas meie pataljoni ründamist. Nende tegevus algab umbes kell 1900 ja seekordne pealöök on suunitud pataljoni rinde keskpaika — 7. roodu pihta. Neil läheb korda Lebedõ küla ette, poole lageda maani välja jõuda, kuid siin märgatakse enamlaste liikuvat ahelikku ja see võetakse ägeda tule alla. Punaste ahelik jääb lagedale väljale lumele lamama, kust ta edasi enam ei pääse. Äge laskmine mõlemilt poolt kestab umbes 6—7 tundi, siis vaikib tegevus. Selgub, et punased on taandunud. Väljasaadetud luurajad leiavad lahingu-

njukist Petseri poole versta 3—4 ja tagasi ning vaadata, kas mõnda kahtlast salka kusagil pole märgata.“ Väljasaadetud mehed patrulleerisid maanteel, kuid sealtpoolt midagi kahtlast märgata polnud. Öö läheb üldiselt vaiksesti mööda.

27. II jätkub päeval punaste suurtükiväe tegevus meie seisukohtade vastu, muidu igalpool rahulik. Ainult pimeduse tulekuga kordavad enamlased oma äpardunud manöövrit. Kell 1930 algab äge laskmine kogu pataljoni rindel. Enamlaste pealetung näib olevat laialdasem eel-

väljalt 6 surnut; nende seas ka 52. Tallinna kommunistliku kütipolgu 5. roodu ülem, keegi Maaling Tallinnast. Haavatud olid kas ise ära läinud või punaste poolt kaasa viidud, neid lahinguväljalt enam ei leitud. Surnute juurest leitud paberitest selgus, et kallaletungist meie pataljoni vastu võtsid osa 52. Tallinna kütipolgu 4. ja 5. rood, ning 9. punaste kütipolk. Seega esimene punaste pealetung luhtus täielikult.

5. rood sel päeval ei saanud suuremat üldisest tegevusest osa võtta. Ta toetas oma naabrit — 7. roodu — tulega, niipalju kui oli võimalik. Enamlased otsekohe 5. roodu peale ei tunginud.

II. Enamlaste teine pealetung.

(V. skeem nr. 2.)

26. II möödub vaiksest. Mõlemad pooled on eelmise öö tegevusest väsinud ja seepärast puhatakse. Ainult enamlaste suurtükivägi pommitab meie seisukohti. Meie roodud asuvad endiselt. Alles pimedas algab jälle meie valve kõvendamine. Öösi on kõik üleval, magatakse ainult päeval.

26. II kell 2300 saadan Rissovost IV rühmaülemale, lipnik Soonbergile järgmise korralduse: „Praegu sain teate, et enamlaste salk olevat Sabelina sihis üle raudtee tulnud. Nende jõude ei tea. Liikumise siht on ka teadmata. Igatahes peab valmis olema oma seljagust vaatama, sellepärast saatke kohe meest 6—7 paari reega suurtäele, mis Petseri peale läheb, kellel ülesandeks: liikuda S. Beres-

misest. Kui esimesel korral enamlaste löögirühmas oli suunitud 7. roodu pihta, siis kordus nüüd seesama uuesti. Kõige ägedam tegevus, otsustades tule järele, sünnib 7. roodu rindel. 5. roodu ja 8. roodu asukohti riivab ka punaste tegevus, kuid märksa tagasihoidlikumad on nad siin. Äge laskmine ja „hurraa“ karjumine kostab 7. roodu poolt. Peale umbes poolteistunnilist laskmist jääb äkki paremalpool kõik vagusaks. Asudes endiselt S. Beresnjuki külas oma rooduga, tekib kahtlus ja arvamine, et 7. rood on taganenud ja punased naaberkülades. Palju kahtlasi tundemärke on selleks. Naaberküladest kostab eesti- ja venekeele rääkimist, mispärast käskjalgu sinna ei sõanda enam saata. Et asi kahtlane, siis käsutan oma roodu paremal tiival asuva rühma küla ette ahelikku, rindega Bobkova küla peale, kus senini asus 7. roodu vasak tiib. S. Beresnjuki ja Bobkova vahet oli umbes 600 m lagedat välja, mis paremalpool (külade tagumisel joonel) lõppes võsastikuse oruga ja metsatukaga Rissova ja S. Beresnjuki vahel. Rühma paigutamiseks olin valmis kaitsma oma asukohta Bobkova poolt. Nüüd katsun patüli kaudu selgusele jõuda 7. roodu kohta, sest pataljoni staap oli telefonühenduses 7. roodu ülemaga. Selleks saadan S. Beresnjuki külast 27. II kell 2230 patülile järgmise teate: „Teatan, et minu rood on ümber Suure Beresnjuki küla ahelikus, sest ma ei tea, mis on Bobkovas. Seal on kuulda kõnet eesti ja vene keeles ning märgata liikumist. Teadustage, kas minust paremal pool ka kedagi on ja mis edasi pean tegema. Org ja mets, mis S.

Beresnjuki ja Rissova vahel, peab tingimata kellegi poolt valvuse alla võetama, muidu võivad ära loigata. Al.-kpt. Matson.“

Ühel ajal sellega saadan ka I rühmaülemale järgmise korralduse: „Ltn. Parts'ile. 27. II kell 2255 — S. Beresnjukist. — 7. rood on Satrubje (Truba) — Lebedõ ja Bobkova st taganenud. Tõmmasin oma parema tiiva natukene tagasi ja Bobkova küla peale front. Teine rühm on ka S. Beresnjudi küla lähedal võsastikus ning kinkude peal, natukene tagapool endisest seisukohast. Maantee peal on vahid veel väljas, seal, kus nad enamaltki olid. Olge valvel. Bobkova külas on juba enamlased vististi sees, seal on liikumist märgata. Telefoni ühendus vist on Teil alles... Saatke sidemehi sagedamini. Al.-kpt. Matson.“

Mõne aja pärast saan patüülit järgmise vastuse: „Paremalt pool Teid on 7. roodu pool roodu. Org ja mets saab kaitstud. Edaspidine plaan on: praegust seisukorda pidada ja kui esimene rood tuleb, vanad seisukohad tagasi võtta. 2-se pat. ülem st.-kpt. Liibus.“

Hiljem selgusid enamlaste tegevuse tagajärjed. Umbes pooleteisetunnilise tulevahetuse järele nad murdsid sisse 7. roodu asupaika, Truba külla, kus asus rooduülem ühe rühmaga. Viimased olid sunnitud taanduma. Selle järele taandusid ka 7. roodu kaks rühma Lebedõ ja Bobkova külast ja tulid pataljoni staabi juurde Rissovas. 8. roodu ülem (st.-kpt. Rossländer) taganes oma meestega lõunapoolsest küladest grupist oma rühma juurde Ratšovosse. Selle järele vallutasid enamlased kogu külade joone ja hakkasid endid seal korraldama ilma, et nad oleksid katsunud seal edasi või kaugemale külgede poole tungima hakata. Patüüli nõudmisel lubas polguülem enda varust sisse murde likvideerimise abistamiseks saata 1. roodu Petserist. See rood ühes 7. roodu rühmaga jõudis Rissovas umbes kella 2400ks. Viimaks saatis polgu juhatus siia veel 9. roodu Sabelinast. (Skeem nr. 3).

28. II umbes kell 0130 hakkas meie vastu pealetung. Paremaltpoolt orgu mööda tungis peale 7. rood, otse Bobkova peale — 1. rood (ltn. Kiima) ühes 5. roodu ühe rühmaga vasakul tiival. 9. rood jäi esialgu varru.

Meie löögimehed vallutasid Bobkova, sest vastane oli seal lahkunud. Lebedõ külast löödi vastane tormijooksuga välja, samuti vallutati ka Truba küla. Porkanovas oli vaenlane ennast uuesti kaitsele korraldanud. Löögigrupp enam edasi omal jõul ei suutnud tungida. Seepärast saadeti sellele abiks veel 9. roodu paar rühma. Ühisel jõul jätkati külade joone puhastamist, värskete rühmade abil rünnati uuesti vastast ja murti Porkanovasse sisse. Edaspidisel külade puhastamisel olid väga ägedad lahingud poolte vahel, nii et tihti mindi isegi täägivõitlusele. Hommikuks, kui ilm valgenes, olid pataljoni asukohad tagasi võidetud. Vastane oli tagasi löödud ja seejuures tunduvalt kaotusi kannud. Meie saime 94 vangit, 4 kuulipildujat, hulk püsse ja laskemoona, kuna vastane peale selle jättis maha veel hulk surnuid. Meie kaotused olid vähemad. Surnuvallat haavata sai 1. rooduülem k. t. ltn. Kiima ja 4 rahvaväelast, kuna haavata said 12 meest.

Valge tulekuga katsub vastane tasuda meile oma öösist ebaedu. Ta pommitab kogu päeva intensiivselt meie roodude seisukohti, mistõttu mitmes kohas tekivad tulekahjud. Selleks on ta

kohale toimetanud kaks patareid ühe kolmetollise ja teise 48-liinise.

Tolle öö meeleolu olen erakirjas jäädvustanud, millest siin väljavõtte:

„Suur Beresnjuk, 28. II 19. a. kell 3 hommikul. — Täna olen ma virk ja varajane kirjutama. Ei ole veel valgust, ei päikest, ainult tähed hiilgavad selgelt üleval ja põhjataevas mänglevad virmalised. Ilus on neid vaadata, — tõesti midagi taevaikkude! Öhk aga on nii külm, et toast väljagi ei taha minna. Külma ja kare on tuul, veel karmem on saatan-vaenlane, kes viimasel ajal nagu uni kallale kipub ja katsub, et meid neelata saaks. Ja otsa nad põrgulised ei saa ka vahest. Kuidas nad võiksidki otsa saada, sest Venemaa ja Hiina on suured küllalt ning rahvast rohkem kui tarvis. Viimasel ajal oleme õige päris vormiliselt sõdima hakanud. Enamlane veab uusi vägesid juurde, terved päevad ta pommitab ja paugutab, katsudes ja plaanitsedes kuidagi Petserit jälle kätte saada. Aga siamaani pole see talle korda läinud. Meie teeme muidugi kõik, et oma väikeste jõududega tema pealekippumisi nurja ajada. Ei ole siis ka ime, kui ma tervel kahel nädalal pole öieti magadagi saanud, kuna riidest lahtivõtmise peale pole mõtetudki. Käisin mõni päev tagasi saunas ja imestasin, kui pesust „jalamaakuulajaid“ ei leidnud. Maas õlgede peal, paljail pinkel, setu ärahallitanud voodis ja kuhu kunagi oma kondid hunnikusse viskad. Seepärast ei oleks ju sugugi ime, kui putukad krae vahel liiguksid, — aga ei ole veel. Millal kord ka puhkusele mõneks päevaks saame, see on teadmata. Puhkust on lubatud 2% ohvitseridele ja sõduritele, aga ma niipea ei mõtle sõita, sest pole mul riideid selga panna. Peame valitsuselt ikka ülikonna rõivast saama, aga senini pole seda juhtunud. Vanad riided on juba kaunis hilpnema hakanud ja nendega inimeste sekka ei jalga minna. Praegu karjavad paremalpool „hurraa“ meie mehed, nipeldavad enamlasti tagasi, kes öösel meie seisukohtadesse murdsid...“

Soo, ennem jäi kirjutamine pooleli, sest sõdur jooksis sisse ja teadustas, et enamlaste ahelik tulevat peale. Laskime natukene, pimeduse tõttu midagi näha polnud. Olime valvel kuni hommikul valgeks läks. Nüüd olen juba pisut maganud (kella 8—12-ni), sõin herne suppi kõhu täis ja vaatan, mis saab. Meie mehed pidasid öösel naabri küla ägedat lahingut, isegi tikuvõitlus oli käimas. On mõnigi mees tikkudega läbi löödud. Vange on üle 90 mehe võet, kõik eestlased ja suured sulid. Meil on 4—5 surnut ja 12 haavatut. Halb on see, et ei meil, ei enamlastel suuremat märki pole, mispärast juhtunud ka omad omadega pimedas kokku. Eesti keelt kõnelevad ka kõik, nii et keelest ei või ka ära tunda. Praegu on ilus päikesepaisteline ilm, suurtükid mürtsuvad, külasid põlema süüdates. Iga päev muud kui põleb...“

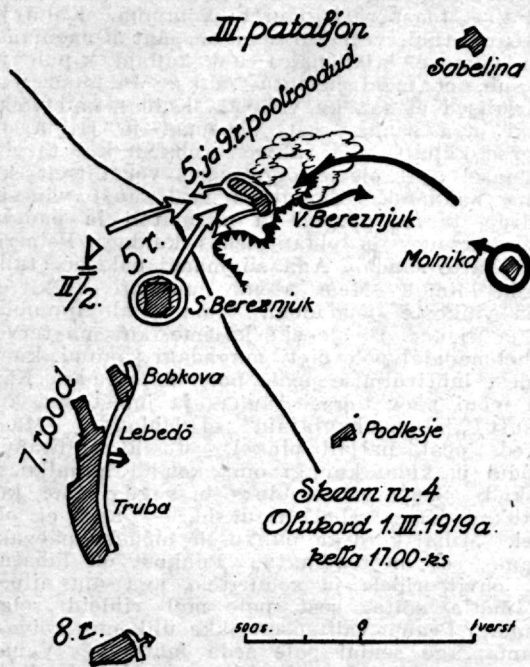
III. Enamlaste kolmas pealetung.

(Skeem nr. 4.)

Veebruarikuu viimane päev lõppes enamlaste väljalöömisega meie pataljoni asukohtadest ja enamlaste suurtükiväe tegevusega meie seisukohtade vastu. Märtsikuu esimene päev möödub peasjalikult vastase suurtükiväe tegevusega, kuid hiljem ilmub nähtavale ka tema jalavägi. Vaenlase suurtükiväe vastu võitlemiseks olime

jõuetud, sellega pidime leppima kui paratamatult pahega.

1. märtsil juba hommiku vara algasid enamlased meie seisukohti pommitama. Esiolul laskis ta üle terve pataljoni rinde, laskmine paistis olevat juhulik. Umbes lõunapaiku koondas ta kogu oma suurtükide tule V. Beresnjuki peale. Selles külas oli ainult paar elumaja, hooned kõik üksteise lähedal ja seepä-

rast tule koondamine kergesti läbiviidav. Küla ise asub sügava oru kaldal, mis tuleb vastase poolt mitmes harus. Külas asusid 5. ja 9. roodu poolroodud, sest koht oli kardetav ja ei pakkunud kuigi soodsaid kaitsevõimalusi. Vasakul pool naaberosa asus Sabelina külas (III pataljonist), seega pataljonide vahe umbes 2,5 km kinnist maastikku. Seda vahet valvati esialgul sidemeeste ehk piilurite väljasaatmisega, kes käisid kahe küla vahel. See oli võimalik siis, kui Smolna külas asus üks rood III pataljonist. Lõpuks aga vallutasid enamlased Smolna küla ja nüüd tuli sidepiilureid saata Sabelinasse kaugemalt seljatagusest sood mööda.

Umbes kella 1500 ajal läks vastase kahurtuli V. Beresnjuki peale nii tugevaks, et meie osad sealt välja tulid. Äge laskmine kestis umbes üks tund. Peale selle jäi vaikseks. Oli arvata, et vastane püüab küla vallutada, seepärast tuli temast ette katsuda jõuda. Organiseerisin kohe külasse minekut. Liikusin küla poole kahest suunast ahelikus. Üks osa — S. Beresnjuki poolt, mille juures ise olin, teine rohkem lääne poolt. Mõnisada meetrit küla ees jätsin aheliku künka varju seisma, ise läksin künkale, et järele vaadata, kas küla on veel tühi. Nägin, et küla kohal orust ilmus välja inimene, kes tahtis külla minna. Pidasin selle kohalikuks elanikuks, kuid see mind silmates, kadus kiiresti orgu ja sealt saatis minu suunas ühe paugu, kuul jooksis kõrgelt üle. Nüüd oli selge, et tuleb kiiresti liikuda. Viisin mehed kohe külla sisse. Ei olnud kaua oodata, kui Sabelina poolt metsast ilmus nähtavale mingi kahtlane pande. Mehed paistsid

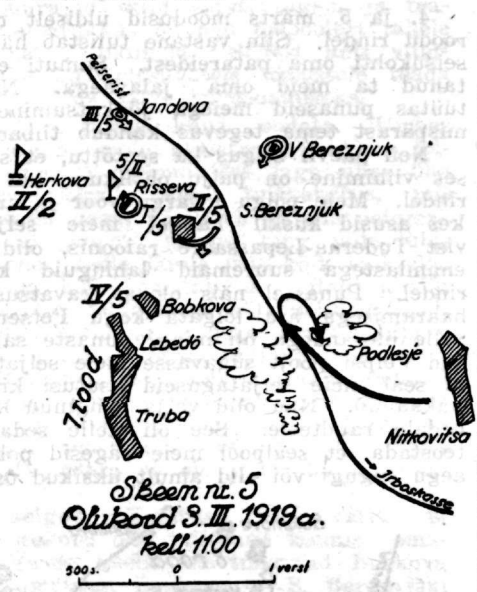
olevat riietuselt umbes meie meeste moodi, mis pärast ei söandanud tuld avada nende pihta, arvates need olevat III pataljoni osad. Et selgusele jõuda meeste päritolus, hakkasime läbi-rääkima. Kahtlus tekkis just seetõttu, et III pataljonist teatati varemalt, nagu oleksid nende luurajad saadetud Smolna peale. Meie hüüetele vastati sealt eesti keeles. Nõudsimme esindajate saatmist meie juurde, sest ei nemad, ei meie vastanud küsimustele: kes on? ja — mitmes rood? Mõlemad vastame ainult, et omad. Nende poolt hakkavad lähenema kaks meest, meie poolt samuti astuvad kaks julgemat vastu. Oma ülejäänud meeste teen ülesandeks valmis panna relvad tule avamiseks. Pande löi juba kahtlema ja hakkas pisi-tasa end orgu peitma. Kui esindajad vastamisi sattusid, oli selge, et siin tegemist punastega. Kohe avati meie poolt orgu pagevale pandele tuli ja silmapilk olid kõik kadunud ja ära jooksnud, ilma, et oleks suutnud meile vastugi lasta. Meie mehed töid punaste esindajad kaasa. Mõlemad olid eestlased. Üks neist rühmaülem, binokliga kaelas. Binokkel võeti ära ja anti meie rühmavaneemale, kes punastele vastu ühes teise mehega läks delegaadina. Vangid olid 53. kütipolgu 6. roodu mehed, kus teenisid enamikus eestlased. Hiljem kostsid mägedest hoiged ja appikarjumised. Paluti, et seltsimehed maha ei jätkaks. Need olid nähtavasti haavatud, kes ise põgenevaile seltsimeestele järele ei jõudnud, vaid kes olid jäetud saatuse hooleks külmamiseks lumes.

Seega varises ka see enamlaste pealetungimise katse täiesti kokku. Seekord lõppes see neile siiski kaunis õnnelikult, sest poleks mitte tekkinud arusaamatust, oleksime oma relvadega neid võinud maha niita hoopis rohkem. Hulk suurtükiväe laskemoona oli enamlastel asjata raisatud. V. Beresnjuki küla avaldas siiski õudset muljet. Ei olnud enam ainustki hoonet, mis oleks püsinud tervena. Setu uus elumaja, kus ta sees elas ja kus ta pommitamise oli üle elanud, oli täiesti segamini löödud. Mitu pommi olid tabanud hoonet ja seda tugevasti rikkunud. Majade ümbrus oli täis mürsu-lehtreid ja haises vängest lõhkeaine suitsust. Vaatamata sellele, tuli sinna mehed jätta ööks ja veel kauemakski.

Õöl vastu 2. III võttis II rühm (lipn. Välgan), mis asus S. Beresnjuki külas, kaks punaväelast vangi. Need olid eestlased ja teenisid 53. kütipolgu 6. roodus, s. o. selles roodus, mille õhtu eel peksime V. Beresnjuki ees laiali. Nende seletuse järgi pidi punastel roodus olema 60—70 meest, kes suuremalt osalt kõik vabatahtlikud. Enamlastel olevat kavatsus nii ruttu kui võimalik vallutada Tallinna. Venelased (53. kütipolk oli eesti kommunistlik polk) ei toetavat küllalt energiliselt eesti punaseid, vaid olevat pealetungi asjus passiivsed. Venelased seletavat, et kui eesti kommunistidel tarvis minna, siis mingi ees, nemad tulevat tagant järele. Üldse ei olevat vahekord venelaste ja eesti enamlaste vahel kuigi hea ja viimasel ajal juhtuvat väga tihti nende vahel arusaamatusi ning hõõrumisi.

Alaline valvelolek ja puhkuse puudus ei jäta ka meie meeste peale mõju avaldamata. Punased pommitavad meie seisukohti päevad otsa, nende üleolevad jõud tungivad vahetpidamata meie seisukohtile kallale, meie jõuetus eriti nende suurtükiväe vastu võitlemiseks, — need kõik murravad meie meeste visadust ja vähen-

davad nende vastupanu kangekaelsust. Nõrge-
mad iseloomud ei pea vastu, vaid katsuvad kui-
dagi leida väljapääsu sellest möllust. Seepärast
minnakse isegi alatute võtete kasutamisele, nu-
rinast rääkimata. Peaaegu iga päev tuleb ette
enesehaavamisi, milline haigus näib pärandatud
olevat vene ajast. Minu roodus said kaks meest
isegi sellega hakkama, et valvepostil seistes,
haavasid üksteist: üks laskis teise käest läbi
ja teine laskis esimesel jalast püssikuuli läbi.
See tehti öösi pimedas S. Beresnjudi juu-
res oru kaldal. Käest haavatu jooksis rühma
suure kisaga, et nende postile olevat kallale
tungitud ja mõlemat kõrvuti postil seisvat ole-
vat haavatud. Kohe alarmeeriti meeskond. Hil-
jem, kui laskmise koht sai järele uuritud, siis
selgus, et mingit kallaletungi ei saanud olla.
Kogu ümbruses polnud ühtki jälge värskel lu-
mel näha, kuna posti asukohast leiti värskelt
lastud padrundi kestad. Mehed tuli anda selle
leidlikkuse eest kohtu alla.

2. märts möödub üldiselt rahulikult. Tege-
vust jätkavad ainult vastase kahurid. Öhtu eel
on enamlaste juures märgata erilist liikuvust,
askeldamist, mispärast meil tuleb öösi olla val-
vel. Siiski möödub öö rahulikult.

Meie naabril vasakult — III pataljonil —
on seisukord kujunenud hoopis halvaks. Tal on
olnud kogu aeg tegemist enamlaste soomusrong-
idega ja nende dessantidega, kes visalt peale
tungivad. Pataljon kannab siin tunduvaid kao-
tusi eriti soomusrongide tulest. Meie soomus-
rongid ei toeta küllalt tarvilikul määral meie
jalaväge, mis tõttu vastupanu siin raudtee
raioonis eriti raskendatud. Vastase intensiivse
tegevuse tõttu on lõpuks III pataljon sunnitud
maha jätma Sabelina küla.

Et II pataljoni vasak tiib Sabelina maha-
jätmisega veelgi lahtisemaks muutub, ei ole
5. roodul erilist mõtet enam iga hinna eest
enda käes pidada V. Beresnjudi. Positsioon
siin on kaitse korraldamiseks halb ja küla kait-
seks tuli siin kogu aeg hoida üks kuni kaks
rühma.

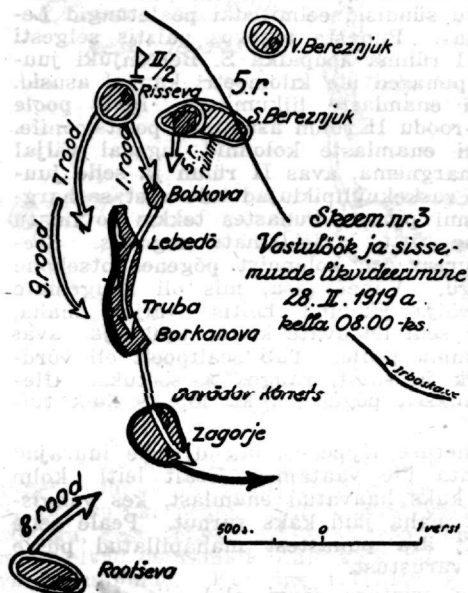
Olukorra muutumisega III pataljoni seis-
kohtades korraldab ka 5. rood oma kaitsejõud
pisut ümber. Teen järgmise korralduse:

„Leitnant Partsile. 2. III 1919. a. kell 1350
Rissovast. — 9. rood läheb praegu Petseri,
kuhu sealt edasi, ei tea. Teie oma poolroo-
duga jääte kuni videvikuni kohale. V. Beres-
njudi jääb ööseks ja edaspidiselt ainult ka-
raul Teie rühmast. Ise tulete ära Rissovasse.
III rühm jääb maanteele Jendovina külla ja
paneab kaitsepostid teele ning soo peale välja.
Ära tulla peab katsuma võimalikult salaja, et
mitte vaenlane seda liikumist ei märkaks. Ka-
raul saab iga päevkonna järele vahetatud. Al.
kpt. Matson.“

IV. Enamlaste neljas pealetungi-katse.

(Skeem nr. 5.)

3. märtsil algab pataljonis uus ümberkorral-
damine. 9. roodu äraminekuga jäi patil varuta.
Varu moodustamine aga oli möödapääsematu,
sest ainult sellega võidi meestele natukene puh-
kust võimaldada. Varu moodustamiseks otsus-

tas patil enda varru rindelt tõmmata 8. roodu
(al. kpt. Rossländer). 8. roodu asemele pidi
asuma 7. rood ja osa 7. roodu rindest pidi
jääma 5. roodule. Ümberkorraldamiseks annan
järgmise käsu:

„Lipnik Soonbergile. 3. III 1919. a. kell
0815 Rissovast. — Käsen Teid kohe, kui
III rühm Teid ära vahetab, Bobkova ja Le-
bedõ külad oma alla võtta, kus 7. roodu rüh-
mad praegu viibivad. Teised rühmad jäävad
oma kohtile. Pärastpoole saadan Teile kuuli-
pilduja, mille oma äranägemise peale välja
seate. See ümberpaigutus on selleks tarvilik,
et meie 8. rood praegu puhkusele läheb ja et
pärastpoole kõik roodud saaksid paar päeva
puhkust.“

Selle korralduse täitmisest kannab IV rühma
ülem, lipnik Soonberg ette järgmiselt: „5. roodu
ülemale. 3. III 1919. a. kell 1110. Bobkova.
— Teatan, et Bobkova ja Lebedõ küladesse
jõudsin. Praegu jäävad ka 7. roodu rühmad
paigale. Minul on kaks jagu Lebedõs. Bob-
kovasse jääb üks jagu ja kuuliprits, kui
meie ta kätte saame. Lipn. Soonberg.“

Pataljoni staap sel päeval kolib Rissovast
minema ja asub Herkovasse, s. o. kilo-

meetrit paar tahapoole. Staabi tahapoole asumine oli nagu paha ennustus ja märguandmine selleks, et meil tuleb tahapoole nihkuda lähemal ajal.

Nähtavasti märkab vastane elevust ja liikumist meie pool, mis ühenduses ümberkorraldamisega ja juba hommiku vara algab ta meie seisukohti jälle pommitama. Peamine suurtükiväe tegevus on sedakorda sihitud S. Beresnjudi küla peale, kus asub 5. roodu II rühm lipnik Väljani juhatusel. Senini see koht ol enamlastel veel proovimata, ja tema suurtüki tule järele otsustades võis arvata, et järjekorraline löök on suunitud 5. roodu rühma pihta S. Beresnjudi. Rühm oli valmis vastast vastu võtma.

Pommitamine kestis umbes kella 1000-ni. Selle järele ilmusid Podlesje küla juurest orust lagedale maanteele punaste kolonnid, kes paistsid liikuvat üle maantee metsatukka, mis Lehedõ ja Bobkova küla vastas. Selle metsatuka kaudu sündisid eelmisedki pealetungid Lebedõ suunas. Punaste tegevus paistis selgesti 5. roodu II rühma asupaika S. Beresnjudi juures, kust punased üle kilomeetri kaugel asusid. Kohe anti enamlaste liikumisest igale poole teada. 5. roodu II rühm asus oma positsioonile. Niipea kui enamlaste kolonnid lagedal väljal hakkasid hargnema, avas II rühm ja selle juures olevad raskekuulipildujad tule vastase hargneva kolonni pihta. Punastest tekkis ootamatu tuleavamise tõttu kirjeldamatu segadus. Seejuures suurem osa kolonnist põgenes otsekohe tagasi orgu. Vähem osa, mis oli kaugemale lagedale välja jõudnud, heitis väljale maha, peites end seal leiduvate kivide taha ja avas tule II rühma peale. Tuli sealtpoolt oli võrdlemisi nõrk ja varsti rauges ta sootuks. Ülejäänud punased põgenesid ka lõpuks kõik tuldu teed.

Tulevahetuse lõppedes, läksid meie luurajad lahingukohta üle vaatama. Sealt leiti kolm tervet ja kaks haavatud enamlast, kes vangistati, kuna maha jäid kaks surnut. Peale selle toodi sealt ära punastest mahapillatud püsi- ja muud varustust.

Vangide seletuse järgi olid siin tegevuses punaste 52. Tallinna kommunistliku kütipolgu 4., 5. ja 7. rood. Hiljuti Pihkvast välja tulles olnud nende roodudes umbes 150 meest, kuna nüüd olevat järele jäänud neid 50 ümber. Neil olevat isu sõdimisest täis ja tänagi polevat nad kuidagi tahtnud peale tulla. Komissarid aga olid seletanud, et pommitamise peale on „valged“ S. Beresnjudist välja jooksnud ja nüüd polevat enam midagi karta: tarvis ainult minna ja küla oma alla võtta. Selles heas usus olidki mehed pealetungile tulnud, kuid meie ootamatu tuli segas nende kavatsuse elluviimist. Kui enamlaste kaotused sel päeval olid võrdlemisi väikesed, siis on see seletatav peaaesjalikult sellega, et nad asusid meie rühmast võrdlemisi kaugel, kus meie tuli polnud enam küllalt tabav. Arvatavasti olid enamlasted kuidagi märkanud meie IV rühma lahku-mist S. Beresnjudi külast, millest nad nähtavasti järeldasid kõigi meie osade lahku-mist sealt.

Nii siis lõppes järjekordne punaste pealetung täieliku luhtaminekuga. Olgugi, et püsime endistel kohtadel, siiski hakkas väsimus iiga tegema. Puhkust ei olnud ka lähemal ajal ette näha, see rõhus meeste meeleolu veel enam alla.

8. roodu varrutõmbamisega muutus meie rinne eriti hapraks. Seal, kus senini oli seisnud rühm või veel enam, seisid nüüdsest peale 4—5 meest. Need vähesed jõud kadusid kui tilk vett suurte külade peale. Mõni küla jäi hoopis kaitseta. 5. roodu rinne, kus võis olla 80—90 meest, venis umbes 4—5 km pikkuseks.

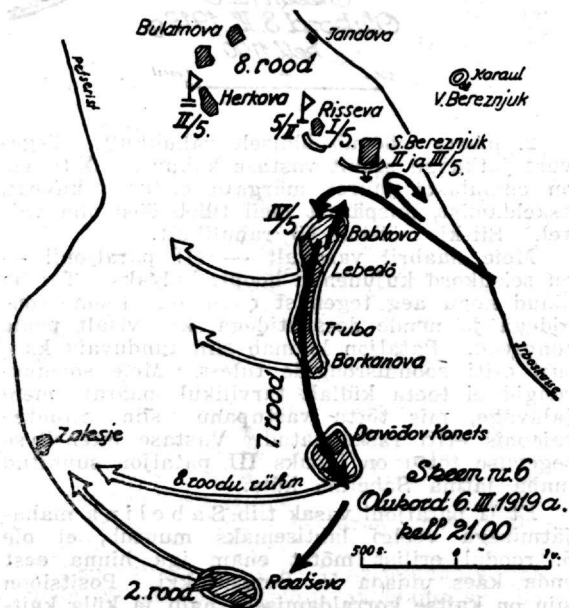
3. märtsi õhtuks asus 5. rood järgmiselt: paremal tiival asus IV rühma lipnik Soonbergi juhatusel Bobkova ja Lebedõ külas; keskel asus II rühm lipnik Väljani juhatusel S. Beresnjudi külas; vasakul tiival asus III rühm v. a. o. Mutlihi juhatusel Jendovina külas; roodu ülem ja varurühm asus Rissevo külas, seejuures oli varurühmast Väike Beresnjudi välja pandud üks seitsmeheline karaul.

V. Enamlaste viies pealetung.

(Skeem nr. 6 ja 7).

4. ja 5. märts möödusid üldiselt rahulikult roodu rindel. Siin vastane tulistas harva meie seisukohti oma patareidest. Samuti ei kimbutanud ta meid oma jalaväega. Nähtavasti tüütas punaseid meiega jõukatsumine rindelt, mispärast tema tegevus kandub tiibadele.

Neil päevil selgus ka seetõttu, et seljataguses viibimine on palju ohtlikum, kui asumine rindel. Meie polgu I järgu voor ja ambulants, kes asusid kuskil kaugel meie seljataguses, vist Tuderna-Lepassaare raioonis, olid pidanud enamlastega suuremaid lahinguid kui meie rindel. Punastel näis olevat kavatsus sügava haaramisega ära lõigata kogu Petseri grupp. Selle ülesandega oli mingi punaste salk tunginud Peipsi poolt sügavasse meie seljatagusesse ja seal meie seljataguseid asutusi kimbutama hakkanud. Nad olid välja tunginud kaunis lähedale raudteele. See oli neile seda kergem teostada, et sealpool meie vägesid polnud peaaegu sugugi või olid ainult üksikud osad laiali

pillatud tähtsamates suunades. Punastel raudteeni väljatungida ei läinud korda, vaid nende haaramine likvideeriti varemini.

Samuti hakkasid enamlased ikka enam ja enam meie paremale tiivale suruma, mis asus

Panikovitsa juures. Pika rinde tõttu, mis polgul oli kaitsta, juhtus kogu aeg vastase läbimurdeid siin ja seal. Need läbimurded likvideeriti peaaesjalikult polgu varuoodudega, mispärast varusolemine ei tähendanud sugugi puhkust, vaid pigemini löögiülesannete täitmist. Peale vastase väljalöömist varuoodudel tuli sageli jääda kohale kaitse kõvendamiseks, mispärast üldises paigutuses näemegi, et ühe pataljoni rindel on kõrvuti roode igast pataljoni.

6. märts. Päev möödub rahulikult. Punaste patareid tulistavad aeg-ajalt meie seisukohti. 8. roodu varruasumisega vabaneb 5. roodu rühm Jendoviina juurest ja ta tuleb S. Beresnjkuki.

Ohtul pimedas saatis lipnik Soonberg Lebedõst oma rühmast luurajad välja, kes pidid läbi vaatama eelasuva metsatuka. Selle metsatuka kaudu olid enamlased juba korduvalt meile peale tunginud, seepärast tuli seda silmas pidada. Luurajad tulid varsti tagasi ja teatasid, et metsatukkas on nad tõepoolest tähele pannud punaste liikumist. Sellest anti viibimata kõigile lähedalasuvatele üksustele teada ja tehti korraldus valve kõvendamiseks.

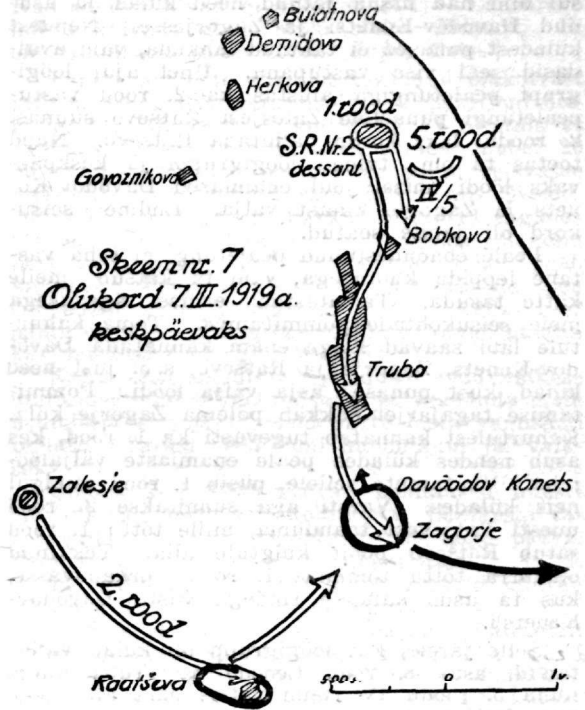
Enamlasi ei tulnud kaua oodata. Umbes kell 1800 algab nende pealetung Bobkova külla, kus asus IV rühma üks jagu ühes ühe raskekuulipildujaga. Algab tulevahetus, mis kestab lühikest aega, nõrgeneb ja siis ootamatult kostavad „hurra“ hüüded ning jälle lühikene laskmine. Selle järele jääb kõik vaikselt. S. Beresnjkuki külla paistab, et mingi ahelik tormab Bobkova külla sisse küla seljatagusest. Küllas paistab liikumist ja askeldamist. Lipnik Soonbergilt ei tulnud enam ühtki teadet. Olukorra selgitamiseks sai Bobkova poole saadetud sidemehe, kuid nood ei suutnud enam külla sisse minna, sest kõigi tundemärkide järgi otsustades asus seal juba vastane. Oli päris kindel, et IV rühm ei ole seal külas enam peemees.

Hiljem selgus mõistatus. Tuli välja, et enamlased seekord olid talitanud kaunis omapäraselt. Nende ahelik oli tunginud Bobkova ees asuvast metsast Bobkova — S. Beresnjkuki vahelisse kaitsemata alasse, sealt läinud Bobkova külla taha ja sealt „hurra“ karjumisega küllasse. Lipnik Soonberg, kes viibis Bobkovas oma jao ja raskekuulipilduja juures, oli sattunud raskesse seisukorda. Tahapoole pääsemist polnud, samuti oli võimatu taanduda oma roodu poole. Lahtiseks jäi taandumistee Lebedõ poole. Nüüd tekkis jälle teine häda: küüdimees ei tahtnud kaasa tulla ja selle tõttu oleksid enamlased meie raskekuulipilduja omale parandanud. Lume ja lühikese aja tõttu oli seda võimatu meeste jõul ära viia. Seisukorra päästis lipnik Soonbergi külm veri. Vaatamata küüdimehetõrkumisele sunniti see sõnakuulmisele. Kuulipilduja ja mehed paigutati reele ja sõit läks just punaste nina alt kiires korras Lebedõ poole.

Seekordne punaste edu oli tingitud meie võrdlemisi nõrkadest jõududest rindel, mille tõttu oli võimatu kogu rinnet pimeduses isegi valvata, kaitsest rääkimata.

Lebedõ küllas ühines lipnik Soonberg oma rühma ülejäänud meestega. Et rühmal võimatu oli sinna jääda, siis taandus ta külla taga asuvat orgu mööda pataljoni staabi juure Herkovosse. Et selle taandumisega paljanes 7. roodu vasak tiib, siis taandus ka 7. rood pataljoni staabi juurde. 8. roodu rühm taandus

Zalesje külla. 5. roodu kaks rühma, kes asusid S. Beresnjkuki küllas, jäid oma kohtadele. Seejuures maantee kaitstes asuv rühm jäi külla ette maantee äärde, kuna teine rühm sai paigutatud jälle külla servale ahelikku, rindega Bobkova peale, nagu see sündis varemini enamlaste sissetungi puhul.

Ei möödunud kaua aega kui punased avasid tugeva püssi- ja kuulipildujate tule Bobkovast S. Beresnjkuki peale. Siit 5. rood vastas sellamoodi, sest selleks ajaks oli rood oma automaatrelvad suuremalt osalt kõik Bobkova poole välja suuninud. Kui äge tulistamine ja isegi „hurra“ karjumine enamlastele ei annud soovitud tagajärgi (oli alaline nähtus, et punased „hurra“ karjusid kõhuli maas lamades ja tulistades) 5. roodu väljalöömiseks oma kohadelt, siis saatsid nad veel ühe aheliku meile peale maantee suunast. Ka selle ilmumine ei päästnud seisukorda, vaid 5. rood püsis endiselt omal kohal.

Vastastikune laskmine kestis mõnda aega ja siis vaikus. Enamlased, ära nähes, et nad 5. roodu ei saa taganema sundida, jätvad oma kavatsuse pooleli. Nad asuvad vallutatud külladesse oomajale. Nüüd saame ka meie pisut hinge tagasi tõmmata. Katsun pataljoni staabi kaudu saada ülevaadet tekkinud olukorrast. Sealt teatatakse, et meie polgu 2. rood, mis asus Ratševos, on taandunud Zalesje külla — 8. roodu rühma juurde. Samuti teatab patul, et polgu juhatus organiseerib punastele vastalöögi andmist, milleks on määratud 1. rood ja soomusrongi nr. 2 dessant. Esimene rood oli juba kord selle ülesande täitnud, maastik oli temale tuttav ja see soodustas tema tegevust. Nüüd ei jäänud muud üle, kui leppida tekkinud olukorraga ja ära oodata toetuste kohalejõudmist.

7. märtsil varahommikul jõudis Petserist kohale 1. rood ja soomusrong nr. 2 dessant.

Viimases oli umbes 15 meest, kuid vähemalt pooltel meestel olid kaasas kergekuulipildujad.

Ilm oli juba valge, kui 1. rood ja soomusronglased kissovast välja liikusid. Nendega seltsis ka 5. roodu IV rühm. Kui löögimehed avasid tule Bobkova küla peale, siis seati ei vastatud. Selgus, et punaseid polnud Bobkovas, Lebedõs, Trubas ja Porkanovas. Oo jookkul olid nad maha jätnud need külad ja asunud Davõdov-Konetsi ja Zagorjesse. Nendest küladest punased ei tahtnud lahkuda, vaid avaldasid seal visa vastupanu. Ühel ajal loogi-grupi pealetungiga alustas ka 2. rood vastu-pealetungi punastele Zalesjest Ratševo suunas. 2. roodul läks korda vallutada Ratševo. Nüüd toetas ta oma tulega löögigrupi ja keskpäevaks löödi ühisel jõul enamlased Davõdov-Konetsi ja Zagorje külast välja. Endine seisukord oli jalule seatud.

Peale ebaõnnestunud pealetungi ei taha vastane leppida kaotusega, vaid ta katsub meile kätte tasuda. Ta alustab erilise ägedusega meie seisukohtade pommitamist. Tema kahurtule läbi saavad kõige enam kannatada Davõdov-Konets, Zagorje ja Ratševo, s. o. just need külad, kust punased äsja välja löödi. Pommitamise tagajärjel hakkab põlema Zagorje küla. Kahurtulest kannatab tugevasti ka 1. rood, kes asub nendes külates peale enamlaste väljalöömist. Vaatamata sellele, püsib 1. rood esialgul neis külates. Varsti aga sunnitakse 2. rood uuesti Ratševost taanduma, mille tõttu 1. rood satub Ratševo poolt külgtule alla. Teकिनud olukorra tõttu tõmmati 1. rood Porkanovasse, kus ta asus kaitsele rindega vastu Davõdov-Konets'i.

Selle järele, kui löögigrupp oli külad vallutanud, asus 8. rood Lebedõ ja Truba külla, kuna 5. roodu IV rühm võttis oma alla Bobkova küla.

Sellest järjekorralisest pealetungist võtsid osa 53. Viljandi kommunistliku kütipolgu 2., 3., 4. ja 5. roodi. Nendelt võetud vangid seletasid, et neil olevat roodus umbes 100 mehe ümber. Patareide meeskondades teenivat peaaegu kõik lätlased.

Täna tegi ka meie patareid järjekorralise visiidi Petserist positsioonile. Ta laskis mõne paugu, mille järeldukel hakkas põlema Sabelino küla. Siis läks patareid jälle tagasi Petseri.

Keskpäeval, kui olid käimas ägedad lahingud enamlaste väljalöömiseks meie seisukohtadest, külastasid pataljoni staapi Ameerika ja inglise sõjaväe esindajad. Nad nägid oma silmaga siin sindivat traagikat, nägid punaste ägedat pommitamist, meie arenevat vastu-pealetungi, punastelt saadud vange, külade põlemist jne. Räägiti, et neil olevat jäänud hea mulje meie meeste tegevusest. Ohtuks vaikib tegevus.

Ohtul informeerib mind lipn. Soonberg oma kaitsekorraldusest järgmiselt: „5. roodu ülemale. 7. II (peab olema III — H. M.) 1919. a. kell 1900. Bobkovast. — Teatan, et 4-dal rühmal 4 posti öösel väljas on. I — 2-meheline lendav post metsas. II — 1 mees-päevnik ülevall metsa pool küljes, III — 1 mees käib 3-nda rühma sihis kivihunnikuteni. IV — 1 mees külas sees. Kuni 3-nda rühmani on minu meestel raske käia, sest on ju seal küljes ainult 1 mees. Rääkisin päeval Mutlichiga läbi ja ta lubas 2 mehel lasta oma posti ja Bobkova vahel patrulleerida. Kui aga tema ku-

hugi teisale välja paneb, siis ikka tuleb vist meil käia. Lipn. Soonberg.“

Veel hiljem ohtul saabub patüli adjutandilt järgmine korraldus: „5. roodu ülemale. Leitnant Seiling'ilt. Salajane. 7. II (peab olema III. — H. M.) Herkovost. — Teadustan Teile, et kui meie taganemine peaks tulema, meie uued seisukohad järgmisel liinil saavad olema: Bulatnova — Djemidova — Cherkova — Sadrjebje — Pomjotkino. 7. rood jääb kohale Bulatnova; 5. rood Djemidova ja Cherkova; 8. rood Sadrjebje ja Pomjotkino. Bataljoni staap ja 1 rood — Podavaljezi külas. See muudatus tuleb muidugi mõista alles siis, kui asjad kriitiliseks lähevad, tähendab, kui 2-ne ja 6. rood oma asju likvideerida ei saa. Selle kohta saab siis ka „osoboje prikazanie“ olema. Tervitades E. Selling.“

Kuigi enamlaste tegevus rindelt ei annud tagajärgi, siis paistis sellest teadaandest, et neil tiival on edu ja meil seetõttu tuleb arvestada oma kohtadelt lahkumise võimalusega. 2. ja 6. rood, kellest eespool jutt, asusid Panikovitza — Ratševo ümbruses. Neil nähtavasti oli võimatu kinni pidada pealetungivaid enamlasi. Parem tiib oli võrreldes eelmisega tugevasti kõvendatud ja tegevust seal juhtis nüüd I pataljoni ülem, al-kapten Tannebaum, kuid nähtavasti oli seal punaseid rohkem ja vastupanu raskendatud.

Kui meie pataljoni rindel 7. III ohtul vaiksiks jäi, siis paremalt poolt pooleöö ajal kostis jälle tugevat laskmist ja „hurra“ karjumist, mis näitas, et enamlased seal ei olnud veel väsinud, vaid jätkasid oma tegevust täies hoos.

Ööseks oli siis pataljoni rindel 1. rood, 8. rood ja 5. rood, kuna 7. rood jäi patüli varru. 6. rood oli juba varemalt pataljoniist välja langenud, sest ta tegutses pataljoni paremal tiival ja temaga oli patüliil raske sidet alal hoida. Sellest ajast, mil Panikovitza juures kaitset hakkas korraldama I pataljon, läks 6. rood I pataljoni koosseisu.

8. märts pataljoni rindel möödub rahulikult. Pataljoni asetuses sünnivad väikesed muudatused, mis algavad minu korraldusest IV rühma ülemale:

„Lipnik Soonbergile. 8. III 1919. a. kell 1720. Rissovost. — Käsen Teid kohe, kui 8. rood Teid vahetanud, ära Rissovosse tulla, ühte jagu jättes S. Beresnjukki, kellele ülesandeks 8. roodu ja III rühma vahel kahemeheline post välja panna, kes seda vahet kaitseb. Posti koht valige ise välja niisuguse koha peal, et ta võimalikult vaatesidest parema ja pahema postiga võiks öösel pidada. Päeval posti tarvis ei ole. Kuulipilduja jääb 8. roodu juurde. Al. kpt. Matson.“

9. märts möödub samuti vaikselt. Mõlemad pooled toimetavad ainult väikeseid luurekäike.

VI. Enamlaste kuues ning viimane pealetung.

Meie taandumine tutele positsioonidele.

(V. kaart 1/42.000 — Petseri, Ratševa, Tadlova).

10. märtsi hommikul kella 0700 paiku avas vastane ägeda kahurtule meie seisukohtade peale. Oli tõenäolik oletada vastase järjekorralisest pealetungi. Umbes tunniajalise pommitamise järele ilmubki nähtavale tema jalavägi. Seda paistab olevat määratu hulk, sest neid ronib meie poole igalt poolt ahelik aheliku järgi.

Nad avavad meie pihta kuulipildujatest ja püssidest nii ägeda tule, et sarnast polnud veel varem kuulnud. Ka meie ei jätnud vastamata. Tõrjume vastase ägalpool oma tulega tagasi. Ainult V. Beresnjukki ei suutnud meie enam endi käes pidada, mispärast vastane sinna sisse tuli. 5. roodu kaks rühma asusid maantee äärde vastu V. Beresnjukki, mille tõttu sealt punased enam edasi ei pääsenud.

Paremal tiival arenes asi meie kahjuks. 2. rood oli juba varemni Ratševo maha jätnud. 1. rood, kes asus Porkanovas, sattus seetõttu risttule alla. Ta pani sellele vaatamata vastasele kangekaelselt vastu. Siiski peale seitsmetunnilist vastupanekut oli ta sunnitud taanduma. 1. roodu taandumise tõttu oli sunnitud taanduma ka 8. rood Trubast, Lebedõst ja Bobkovast.

Kui 5. roodu naabrid paremalt olid taandunud, läks roodu seisukord kaunis raskeks. Enamlaste suurtükivägi oli muudest ülesannetest vabanenud. Nüüd algas ta 5. roodu materdamist. Samuti algas punaste jalavägi jälle aktiivsemalt tegutsema. Ta katsus 5. roodu seisukohti haarata mõlemalt tiivalt, mis olid täiesti lahtised. Eriti raske seisukorras olid V. Beresnjuki küla vastas maantee kraavis asuvad rühmad. Maastik oli seal püsimiseks ebasoodus. Lõpuks tuli rühmadele anda taandumise käsk. Kogu aeg hoidis vastane soodsamad taandumise teed suurtükivägi all. Taanduda tuli mõõda lagedat tõusvat välja, mis punastele hästi vaadeldav ja tulistatav. Taandumine viidi siiski läbi kaunis õnnelikult. Üle lageda välja taandudes tuli kuule järele nii et lumi suitses, kuid suuremat häda meil ei juhtunud.

Pataljoni staap asus veel Herkovas, kuid meie sinnajõudmisel sõitis see varsti minema. Alles siis, kui olime jõudnud Herkovasse, julgus vastane edasi liikuda. Oli selgesti näha, kuidas neli pikka ahelikku marssisid V. Beresnjuki poolt üle lageda välja S. Beresnjukki. Tulistasime neid oma raskekuulipildujatest, kuid kaugel maa tõttu ei olnud sel tulel nähtavaid tagajärgi. Rissovo küla pommitasid enamlased intensiivselt edasi, vaatamata sellele, et seal ei olnud enam meie mehi.

Uus positsioon ei olnud soodus kaitse korraldamiseks. Eriti halb oli see, et vastase poolt meie seisukohta tuli sügav org, mille kaitse oleks nõudnud palju mehi. Orgu polnud võimalik millegiga sulgeda. 5. rood asus uutele kohtadele nii, nagu seda nõudis patüli endine korraldus: pool roodu lipnik Väljani juhatusel Herkovo külas, mina teise poolrooduga Gorelõi Rei's. Viimasest saadeti valvetõke Gvoznikova külla. Mõlemad poolroodud olid üksteisest lahutatud sügava järsu kallastega oruga, milles kasvas mets. See tunduvalt raskendas sidepidamist ja roodu osade koostööd. Paremal pool asus 8. rood, vasakul pool — 7. rood. Pataljoni staap asus Podavalitsas.

Külade vallutamise järgi jääb vastane esialgul rahulikuks. Edasi ta otsekohe ei torma. Alles öösi jätkab ta tegevust.

11. märtsil umbes kell 0100 algavad punased meie asukohtade luuramist. Nende umbepaarikümne meheline luursalk ilmub Gvoznikova vastas asuvasse metsatukka, kust avas tule G. küla peale. Külas asuv 5. roodu valvetõke vastas esiti punaste tulele, kuid varsti taandus ta poolroodu juure Gorelõi Reisse. Umbes samal ajal pommitas enamlane lühikest

aega Gorelõi Reid suurtükkidest, nähtavasti selleks, et meid mitte rahulikult lasta puhata. Pataljoni staap on huvitatud laskmisest, mispärast patüli juures olev pataljoni komandant, lipnik Ilves, pärib laskmise kohta minult teateid:

„5. roodu ülemale. Lipnik Ilveselt. 11. III 1919. a. kell 0135. Podavalitsast. — Teadustage otsekohe, mis laskmine see Teile pool on. Kas neale tükivad ja kus kohast? — Laasarevo kohta käivad jutud, nagu oleks „läinud“. Ei ole viimasega enam sidet. Lipn. Ilves.“

Pärast andmete saamist tekkinud olukorrast informeerin patüli järgmiselt: „2. pataljoni ülemale. 11. III. 1919. a. kell 0435. — Teatan, et vaenlase luurajate salk, arvu poolest umbes 20 meest, Lebedõ küla poolt meie vastu seisvasse metsa ilmub ja meie karauli peale, mis Gvoznikovas oli, tuld andma hakkas. Karaul taganes Gorelõi Reisse. Praegu jäi vagusaks. Saatsin posti alla orgu, kes poolroodude vahet peab kaitsma. Väga võimalik, et luurajatele pea suuremad jõud järgnevad. Öösel, kella 1—2 paiku on paremalpool äge laskmine olnud hurraa karjumisega. Al-kpt. Matson.“

Sedakorda enamlased piirdusid vaid väikese luuramiseretke toimetamisega, et veenduda meie asumisest siin ja et meid mitte lasta vagusasti puhata. Pärast seda kuni hommikuni jäi vaiksaks.

Umbes kell 0700 avavad enamlased uuesti suurtükivägi meie seisukohtadele. Lühikeste vahegaadega see tulistamine kestab kogu päeva. Seejuures kõige enam ta pommitab 5. ja 7. roodu asukohti. Otsustavat tegevust ja jalaväe liikumist kuni lõunani pole märgata.

Keskpäeva ajal saabub patüli adjutantid järgmine korraldus: „Leitn. Parts, Gorelõi Rei külas. 11. III. Podavalitsast. — Pataljoni ülema käsul saatke 1 rühm Gorelõi Rei külast pataljoni staabi juure, Podavalitsa külasse reservi. Leitn. Selling. — See rühm, mis kohale jääb, võtku terve küla oma alla.“

Umbes samal ajal algavad enamlased juba aktiivsemalt peale tungima. Punaste 48-liiniline patareid algab erilise ägedusega pommitama Herkova küla, kus asuvad 5. roodu kaks rühma lipnik Väljani juhatusel. Vastase patareid tuli on hästi tabav, mistõttu külas mitu maja, kus sees sõdurid asuvad, saavad purustatud. Pommitamise tõttu katkeb poolroodul telefoniühendus pataljoniga ja süttivad mõned majad. Pommitamisele järgneb kohe enamlaste jalavägi oma pealetungiga. Selleks ajaks oli ka 7. roodu taandumine vasakult alanud, sest seda kimbutas ootamatult maanteele ilmunud punaste soomusauto. Nüüd ei jäänud ka lipn. Väljanil muud üle, kui poolroodu tagasi tõmmata üle oru, selle vastaskaldale. Peale taandumist asus ta Tšivilevo (Tšivikova) külla.

Rühmade taandumisest teatasin patülile järgmiselt: „2. pat. ülemale. 11. III. 1919. a. kell 1520. Gorelõi Reist. — Teatan, et vaenlase ägeda pommitamise peale minu roodu kaks rühma, kes Herkovos asusid, olid sunnitud küla maha jätma ja asusid Tšivilevosse. Ka 7. rood olevat oma kohalt ära tulnud. Parem tiib on senini vanal kohal. Al-kpt. Matson.“

Natukese aja pärast saadan patülile täiendavad andmed tekkinud olukorrast: „2. pataljoni ülemale. 11. III. 1919. a. kell 1545. Gorelõi Reist. — Teatan, et vaenlane tuli Herkovasse sisse ja laseb meie seisukohti. Ka paremalt poolt tungib ta peale ja 8. rood on juba osaliselt

ära taganenud. Kas võin oma uutele seisukohadele Teie ettekirjutuse järele taganeda, sest siin on võimata vastu panna. Al.-kpt. Matson.“

Enne selle teadaande saatmist sain patüülit ettekirjutuse selleks juhtumiseks, kui tuleb taanduda. See käib järgmiselt:

„5. roodu ülemale. 11. III. 1919. a. Podavalitsast. — Teadustan, et kui taganema peaksime, Teie oma rooduga otseteed Kjulitina küllasse lähete. See on Tailovist versta kolm õhtupoole. 7. rood peab nõnda kaua kui võimalik vaenlase Zagorje ja Patschkovka küllades kinni pidama, et meie roodud rahuliste taganeda võiksid. Meie pataljoni järgmine liin: Kiovo—Kjulitina—Rudikova. 2. pat. ülem, al.-kpt. Liibus.“

Et roodu seisukord kaunis kardetavaks muutus vastase pealetungimisega rindelt (Herkova suunast) ja paremalt tiivalt (8. roodu poolt), siis tuli patüülit oodata otsustavat korraldust. Vaatamata raskele olukorrale, sai kohapeal rood korraldatud võitluseks mõlemast suunast. Selleks asetasin Gorelöi Rei juures asuva rühma külast tahapoole metsa servale, rindega vastu Zadrebje (Dekšino) küla. Tšivilevos asuvad rühmad jäid rindelt kaitsma ja vastast kinni pidama oma tulega Herkova poolt. Niisuguse asetusega sai vastast kinni peetud niikaua, kui 8. roodu osad veel püsisid Zadrebje külas. Varsti aga oli ta sunnitud sealt lahkuma ja nüüd läks 5. roodu seisukord veelgi kardetavamaks.

Viimane kord saadan patüülit järgmised andmed olukorrast ja palun tema korraldust:

„2. pataljoni ülemale. 11. III. 1919. a. kell 1700. Gorelöi Reist. — Side, mis 8. roodu otsima läks, tuli tagasi ja teatas, et parajasti sel ajal, kui side Zadrebje külla jõudis, sõitis 8. rood sellest külast välja Petseri poole. Nii on mu parem tiib täiesti kaitseta. Teadustage, mis teha. Asun praegu endistel seisukohtadel: metsa ääres ja Tšivilevos. Al.-kpt. Matson.“

8. roodu taandumisega paljanes 5. roodu parem tiib hoopis ja nüüd võisid enamlased sellest suunast meie vastu otsustavalt tegutsema hakata. Ei läinud kaua aega, kui nad meid hakkasid tulistama tiibtulega. Vastasime nende tulele, et neid mitte kiiresti lasta edasi liikuda. Olukord oli muutunud sääraseks, et kaua viivitada ei võinud, vaid tuli kombineerima hakata, kuidas roodu päästa ummikust. Enamlaste tuli oli nii äge, et võimatu oli lahtiselt liikuda. Kõige raskemaks osutus see, et rood pidi oma

taandumismanöövri läbi viima piki vaenlase rindelt, tema ägeda kuulirahe all. Seepärast polnud mõtet maha jätta katteosi ja nende varjul taanduda, vaid otstarbekohasemaks osutus roodu koondamine Tšivilevo küla ümbruskonda ja sealt koos taanduda.

Taanduda oli võrdlemisi kerge neil osadel, kes asusid Gorelöi Rei juures. Nendega taandusid Tšivilevoni metsaserva mööda, nii et vastane seda ei näinud. Teine poolroodu oli Tšivilevo küla juures oru kaldal ahelikus ja pidas tulevõitlust Herkovo suunast pealetungivate enamlastega. Seda poolroodu oli siit raske kätte saada. Küla ümbrus oli täiesti lage ja lagedat mööda tuli kõige esiti taanduda mõni-sada sammu, et jõuda küla taga kasvavasse metsa. Sealt tuli edasi taanduda piki metsa serva Podavalitsa poole. Vaatamata sellele, et Tšivilevo küla seisis kogu aeg punaste ägeda kuulirahe all, sai poolroodu küla majade varjust siiski kaunis õnnelikult metsaservale. Siin ühinesid rühmad ja edaspidine taandumine sündis juba varjatult vastase vaatluse eest. Taandumine sündis korralikult ja tähtsamate vahejuhtumisteta.

Pataljoni staabi juurde Podavalitsa külla koondus nüüd peaaegu kogu pataljon. Siin olid koos 5. rood, 8. rood ja jalamaakuulajate komando. 8. rood oli siia tulnud üle Tailova. Ainult 7. rood seisis veel eraldi ja asus osalt Zagorje, osalt Patškovka külas.

Podavalitsa küla juures asusid roodud uuesti kaitsekorda. Kõik siia koondunud automaatreivad säeti üles, meestele juhatati kätte laskekohad. Enamlasi ei tulnud kaua oodata, varsti nad olid meil järel. Külale lähenedes avasid nad selle peale jälle niisuguse tule, et see kõik ümbruse keema pani. Ka meie ei jäänud neile vastust võlgu, vaid kui korraga algasid tulistamist kõik relvad, siis oli varsti vastane seisma pandud.

Vahepeal selgus, et III pataljon on Petseri alt sunnitud taganema, mistõttu Petseri on otsustatud maha jätta ja taanduda uutele positsioonidele läänepoole Petserit. Pataljonil tuli enamlastele vastu panna niikaua kui ilm läks pimedaks. Alles pimedas pataljon istus kütt hobustele ja sõitis siit minema, jättes enamlastele vaba tee Petserisse pääsemiseks. Sellega lõppesid lahingud, mida peeti terve kuu Petseri kaitsemiseks. Enamlased said uuesti permesteks Petseris ja valitsesid seal umbes kolm nädalat, s. o. kuni aprillikuu algpäevadeni.

Jalaväe tulevikust.

„Revue Militaire Suisse“is“ nr. 5. — 1930. Kindral J. Rouquerol artiklis „L'avenir de l'infanterie“ (Jalaväe tulevik), toob vastuväiteid ja peamiselt püüab elustada diskussiooni samas ajakirjas ennem avaldatud mõtetel jalaväe tulevilku kohta. Mõned Schveitsi sõjakirjanikud (kol. Sonderegger), tunnustades riikliku tehnikaga, (raske), jalaväe pataljoni hüvesid, ei poolda teda vaid sellepärast, et lühikene teenistuseaeg Schveitsi oludes ei võimalda tarvi-

likku pataljoni õpet. Teised (kol. Le-comte) arvavad, et tuleviku armee vääruslikumaks elemendiks osutub raske jalavägi, mis omab kõik tähtsamad kaitsevahendid ja suure liikuvuse (kiirtranspordi). „Väärrib tähelepanu, et jalaväele antavad ülesanded arenevad suunas, mis nõuab tema materjalse jõu kõvendamist ja mis seega fataalselt teeb selle väeliigi raskeks“, ütleb kindral Rouquerol. Kuid tulevat küsida, kas on võetud suund õige, kas jalaväe koorma-

mine raskete relvadega, üleliigse tehnikaga, ei vähenda ta loomulikku hüvesid, ta võimsust?

Vastuse andmiseks kindral R. vaatleb küsimust:

- 1) jalaväe iseloomustavad omadused;
- 2) kuid mõjub jalaväe raskeks muutmine teda iseloomustavale omadusile ja
- 3) tehnika tähtsus moodsale relvastusele.

Jalaväe iseloomustavate omadustena mainib autor läbipääsu võimet, veele sarnanevat maastiku reljeefile suhtumise võimalust, plastilikkust ja häid moondamise eeldusi. Jalameest ei peata sarnased kraavid, aiad, madalamad müürid, sood, kännustikud, okastraadistaiad, mis ratsa ja suurtükkiväele võivad juba sulgeda tee, või milliste hävitamine lahingus tunduvalt võtaks viimastelt kallist aega. Jalavägi on kõige vähem olenev varustamisest. Ta võib teotseda päevade kestel selle toidu- ja laskemoonaga, mida kannab enesega. Keegi väeliikidest ei saa kui tarvis „tolmuna“ kaduda mägedesse ja metsadesse, nagu jalavägi; ta võib ka kui kevadine suurvesi voolata lahinguväljale. Kes väeliikidest saaks võistelda jalaväega ta maastikule kohanemises, turvealade kasutamises, kaevumises maasse. Jatkub teekraavist või künnivaost, et olla kaitsitud kuuli ja killu eest. Pöösas ja kõrgem rohi pakub juba varju vaenlase silma eest. Teistel väeliikidel on omad paremused, kuid neil pole omadusi, mis teeb lahingus jalaväe asetamatuks väeliigiks. Kuid jalavägi hakkab kolme kaotama omi omadusi kui jalamees-võitlejale antakse abiks masinad ja nendega suurendatud voorid.

Marokko sõda (1924.—1925.) näitas araablases-sõduris jalaväe väärtust: kõige viletsama relvastuse ja muu varustuse juures väikearvulised jalaväe jõugud paiskasid laiali tugevaid vaenlase kolonne.

Kuid mõjub jalaväe raskeks muutmine teda iseloomustavale omadusile? Üldtuntud on vaade, et sõjatehnika progressi ja materjali tarviduse suurenemist mõjutab pealetung. Kaitsel asub jalavägi, kasutades maastiku soodustusi, on tugevam kui pealetungija jalavägi. Pealetungija jalavägi vajab materjali abi oma loomulikud omaduste suurendamiseks, et

võita arvult võrdset või vähemat kaitsel asuvat jalaväge. Sellest on tingitud soov muuta jalaväe relvadeks väiksekaliibrilisi suurtükke ja miinipildujaid. Autor on täiesti päri kol. Lecomte'iga, et nimetatud rasked relvad ei tohiks kuuluda pataljoni organilisse koosseisu — nad teeks pataljoni raskeks ja riisudes jalaväe iseloomustavad omadused ei suurendaks kuigivõrra ta pealetungi võimet.

Millal tarvitada 37 mm kahurit? Soovitatakse teda tarvitada nähtavate kuulipildujate vastu. Kuid sarnaseid juhtumeid ei tulevat palju ette, arenenud moondamise ja peitekunsti ajal. Mida võiks loota miinipilduja 3—4 kg mürsud positsioonile asunud peidetud ja moondunud vaenlase vastu. Küsitavaks jäävat kas suudab jalavägi tarviliselt ettevalmistada meeskonda, kes asjatundlikult oskaks sõjaoludes kasutada kergest kahurit ja kuulipildujat. Kui nimetatud „masinad“ kasutaks nõrgalt ettevalmistatud meeskond, siis olevat enam kui kindel masinate väike efektiivsus lahingus.

Kokku võttes autor märgib, et üldiselt valitseb vool anda jalaväe relvadeks suurtükkiväge ühes või teises konstruktsioonis selleks, et jalavägi omal jõul suudaks täita sarnaseid ülesandeid, mida ei võimalda tema omad relvad, n. n. portatiivrelvad. Kuid sarnane vool olevat eksteel, sest kasu mida annaks jalaväele „masinad“, ei suuda kaaluda kahju, mida kaasa toovad need masinad jalaväe omadusi vähendades. Jalavägi vajavat vaid portatiivrelvade täiust ja nende meisterlikku kasutamist, aga kõige pealt — jalavägi vajab vaimu, kõrget moraali.

Rasketest relvadest üksuste õppel tulevat meeletada, et igal relval on oma tehnika. Selle õppimiseks ja oskuste omamiseks on tarvis, et relva kasutajate juhtimine sünniks relvliigilt, mil sama tehnika. Kui juba organisatsiooni moodinõuetel jalaväe rügemendile kahurite ja miinipildujate juurdeandmine on möödapääsematu, siis olevat soovitav vähemalt koostada jalaväe rügementide raskete relvade (jalaväe kahur, miinipildujad) kompaniid diviisides ja allutada suurtükkiväe rügemendile, kus asjatundjad artilleristid juhiks nende tehnilist ettevalmistust.

Kindral Rouquerol, olles jalaväe koorimise vastane, artikli lõpus rõhutab veel kord, et jalaväele kahurite ja miinipildu-

Riigikaitse õppused noorsoole Tallinnas.

Laskeasjandus. (Saksa realgüm. ja Toomkool. 3. kl., 31. V 1930.)

jate juurdeandmise püüe on tõenduseks kaitse kui tegevusviisi tugevusest. Kui on tarvilik vallutada vastase maapealne positsioon, siis polevat tarvis püüda seda saavutada maapealse pealetungiga: On tarvis tõusta õhku ja viia rünnak lõpule õhusõjas...

Kui olukord nõuab teotsemist maa peal, siis kaitsele asunud vaenlase asukohtadesse imbumise-manööver (pealetung) olevat kergesti relvastatud jalaväele teostatavam kui raskele. Meieaja sõjaväe juhtidele olevat väga armsaks saanud endised ideed taktikas: ei leiduvat lahingmäärustikku, kus ei valitsevat doktriin, et ainult pealetung (maavägede) suudab anda positiivseid resultate.

Saabuvat aeg mil pealetung maa peal muutub vaid asjatuteks kaotusteks, kui enne seda ei ole olnud edu õhus. Püüd teha jalaväe pataljoni, andes talle juure sõjatehnika mitmesuguseid tooteid, väikemõõduliseks diviisiks, olevat eksimus ja ajast mitte arusaamine. Meie aeg olevat taktika

evolutsioonis suurim murranguaeg, kui seda on nähtud sajandite kestel. Meie aeg nõudvat teotsemisel alade piiramist, nõudvat igal alal häid eriteadlasi, meistreid.

Seda tulevat meelestada iga väeliigi, eriti aga jalaväe kui tähtsaima väeliigi, organiseerimisel ja õppel. Raske jalaväe pataljon ei võimalda tarviliselt teostada ei juhtimist ega juurde antud raske relvade kasutamist, ega jalaväe omaduste täiel määral maksvusele pääsemist.

Schveitsi nimega on seotud jalaväe uuestsünd XIV—XV sajandil: neid õigustab ajalooline traditsioon olema jalaväe evolutsiooni valvel. Kuid tutvunedes Schveitsi sõjakirjanikkude mõtetega jalaväe organisatsioonis tuleb alati meelestada Schveitsi geomorfialisi iseäraldusi, mis soodustab teotsemist julgetele ja jalaväe omadusi kasutada oskavaile häile kütidele. Ei tohi ka unustada, et Schveits omab suure ja hästi ettevalmistatud lennuväe.

Ametlik osa.

Kaitseministri käsk kiri nr. 137.

Tallinnas, 28. mail 1930. a.
(Jalaväe inspektor.)

§ 1.

Minu käskkirja nr. 122 põhjal ja minu poolt 7. mail s. a. kinnitatud võistlusmääruste järgi arapeetud üleriiklikel laskevõistlustel punktilaskmises vintpüssidest noorteklassile tulid esimesele kuuale kohale järgmised laskurid, andes seega rekordipunkte oma üksustele:

Paremuse järjekord	Ees- ja perekonnanimi	Väeosas	Punkte asenditest			
			Püsti	Põlvelt	Lamades	Kokku
1	Noor Aleksander Hurt	6. üksik pat.	35	38	38	111
2	„ Elmar Rumpe	3. „ „	30	41	40	111
3	„ Oskar Limberg	Kalevi üksik pat.	27	37	43	107
4	„ Johan Kadakas	6. üksik pat.	27	35	45	107
5	„ Aleksander Rõõm	2. „ „	25	41	40	106
6	„ Heinrich Hirnu	8. „ „	37	33	34	104

§ 2.

Peale eelmises §-is nimetaud laskurite saavutasid kuni 90 punkti (60% võimalikust) veel järgmised laskurid:

7	Noor Erich Kriim	3. üksik pat.	27	34	42	103
8	„ Paul Rossmann	Kup. üksik pat.	21	43	38	102
9	„ Konstantin Loik	3. üksik pat.	28	32	40	100
10	„ August Haas	3. „ „	27	30	41	98
11	„ August Näkk	Kup. üksik pat.	26	35	37	98
12	„ Voldemar Savelli	Scouts üksik pat.	28	28	41	97
13	„ Bernhard Vilik	4. üksik pat.	24	36	35	95
14	„ Johannes Zeiger	3. „ „	29	27	38	94
15	„ Aleksei Oblakov	3. „ „	25	28	41	94
16	„ Erich Kont	9. „ „	21	32	41	94
17	„ Heinrich Õunapuu	Kalevi üksik pat.	20	36	38	94
18	„ August Vannas	Scouts üksik pat.	25	37	31	93
19	„ August Tiik	5. üksik pat.	25	30	38	93
20	„ Rudolf Kriiva	Kalevi üksik pat.	22	26	45	93
21	„ Vladimir Liiv	9. üksik pat.	14	38	41	93
22	„ Vassili Nikolajeff	4. „ „	31	29	32	92
23	„ Vassili Luht	6. „ „	22	35	35	92
24	„ Heinrich Nuume	6. „ „	21	22	39	92
25	„ Johannes-Hektor Veske	9. „ „	16	36	40	92
26	„ Jakob Mast	Scouts üksik pat.	27	29	35	91
27	„ Paul Nõmme	2. üksik pat.	23	39	29	91
28	„ Erich Valge	3. „ „	23	32	36	91
29	„ Adolf Suukmann	Kalevi üksik pat.	15	34	42	91
30	„ Johannes Raud	3. üksik pat.	14	33	44	91
31	„ Valter Põld	Scouts üksik pat.	29	33	28	90
32	„ Alfred Beersit	3. üksik pat.	20	32	38	90

§ 3.

Kõigile §§ 1 ja 2-s nimetatud laskuritele välja anda võistluseraldusmärgid — laskeakselbandid hõbezetonidega, millele graveerida: võistluseala ja -klass, aasta, saavutatud koht ja väljalõõdud punktide summa.

Eraldusmärgid vastava krediidi arvel muretseda Var. Val. relvistusosakonnal. Väeosadel, kus märgisaajad laskurid teenivad, märgid nimeliselt välja nõuda Relvistusosakonnalt ja laskuritele vastava pidulikkusega välja anda.

§ 4

Noorteklassis võistelnud üksuste hinne punktides kujunes järgmiselt:

Paremuse järjekord	Väeosa	Tasapinna punkte määruste §20 põhjal	Rekordi-punkte määruste §21 põhjal	Kokku punkte
1	6. üksik jalaväe patalj.	450	50	500
2	3. „ „ „	447	27	474
3	Kalevi „ „	429	21	450
4	4. üksik „ „	430	—	430
5	9. „ „ „	421	—	421
6	2. „ „ „	398	8	406
7	Kuperjan. „ „	397	—	397
8	5. üksik „ „	393	—	393
9	8. „ „ „	389	4	393
10	Scouts „ „	384	—	384
11	Sakala „ „	365	—	365
12	10. üksik „ „	359	—	359

(P. Lill) allkiri.
Kindral-major,
Kaitseministri eest.

Kaitseministri käsukiri nr. 138.

Tallinnas, 28. mail 1930. a.

(Kaitsevägede staap.)

Alljärgnevad kv. lenduri ja kv. lendurvaatleja õpilased, kes Lennukooli kursuse lõpetanud, kinnitan kutses arvates 31. maist 1930. a. järgmiselt:

Jrk.nr.	Auaste	Perekonna- ja eesnimi	Jrk.nr.	Auaste	Perekonna- ja eesnimi
I. Kv. lenduri kutses:			21	Veltveebel	Sepp, Arthur-Johannes
1	Leitnant	Adof, Elmar	22	V.-allohvv.	Altament, Voldemar
2	N.-leitnant	Ainson, Johannes	23	„	Grauen, Albert
3	„	Aksel, Oskar	24	„	Karu, Edgar
4	„	Anilinne, Harri-Theobald	25	„	Kupits, Priidu
5	„	Brenner, Johannes	26	„	Kuumann, August
6	„	Johanson, Peeter	27	„	Kööbas, Voldemar
7	„	Jurkson, Andrei	28	„	Krass, Valter
8	„	Kant, Johannes	29	„	Pärjel, Elmar
9	„	Kirsipuu, Harald	30	„	Rümmel, Voldemar
10	„	Laasi, Evald-Heinrich	31	„	Sontak, Valerian
11	„	Nõmmik, Alfred	II. Kv. lendurvaatleja kutses:		
12	„	Pitsi, Alfred	1	Leitnant	Vain, Aleksander
13	„	Pirbe, Oskar	2	„	Limberg, Osvald
14	„	Ratas, Hans	3	N.-leitnant	Nõmm, Evald
15	„	Reebs, Elmar	4	„	Pork, Otto
16	„	Robinson, Feliks	5	„	Teder, Leonhard
17	„	Reili, Valter-Johannes	6	„	Heinlaid, Arthur
18	„	Sichver, Viktor	7	„	Kronk, Anton
19	„	Soots, Oskar	8	„	Ruus, Helmar
20	Veltveebel	Essmann, Harald			

Alus: Sõjaministri ksk. 26. V 1928. a. nr. 217 §§ 49 ja 50.

O. Köster
Kaitseminister.

Kaitseministri käsukiri nr. 118.

Talinnas, 8. mail 1930. a.

(Kaitsevägede staap.)

Avaldan teadmiseks Vabariigi ohvitseride keskkogu korralisel üldkoosolekul 3. mail s. a. valitud Ohvitseride keskkogu juhatuse ja revisjonikomisjoni koosseisu:

Juhatus:

Esimees: kindral-major A. Tõnisson.

Abiesimees: kindral-major T. Rotberg.

Liikmed: kolonel H. Bredde, kolonel H. Kurvits ja mereväe-kapten P. Gerrets.

Liikme kandidaadid: kindral-major G. Jonson ja kolonel A. Pulk.

Revisjonikomisjon:

Kindral-major E. Põdder, kolonel V. Marder, kolonel K. Tallo, kolonel K. Trakman ja major F. Tõnso.

Kandidaadid: kolonel-leitnant K. Kool ja major J. Org.

Alus: Vab. Ohv.-kogude põhikiri § 106 (RT 112 — 1927).

Õiendus: Vabariigi Ohv. keskkogu korralise üldkoosoleku protokoll 3. maist s. a., mis minu abi poolt 7. mail s. a. kin- nitatud.

O. Köster

Kaitseminister.

riigikaitse kasvatuse ja õpetuse korraldamise ja kontrollimise määrus õppeasutistes.

Vabariigi Valitsuse poolt 8. mail 1930 vastu võetud

Alus: Kaitseväeteenistuse seaduse § 6 (RT 43 — 1926).

§ 1. Koolides õppiva noorsoo riigikaitse kasvatuse ja õpetuse eesmärgiks on anda noorsoole meelsust, võimisi ja oskust, mis oleksid aluseks riigi kaitsmiseks ja kaitseväeteenistuse edukaks täitmiseks.

§ 2. Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse on sundlik kõigile Eesti Vabariigi kodakondsusse kuuluvatele õpilastele — poeglastele, kes ei ole veel täitnud kaitseväeteenistust, alates esimese õppeaastaga, mis järgneb sunduslikule algkoolile.

Kehaliste harjutuste iseloomu kandvatel riigikaitse õpetusest ja harjutustest pedagoogikanõukogu võib vabastada õpilasi kooliarsti ettepanekul.

§ 3. Riigikaitse kasvatuse teostatakse kõigis koolides ühenduses muu kasvatusega, riigikaitse õpetust antakse ja õppust teostatakse koolides, kus leidub vähemalt 12 poeglast, kellele õpetus eelmise paragrahvi alusel sunduslik, eritundidel kooliaasta vältel 1 tund nädalas ja 8 eripäeval kooli õppetöö lõpul, põllutöökoolides erikokkuleppe alusel koolitöö vältel kuni 2 t. nädalas, neist teine eripäevade arvel.

Õppusest eripäevadel koolitöö lõpul on vabad keskkooli kahe esimese ja kutsekooli esimese klassi õpilased, kuid tarbekorral võib Hariduse- ja sotsiaalministri ja Kaitseministri kokkuleppel laiendada seda õppust ka nende õpilaste kohta.

§ 4. Riigikaitse õpetuse õppejõududeks on riigikaitse õpetuse instruktorid.

Instruktoriteks võivad olla tegelikus kaitseväeteenistuses olevad ohvitserid, kellel on keskkooli üldharidus ja kes on lõpetanud erilised riigikaitse õpetuse instruktorite kursused, mille õppekavad kinnitab Kaitseminister kokkuleppel Hariduse- ja sotsiaalministriaga. Eesõigus instruktorite kohtade saamiseks on ohvitseridel, kes peale selle on lõpetanud kehakasvatuse kõrgema õppeasutise.

Eelmises lõigus tähendatud isikute puudusel võivad Kaitseministri nõusolekul instruktorite kohuste täitjateks olla õpetaja kutsega isikud, kui nad on reservohvitserid või reservallohvitserid ja kui nad on lõpetanud eelmises paragrahvis tähendatud kursused.

§ 5. Riigikaitse õpetuse instruktorid valitakse Kaitseministriilt esitatud kandidaatide hulgast, Neid kinnitab ja registreerib ametisse vastav õpetajaid registreeriv asutus.

§ 6. Riigikaitse õpetuse instruktorid vabastatakse ametist õpetajate kohta maksvate seaduste ja määruste alusel, kusjuures ametist eemaldamise juhtudel kuulatakse Kaitseministri arvamine.

Riigikaitse õpetuse instruktorid, kes kuuluvad tegelikku kaitseväeteenistuses, vabastatakse peale selle veel järgmistel juhtudel:

1) nende tegelikust kaitseväeteenistusest vabastamisel või

2) tegeliku kaitseväeteenistuse kohuste täitmisele kutsumisel.

§ 7. Riigikaitse õpetuse õppevahenditest Kaitseministeerium annab tasuta kasutada relvad, laskemoona, õppevahendid, kaitseväge määrustikud ja eeskirjad ning raamatud — viimased kokkuleppel Hariduse- ja sotsiaalministeeriumiga. Samuti Kaitseministeerium annab riigikaitse õpetuse teostamiseks kasutada tasuta oma harjutusevälju ja laskeradasid ning kannab riigikaitse õpetuse eripäevade kulud.

§ 8. Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse juhtnõõrid ja kavad koostab Kaitseministeerium, kinnitab ja paneb maksma minister, kellele allub kool, kokkuleppel Kaitseministriaga.

§ 9. Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse teostamine kõrgemates õppeasutistes sünnib erimääruse põhjal.

§ 10. Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse teostamise instrueerimine ja kontrollimine sünnib õppeasutiste kasvatuse ja õpetuse üldises kontrollimise korras, eriti aga ohvitseri kaudu, keda Kaitseministeerium komandeerib selleks otstarbeks Hariduse- ja sotsiaalministri käsutusse — viimase nõusolekul. Sel ohvitseril on riigikaitse õpetuse instruktorite suhtes koolinõuniku õigused ja tegevates teenistuses olevate ohvitseride-instruktorite suhtes pataljoniülema õigused.

§ 11. Õpilastele, kes saanud riigikaitse õpetuse, antakse kaitseväeteenistuse kohuste täitmisel soodustusi erimääruste järgi.

§ 12. Kaitseministriil on õigus Hariduse- ja sotsiaalministri nõusolekul iga 2 aasta tagant suvisel koolivaheajal riigikaitse õpetuse instruktorid kutsuda kaitseväge laagrisse vastavate laagriõppuste läbivõtmiseks, kusjuures tegelikus kaitseväeteenistuses mitteseisvate ohvitseride ja allohvitseride laagrist osavõtmine sünnib Kaitseväeteenistuse § 107 p. 2 lit. a ette nähtud normide arvel. Laagri

päevarahad ja sõidukulud sel puhul kannab Kaitseministeerium. Samuti on Kaitseministril õigus Hariduse- ja sotsiaalministri nõusolekul riigikaitsealise õpetuse instruktoritele korraldada kordamiskursusi.

§ 13. Käesoleva määruse maksamahakkamisega kaotab maksvuse Vabariigi Valitsuse poolt 10. novembril 1925 määratud Määrus sõjalise kasvatuse ja õppuste teostamise ja kontrollimise kohta õppeasutustes (RT 82 — 1926).

Riigivanem O. Strandman.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson.

Kaitseminister Osk. Köster.

Riigisekretär K. Terras.

Laskevõistluste korraldamise tingimused kesk- ja kutsekoolides suvisel Riigikaitselisel õppusel 1930. a.

§ 1.

Suvisel riigikaitselise õppuse viimasel päeval 6. juunil s. a. peetakse koolidevahelised laskevõistlused väikekalibriulistest vintpüssidest igas garnisonis eraldi.

Üksikult asuvas koolis võistlevad kursused omavahel.

§ 2.

Võistlus sünnib kahel distantsil, distantsidele vastavate märklaudade pihta:

noorem ja keskmine kursus — 25 m peale, vanem kursus — 50 m peale, kusjuures punktide arvestamise tingimused on ühised.

§ 3.

Laskevõistlustest osavõtjate õpilaste üldarv igas garnisonis ja võistlejate arv koolidest määratakse kindlaks alalise riigikaitse õppuse instruktoriga poolt. On garnisonis enam kui üks alaline instruktor, määratakse laskevõistlustest osavõtjate arv kindlaks instruktorite omavahelisel kokkuleppel. Võistlejate arvu määramisel tuleb võtta arvesse:

- võistluse kestvus (mitte üle 4 tunni);
- koolide arv garnisonis ja õpilaste arv neis, kusjuures väikseima arvu õpilastega koolist peab võistlustest osa võtma mitte vähem kui 3 õpilast;
- võistluseks tarvitataivate relvade arv.

§ 4.

Võistlejaid valitakse igast koolist kõigest kolmest kursusest proportsionaalselt õpilaste arvule igas kursuses. Valikut toimetab kooli alaline instruktor koos abijõududega.

§ 5.

Iga kool peab võistlusele esitama § 3 korras kindlaks määratud täie arvu võistlejaid. Haigestuse või mõnel muul mõjuval põhjusel võistlusele mitteilmunud võistlejat tuleb asendada varuvõistlusega vastava kooli vastavast kursusest.

§ 6.

Võistluse korraldajaks on üks instruktorid; vanemaks vahekohtunikuks üks ohvitser abijõududest, instruktorite valikul; kohtunikkudeks — abijõude tarviduse järgi.

Võistlejate nimekirjad esitada võistluse korraldajale üks päev enne võistluse algust.

Võistlejate nimekirjad seada kokku eraldi vanemale kursusele ja eraldi nooremale ning keskmisele kursusele.

Vastava kursuse nimekirja lõpul peavad olema sisse kantud ka varuvõistlejate nimed.

L a s k e k a u g u s:

- nooremale ja keskmisele kursusele — 25 m,
- vanemale kursusele — 50 m.

M ä r k l a u d: — nooremale ja keskmisele kursusele 10-ringiline 25 m ja vanemale kursusele 10-ringiline 50 m normaal märklaud Kaitsevægede staabi VI osakonna väljaanne.

L a s k e a s e n d j a l a s k u d e a r v: lamades käelt — 5 lasku, põlvelt — 3 lasku, ja püsti käelt — 2 lasku — kokku 10 võistluslasku; peale selle antakse igale võistlejale veel 2 proovilasku vabast asendist; proovilaskud punkte ei anna.

A e g l a s k m i s e k s p i i r a m a t a, k u i d k e s k m i s e l t m i t t e ü l e v i i e m i n u t i i g a l a s u p e a l e s e e r i a s.

H i n n e:

- garnisoni koolidevahelisel võistlusel võitjaks loetakse see kool, kelle laskurite keskmine silmade summa on suurem;
- üksikult asuval koolil võitjaks loetakse see kursus, kelle laskurite keskmine silmade summa on suurem.

M ä r k u s: Kooli võistlejate keskmise silmade summa väljaarvamist toimetatakse järgmiselt: arvatakse kooli kõigi võistlejate poolt välja lastud silmad kokku ja sel teel saadud summa jagatakse kooli võistlejate arvule.

Analoogiliselt kooli võistlejate keskmise silmade summa väljaarvamisele toimetatakse ka kursuse keskmise silmade summa väljaarvamist üksikult asuvates koolides.

§ 17.

Laskmises esikohtadele tulnud koolid omandavad Kaitsevægede staabilt diploomi ja kohalikud rändauhinnad kui niisugused on võistlustele välja pandud. Parimatele laskuritele antakse individuaal auhindu Kaitsevægede staabilt.

Üle riigi parimale laskurile antakse Kaitsevægede staabilt eriauhind.

§ 18.

Pärast õppuste lõppu võistluste korraldajal saata VI osakonda:

- võistluste protokoll kõigi laskurite tagajärgedega;
- täpsad, kohtunikkude allkirjadega kinnitatud ära kirjad kõigi nende õpilaste võistlusmärklehtedest, kes said auhindad;
- auhindade jagamiseleht õpilaste allkirjadega auhinna vastuvõtmise üle.

A. Kasekamp,

kolonel-leitnant,

Kaitsev. staabi VI osakonna ülem.

O. Janson,

major,

C jaoskonna ülem.

Juhend spordivõistlusteks kesk- ja kutsekoolide Riigikaitselisel õppusel 1930. a. suvel.

1. Jao orienteerumisjooks.

Iga kool garnisonis (üksikutes koolides kursus) esitab võistlustele ühe jao — 10 õpilast, kellest üks on jao ülem. Võistlejate riietus vaba. Soovitatav vähemalt 5 kompassi ja 5 ümbruskonna kaarti iga jao tarvis.

Võistlus tuleb viia läbi väljaspool linna, maastikul, kus orienteerumine ei oleks mitte väga lihtne.

Võistluste lähtekoht (start) valida nii, et seal oleks võimalik võistluse järjekorda ootavaid jagusid paigutada ära, nii et nad ei näeks nende eel võistleva jao väljajooksu (majas, metsas koondatult jne.).

Juba varem on võistluse korraldaja poolt valitud välja kontrollpostide kohad maastikul (kontrollposte võib olla 4—6, kaugusega 1—2 km lähtekohast). Igal kontrollpostil asub üks mees abijõududest, kelle käes on kontrollposti teatelehti (pitsatiga või allkirjaga varustatud sedelikesi) iga võistleva jao tarvis üks. Kontrollpostil olev isik asub istudes või lamades, nii et ta kaugele kätte ei paistaks, teatud eseme, mis kaardil olemas, läheduses.

Jaod lastakse lähtekohast välja iga 15—20 min. möödumisel, olenevalt sellest kuidas eelmise jao võistlejad, kes jooksid kontrollpostidele, on silmapiirilt kadunud.

Võistlust alustava jao ülemale antakse lahtises ümbrikus kontrollpostide sedeleid vastavalt postide arvule ja kontrollpostide asukoha leht; viimasele on kõik kontrollpostid märgitud koordinaatide abil või kohalikkude esemete nimetusega.

Jaoulema ülesanne: kontrollpostid kontrollpostide asukoha lehe järgi kaardil üles otsida ja tähistada (võib seda lasta teha ka jao õpilastel). Kontrollpostide kaugus on lähtekohast 1—2 km, selle tõttu jaoulem jaotab postid vastavalt jao õpilaste võimetele ja annab iga posti tarvis ümbrikus leiduva sedeli. Kontrollpostil antakse teate (sedeli) toojale toodud teate vastu uus teade (sedel), mille ta toob lähtekohta ja annab jaoulemale. Jaoulem korjab kokku kõigilt kontrollpostidelt toodud teated, paneb need ümbrikusse, kleebib selle kinni ja laseb ümbriku selleks ülesseatud kirjakasti. Pärast seda läbib ta jaoga lõpu (finishi). Lõpu läbistamisel võib maha jääda jaost 2 õpilast.

Aeg loetakse: ülesande (ümbriku) kättesaamisest kuni jao poolt lõpu läbistamiseni.

Võistlustingimusi täitnuks loetakse see jagu, kes igalt kontrollpostilt sedeli toonud ja ühtegi võistlusmäärust ei ole rikkunud.

Jaoulemal on vaba võimalus ühte kontrollpostist saata üks või mitu õpilast. On lubatud jao õpilastel üksteist abistada käealt toetades kaasavedades.

Igasugune väljaspoolt abiandmine ja selle vastuvõtmine on keelatud. Jaod, kus see ilmsiks tuleb, langevad võistlusest välja.

2. Teatejooks 5 × 100 m.

Võistlust korraldada vabas riietuses spordiväljal, või selle puudumisel tasasel maanteel. „Kehalise kasvatus eeskirja I osa“ (K. K. E. I) harjutus 242, joon. 236 ja 236-a kohaselt.

Iga kool võib võistlustele välja panna ainult ühe meeskonna.

3. Käsigranaadi viskevõistlus.

Võistlust korraldatakse vabas riietuses ja teostatakse järgmiselt:

Viskejoonest 30 m kaugusel ja viskekohale täisnurkse suuna all on viskejoonega rööbiti 5 m pikkune, 2 m laiune nelinurk (kraav). Kummagil pool nelinurka on kaks 5 m pikkust ja 1 m laiust riba. Viskejoonest 23 m ja 16 m kaugusel ja 20° kummagil pool kõrvalsuunades on samasugused nelinurgad ühes ribadega (vaata joonis). Nelinurk ja ribad märgitakse saepuruga, lubjaga või valge liivaga. Nelinurga keskele on püstitatud

viskejoonele hästi silmapaistev vai (puuhalg, kepp). Võistlusteks antakse 6 granaati, missugused on asetatud viskejoone taha maha ja need peab ära viskama ühe minuti jooksul. Viske sünnib viskejoone tagant. „Juhendid käsigranaatide pildumiseks“ nõuete kohaselt püsti asendis, ilma hoota ja vabas stiilis.

Võistleja algab viskamist lähemasse (16 m kaugusesse) nelinurka (kraavi) ja ainult siis võib visata järgmisesse (s. o. 23 m kaugusesse) nelinurka kui ta ühe granaadi on lähemasse nelinurka sisse visanud. Samuti sünnib üleminek keskmiselt (23 m kauguselt) nelinurgalt kaugeimale (30 m kaugusele) nelinurgale.

Kui võistleja granaadi viskamisel enne granaadi käest lahkumist puutub mõne kehaosaga viskejoont, siis viske ei loe ja uut granaati selle asemele ei anta.

16 m kaugusesse nelinurka visatud granaat annab võistlejale 5 punkti, nelinurgale lähematesse ribadesse kukkunud granaat — 2 punkti, ja kaugeimatesse — 1 punkt.

23 m kaugusesse nelinurka visatud granaat annab võistlejale 7 punkti, nelinurgale lähematesse ribadesse kukkunud granaat — 4 punkti, ja kaugeimatesse — 2 punkti.

30 m kaugusesse nelinurka visatud granaat annab ribadesse kukkunud granaat — 6 punkti, ja kaugeinab võistlejale 10 punkti, nelinurgale lähematesse matesse — 3 punkti.

Viske tavavust loetakse granaadi mahakukkumise (mitte veeremise) järgi. Nelinurga ja ribade joontele kukkunud granaat annab võistlejale suurema punktide arvu.

Võistlusel võib tarvitada ainult Kaitsevägede staabilt välja antud õppekäsigranaate.

Võistlusest osavõtjate arvu määravad kindlaks igas garnisonis instruktorigid, tingimusel, et igast kooftist oleks võrdne arv võistlejaid, mille alamäär 5 õpilast.

Võistluse võidab kool, kes saavutab kogusummas kõige rohkem punkte.

4. Võrk- ja korvpalli võistlused.

Võistlus korraldada „Käsipalli mängude määrused“ kohaselt. Kui võimalik, viia läbi eelvõistlused õppepäeval ja õppuse lõpupäeval korraldada lõpuvõistlused. Kui võistlustest osavõtjaid on palju ja eelvõistlusi ei ole võimalik läbi viia õppepäeval, korraldada lõpupäeval võistlused „Kiirüheminuse“ süsteemis. (Näide: juhul kui võistlustest võtavad osa vähem kui 10 meeskonda, siis võrkpalli võistlus koosneb kahest 8-punktilisest mängust ja korvpall — kahest 8-min. poolajast 2 min. vaheajaga; kui võistlustest võtavad osa 10 või üle 10 meeskonna, siis võrkpalli võistlus koosneb ühest 10-punktilisest mängust ja korvpall — kahest 5-min. poolajast üheminutilise vaheajaga).

Iga kool võib võistlustele välja panna võrk- kui ka korvpallis ainult ühe meeskonna.

Parimatele meeskondadele garnisonides, kus kolm või rohkem kooli, Kaitsevägede staap annab diplomid igal võistlusalal.

A. Kasekamp,
kolonel-leitnant.

Kaitsev. staabi VI osakonna ülem,

O. Janson,
major.

C jaoskonna ülem.

Bibliograafia.

Kirjandus on mõjuvaks relvaks mitmesuguste ideede levitamises ja nende populariseerimises. Kõikjal tunnustatakse kirjanduse suurt arendavat ja kasvatavat mõju. Teatav osa kirjanduslikke töid on suunitud ilmavaadete propageerimiseks, kannab otseselt tendentskirjanduse ilmet. Meie lugejaskonnalt pooldatakse rahvapärast, elulist, aktuaalset kirjandust, seda tõendab avalikkude raamatukogude statistika. Nooremate kirjanikkude generatsioon, eriti „Kirjandusliku Orbiidi“ rühmitus, nõuab rahvuspäraste, rahva enese elust võetud küsimuste käsitlemist, rõhutades et kirjanduse ilme peab olema aktuaalne.

Riigikaitse küsimus laialdaselt, patriotismi süvendamine, kaitsevälise ideede populariseerimine, kaitseväge lähendamine seltskonnale — need aktuaalsed, rahvuspärased küsimused on meie kirjanduses senini mõjuvalt käsitamata. Isegi vabadussõja heroiliste päevade kajastamine ilukirjanduses ei ole tänini leidnud küllalt jaatavat ja väärikust ilmet. Vabadusvõitlust tiivustanud kangelasvaimu otsib tõusev noorsugu asjatult kirjanduse lehekülgedelt. Hoidugem militarismi ülistavast tendentskirjandusest, kuid suumigem riigi kultuurkapitalil idanevad ideed vähetki sama riigi huvides, osaltki paremini kui riigi mahategemisele, ühise rahvusliku vaimu killustamisele. Aastasajangust pärit vabaduse vaimu säilitamine peaks vähemalt üksikuilegi aateline eesmärk olema.

Asja ilmunud K. Ehrmanni „Sõdurite elu“ on esimene kirjanduslik katse käsitada meie rahuaegse aegteeniva sõduri elu. Senini oli see kasutamatu uudismaa, küllalt tänuväärne aine ja pealegi autorile, kui hiljuti Tondi drillist vabanenule, kõigiti lähedane, et situatsioon rajada tõelikkusele. Kahjuks mainit teos ei suuda eriti paelduda oma headustega. Väga segav on Ehrmannilt eelistatud ja moesolev kirjanduslik ropendamine selles teoses. Autor näib tahtvat sel alal kõiki seni olnud üle-

tada. Meie rahuaegse sõduri kasarmu elamustes on ikkagi midagi olulisemat, kui labane, õieti labastatud, kasarmuõhko. Tondilt läbikäinud kirjanikule peaks meie kaitseväge tõsisemalt ilmekamalt selguma, kui „Sõdurite elu“ autorile, kes on oma ülesannet nähtavasti alahinnand. Schveik'i jäljendamiseks ei piisa ropendamisest. Teose ilme on katkendline, liiga laialthaarav, et olla memuaarkirjandus, jutustuseks juhuslikkude episoodide rohkus. Autor kõigub militarismi eitamise ja jaatamise vahel, alguses viuldades antimilitaristlikku ideed leiab raamatu lõpus kiiduhümnilt militaristlikule kasvatuks. Kahjuks meie ei saa veenduda siin kummagiski, pole vaevaks võetud paljastada teose „sangari“ korporant Juhan Silla murrangu psühholoogilisi põhjusi.

Ehrmanni „Sõdurite elu“ ei rahulda isikuid, kes on kompetendid meie kaitseväge elust, veel vähem suudab ta ulatuda kirjandusliku töö kunstiliste nõueteni.

Tõlkekirjandusena ilmus hiljuti Soome kaitseväge elu käsitlev Pentti Haanpää „Kasarmus ja õppeväljal“. Raamat sisaldab anekdoodi ilmelisi jutustusi, saades omal ajal Soomes kiitvate ja laitvate arvustuste osaliseks. Igatahes raamatul oli seal menu. Meilgi on tähendatud teose üle refereerata ja vaidluskooosolekuid korraldatud. Haanpää on ürgjõuline kirjaniku talent, teda on kõrvutatud parimate Soome kirjanikkudega, tema kujutusoskus ja sündmuste käsitlemine on kõrgelt kunstipärane. Neist kasarmu elu jutustustest hõõgub aegteeniva sõduri meeleolu, kes on kusagilt metsakolkast paisatud kasarmu kitsasse ilma. Autor toonitab ja vahest liiga ühekülgselt rahuaegse teenistuse ja käskude mõttetust ning šabloonlikkust. Kasutan juhust soovitada Haanpää teost, kuigi mulle isiklikult tema ideed ja mõtted vastu võetavad ei ole.

U. P.—n.

Sõjakirjandust.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES. Mai 1930. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. I. diviisi lahingtegevuse kirjeldus Hautem—Sainte—Marguerite ja de Grimde'i juures. 18. aug. 1914. a. (Järg. Vt. „Bulletin Belge des Sciences Milit.“ apr. 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 19/20 — 1930. a.)

2. D. S. J. Jalaväe kroonika (IV). Prantslaste doktriin r. k. kasutamisel pealetungi lahingus. Autor leiab, et prantslaste vaated r. k. kasutamisele ei ole progresseerunud nagu seda võidakse oodata nüüd, kus Maa-ilmastõja kogemused on ikka enam ja enam selgumas; just vastuoksa siin on märgata teatud määral tagurpidiminekut. 1920. a. jalaväe eeskiri leidis, et „pole kindlat reeglit r. k. kompanii jaotamises... mõnikord neid kasutatakse massina, kuna teinekord patül otsustab neid anda ühe või kahe rühma kaupa I. kompaniide toetuseks (art. 166)... tuleb kõhklemata anda teatud osa neist (r. k. ref. märk.) kõige eelmiste ešelonide (à l'échelon le plus avancé) juure, sest et siin nad

saavad tegutseda kõige tagajärjerikkamalt (art. 102)... Uuemad prantsuse eeskirjad“) jäätavad r. k. patüli käsutada, kes neist moodustab tulebaasi (base de feux), mille ülesandeks on toetada I. kompaniide pealetungi, kusjuures r. k. tulistavad üle oma jalaväe peade või läbi intervallide. Et see viimane vaade r. k. kasutamisele lahingus ole liig teoreetiline ning ei vasta lahingu tõsioludele, seda on prantslased ise aru saanud. Nii näiteks väljendab kolonel Tonnet**) arvamist, et r. k. massi sügavusse ešelonierimine määrab nad paratamatult vaikimisele, kui arvesse võtta raskusi, mis neil seisavad ees tulistamisel üle oma jalaväe peade ja läbi intervallide. Mispärast peaksime kartma — jätkab kol. Tonnet — määrata r. k. rühmi I. kompaniide juure, kus nad saavad toetada jalaväge mõjuva tulega kiiresti ja igas olukorras, kui meie ometi tahame anda esimese ešelonile jalaväe ük-

*) Règlement français de l'Infanterie. Deuxième partie, 1929, art. 150, 242, 248 jne. L'Instruction française provisoire pour les unités de mitrailleuses, 1928, art. 401, 402, 408 jne.

**) „Revue d'infanterie“, jaanuar 1930. a.

suste juure saatjaid suurtükke sama ülesande täitmiseks? Lõpuks kuidas saaksime pidada sidet sügavusse paigutatud r. k. kompaniiga? Artikli autor jagab kol. Tonnet vaateid: Mõõdunud sõjas tegime r. k. etteheiteid, et nad tahavad mängida suurtükiväe osa; nüüd kus esimene aastakümme on sõjast mõõdunud, oleme unustanud lahingväljade kogemused ja nõuame r. k., et nad tegutsesid nagu mingi otsese toetuse suurtükivägi — lisab autor juure.

3. Kolonel Janssens: Üks päev kaitsel. (Järg. Vt. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“ 1930. a. aprill ja „Sõdur“ 1930. a. nr. 19/20.) Käsitletakse küsimusi: vasturünnaku teostamine, r. k. tegevus vaenlase tankide vastu ja lahingu arenemine.

4. Kol. Leintant van Egroo: Preisi kaardiväega Sambre'il augustis 1914. a. Artikli on järg.

5. Major Delvaux: Antwerpeni tsitadeli piiramine 1832. a. Artikli on järg. (Vt. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, aprill 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 19/20 — 1930. a.)

6. Kapten Wauty: 1830. a. revolutsioon sõjalisest seisukohast vaadatuna. Artikli on järg. (Vt. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“ 1930. a. aprill ja „Sõdur“ 1930. a. nr. 19/20.)

7. San.-major Leman: Sõjaväe tervishoiu teenistuse organiseerimine ja tegevus. Artikli on järg.

8. Aktiivväe ohvitseride nimetamised, määramised ja ülendamisid.

9. Sõjabibliograafiline ülevaade. V. K.-ts.

SCHVEITS.

Revue Militaire Suisse.

Kindral J. Rouquier: Jalaväe tuleviku st. Pikem vaetus jalaväe organisatsioonist ja õppest.

Kapten Perret: Itaalia uuest jalaväe määrustikust. Määrustikus maksvate põhimõtete üksikasjalik arvustus.

Artikkel: „Katteosade tegevus sõja alul“ on kokkuvõtte kol.-lt. Frick'i referaadist ohvitseride kogudes nimetatud teemal. Katteosade tegevus — see on osav taandumismanööver. Autor arutleb kuis teostada taandumismanööver

Schveitsi oludes, ja milline peaks olema katteosade organisatsioon. Ta loodab saada kõige suuremat efektiivsust manöövri teostamiseks tarvilitus suunas jalaväelasilt — snipereilt, kes kasutanud peitmist ja moondamist tõusevad ootamatult vaenlase ette ja hävitavad teda oma tabava tullega. Nad sunniks vaenlast hoolsasti luurama igat maastiku volti, igat kivi, igat kändu. Nad vähen-daks vaenlase edasilükkumise kiiruse miinimumini ja muretseks seega aega kaitse korraldamiseks sisemaal.

Sõjaväe kroonika (Schveitsi ja Prantsuse).

Sõjakirjandust ja bibliograafia. — e.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt nr. 44 — 25. 5. 1930.

Saksamaa piiramisest strateegiliste teedega ta naabrite poolt. Autor püüab graafiliselt ja sõnas näidata, et Saksamaa naabrite pealemaailmasõjaaegne strateegiliste teede ehitus on suunitud ta piiramisele.

Mis moodustab löögijõu (Mis on löögijõud)? Artikkel algab „Mil. Wochenblatt“ nr. 43. — 1930. Autori arvates löögijõud koostub kaitsest ja relvadest (võitleja isiku julgustusest ja relvavõimsusest) ning liikumisevõimest kuni vastase hävitamiseni. Löögijõud on muutlik suurus, ta ei ole aegade kestel olnud üks ja sama, vaid muutunud omas koosseisus ja võimes, pidades sammu tehnika arenguga... Täädgid ja püssid ei moodusta enam löögijõudu. Olevat tüüpi kuulipildujad ja suurtükid kõlbavat vaid kaitse, äärmisel juhul — iganenud relvastuse ja varustusega vaenlase vastu — ka pealetungiks. Moodsale sõjaväele ei kõlba nad enam löögi teostamiseks. Löögiks vajatakse moodsaid tanke, lahingulennukeid, rasket mehhaniseeritud suurtükiväge ja teisi neile võimsuses väärseid relvu.

Kergekuulipilduja jao tuletegevusest.

Kol.-lt. Giesecke: Hobusevedu ja vankri konstruktsioon.

Briti sõjaväe-eelarve 1930./1931. a. võrreldes 1929./30. aasta eelarvega näitab maa- ja mereväe alal langust, lennukiväe alal tõusu. 1929./30. anti maaväele 41.105.000 £, mereväele 55.865.000 £, õhujõududele 16.960.000 £, kokku

Kummi tehas

Eesti Kummitööstuse O/ü.

Valmistab: Kõiksugu tehnilisi kummi tarbeid. Vee- ja auruvoolikuid. Kõrgesurvevoolikuid. Spiraalvoolikuid kõiksugu otstarbeks. Kummi puhvreid. Pumba klappe. Tihendusringaid. Kummitaldu ja kotsakaitseid. Kummivaltse. Tooreskummi
∴ autorehvide parandamiseks. Mängu palle jne. jne. ∴

Kummi jalanõusid.

Suvekingi.

Juhatus ja ladu: TALLINN, Väike Karja tän. 1.

(Kommerts Panga vastas.)

Telegr. address: ERGABRA TALLINN.

Kõnetraadid (20)4-03 ja Kopli 20.

113.930.000 £, 1930./31. a. eelarves on maaväele 40.550.000 £, mereväele 51.739.000 £, õhujõudele 17.850.000 £, kokku 110.089.000 £. (ca 2 miljardit kroonil) Lipuallolevate arv on vähenenud 464.628 meheni. Organisatsioonid võetakse 1930. a. ette muudatusi. Diviiside koosseis ei olnud seni ratsaväge, nüüd võetakse diviisi koosseisu 1 ratsarügement (NB K.). Õppetöö ei muudeta seni tunnustatud põhimõtteid, muudatusi võetakse ette saadud õpistel vaid üksuste organisatsioonis.

Traditsioonide alalhoiust sõjavägedes. Siin on esikohal Briti sõjavägi, kes väeosade ümberkorraldustes annab uutele kaasa mineviku... Samuti nõutakse Prantsuse sõjaväes, et ümberkorralduste puhul säilitataks endiste väeosade traditsioonid. Ungari honveed kuni hiljutimöödunud 10. juubelini ei hoolinud suuremat minevikust. Nüüd antavat rügementidele nimesid kuulsast minevikust ja seotavat neid mitmesuguste tähtpäevadega Ungari ajaloost. Reichsheer hindavad kõrgesti traditsiooni.

Sõjaväelisi teateid.

Sõjakirjandust.

Selles osas vääriavad tähelepanu kindral Buchfinck'i märkmed Emil Daniels'ilt jätkatud prof. Hans Delbrück'i teose „Sõjakunsti ajalugu poliitilise ajaloo raamides“ („Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der polit. Geschichte“) viimaseid köiteid Saksa-Prantsuse (1870/1871. a.) sõja kohta. Uus teos võimaldavat tutvumist aine käsitlemisega Daniels'ilt, mida iseloomustavad: vaimukus, põhjalikkus, uued mõtted, asjatundlikkus. Daniels tõestavat kõneall oleva teosega veel kord kui vale on vaade, et ainult sõjaväelased kõlbavad sõjaajaloolaseks. K.

ITAALIA.

„RIVISTA MILITARE ITALIANA“.
Mai 1930. a.

1. Kod-leitnant G. Reisoli: Virgilius. Lühikene ülevaade selle kuulsa rooma luuletaja elust ja loomingust tema kahetuhandaastase sünnipäeva puhul.

2. Major G. Marini: Tehnika apoloogia. Autor pole tehnika vastane sõjanduses, kuid samal ajal hoiatab tõsiselt viimase tähtsust ülehindamast, sest et see paratamatult viib vaimu, moraali, hävitamisele. Oma väiteid püüab autor tõestada näidetega ajaloost. Itaallase iseloomu omadusi analüüsides tuleb autor otsusele, et Itaalia sõjaväes rohkem kui mujal tuleb saavutada tehnika ja moraali tasakaalu.

3. Kolonel A. Rosmini: Eriteenistused diviisi asudes kaitsel. Selgitatakse suur-tükiväe ja sanitaar eriteenistuste ülesandeid kaitsel asuva diviisi osades. Küsimust käsitletakse konkreetse taktikalise ülesande abil.

4. Brig-kindral G. Appiotti: Manööversõda mägedes. Sõjalised operatsioonid Transilvaanias. (Vt. „Riv. Milit. Ital.“ aprill 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 19/20 1930. a.) Artikli selles osas kirjeldatakse keskkirjide operatsioone Kronstadi piirkonnas läbi Karpati mägede kitsustikkude Bukaresti suunas, Jiu orgu mööda, Transilvaania rinde (rumeenlaste) läbimurret, suubumist Rumeenia lagedikule, Mackenseni ja Austria-Ungari 9-da arme ühinemist põhjapool Donau jõge.

5. Retsensioonid: raamatud ja ajakirjad.

6. Ajakirjanduse kokkuvõte.

V. K-ts.

N.-VENE.

„Voennõi Vestnik“ nr. 13 — 5. V 1930.

Dm. Milov: Valmistugem partei XVI kongressile. RKKA parteiorganisatsioon, tuginedes enesearyvustusele, mis paljastab kõiki väärsamme ja puudusi, et tõsta punaväe lahinguvõimet sotsialistliku võistluse ja „udarnitshestvo“ kaudu, valmistub XVI kongressile lootuses, et see annab punaväele uusi näpunäiteid saavutatud kindlustamiseks ja uuteks võitudeks.

S. Firssov: Inseneri-osade õppusi suvel tsükl-õppuste süsteemil.

Južnõi: Suviseid õppusi telegrafistide-morsistidega.

K. Neljdichin: Patareiiülema individuaal välisõite.

P. Malinovski: Lennuväe koostööst maapeal teotsevate vägedega.

Popkov: Lahinguvälja vaatlusist ja sidemeeste ülesandest.

G. Karajev: Graafilistest operatiivdokumentidest.

Magro: Kokkupandav rännak-püramiid. Joonised.

Politruki osas väärib tähelepanu propaganda kolhoside kasuks. Nähtavasti on just punavägi selleks jõuks, millelt ootavad talupojad päästjaid kolhoside, igasuguste „golovotääpide“ (keigarite) ja „administratiivsesse vaimustus-hullustusse“ („administratiivnõi vostorg“) sattunud ametnikkude eest. Politrukid püüavad punaväelaste silmas kõike kollektiviseerimise senist ebaedu vee-retada kulakule. „Tõenduseks“ trükitakse ära „kavalate kulakute“ kirju punaväelastele, milledes kulakud paluvad punaväelastelt kaitset üksikmajapidamiste hävitamise vastu.

Välissõjavägede ülevaates pühen-datekse peamine tähelepanu Poola sõjaväele: Kuis varustatakse Poola sõjaväge laskemoonaga („tul-eiüksused“ arvus ja kaalus). K.

Sport.

Murdmaa jooks.

24. skp. peeti 6. üksiku jalaväepataljoni kompaniidevahelist 3 km murdmaajooksu harilikus kaitseväge riietuses. Võistlusest võtsid osa 39 noort. Jooksu teekond väga mitmekesine ja kurnis raske, milline nõudis jooksjalt suurt vastupidavust ja osavust. Kõik osavõtjad lõpetasid jook-

su hea meeoleolu ja tervise juures. Pataljoniülema poolt väljapandud suure rändauhinna parimale kompaniile, omandas 1. kompanii 21 punktiga 2. ja 3. kompanii 17. punkti vastu

Hea ja ladusa korraldus juures algasid võistlused täpsalt määratud ajal ning möödusid kiirelt.

E—dt.

**Soome saadiku Eestis Minister A. Vuorimaa
rändauhind.**

1928. a. sügisel annetas Soome saadik Eestis Minister hra A. Vuorimaa Pärnu garnisonile kompaniidevaheliseks võistluseks suure hõbedast rändauhinna „Võitja“.

Auhinna omandamise määrustes ettenähtud laske-, spordi- ja sõjalise iseloomuga võistlusi peeti aasta jooksul ja lõppesid 26. mail s. a., kusjuures kompaniid said punkte ja tulid kohtadele järgmiselt:

1)	9.	üksiku	jalaväepat.	1.	kompanii	412,12	punkti
2)	6.	„	„	3.	„	371,97	„
3)	9.	„	„	3.	„	318,18	„
4)	6.	„	„	1.	„	310,81	„
5)	6.	„	„	2.	„	308,49	„
6)	9.	„	„	2.	„	243,81	„

Raekoja plats nr. 18.

A.-S. Ühendatud Manufaktuur Kauplused

end. I. Jegorov.

Riide ja pudukauplus.

Siidid, sametid ja villased kleidiriided igas seltsis ja värvides. Kõiksugu riide- ja pudukauba alaline juurdetulek

Hinnad odavad.

Seega omandas rändauhinna esimest korda 9. üksiku jalaväepataljoni 1. kompanii. Auhinna andis 1. kompanii ülemale major E. Saal'ile üle brigadiülem. E—dt.

SISUSTIK: J. Tõrvand. Riigikaitse muredest. — Läti saadik Karlis Zarinš. — Riigikaitse õppused koolinoorsoole. — R. Tomberg. Lennuväe tähtsusest riigikaitsele. — tk. Lennukooli neljas lend. — O. Sternbeck. Noorteklassi üleriiklised laskevõistlused. — A. Kasekamp. Ohvitserikogude ekskursioonidest. — ms. R. K. K. A. kohtamislahingu doktriin. — H. Matson. 2. jal. polgu 5. rooduga lahingutes Petseri kaitseks. — Rauquerol. Jalaväe tulevikust. — Ametlik osa. — Bibliograafia. — Sõjakirjandust. — Sport.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

KINNISVARAOMANIKKUDE KINNITUSSELTS

„MAJA“

kinnitab igasugust kinnis- ja
vallasvara tuleõnnetuste vastu.

Tallinna Majaomanikkude panga ruumides Harju tän. 29.

Avatud igapäev kella 9—3.

Pange aadressi tähele: Harju tänav 29. Telefon 6-00.

Agentuurid: Tartus, Pärnus, Nõmmel.

A-S. FRANZ KRULL

masinaehitustehas

Tallinnas, Kopli tän. 68.

Telefon 4-20, 19-73.

Telegr. aadr.: Krull-Tallinn.

Külmetusseaded,

aurukatlad,

aurumasinad,

piimatalitusmasinad,

keskkütte katlad ja radiaatorid,

kanalisatsiooni torud.

Kõiksugu malmkaubad,

pajad,

pliidid,

ahjuksed,

vankripussid j. n. e. j. n. e.

Kõiksugu katelsepa tööd: reservuaarid j. n. e. Transmissioonid.

Igasugu parandustööd.

Tööde headuse eest füüelik vastutus.

A. G.
OSKAR
KILGAS

Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik
TALLINN
Volta t. nr. 3.

Vabrik valmistab kõrges headuses:
sukki, sokke, lastesukki, trikood, pitsi, paelu, laudlinu, spordi-ülikondi, siidi, poolsiidi ja villaseid kleidi-, pesu- ja voodriviideid, Serge, Crepelime, Rips, Taff, Shoh taff, Crepe de chine, Crepe satin, Dekoratsioonirite, Mõõblirite, Veloutini, Mitanaise jne., jne.

Kaebad varustatud vabrikumääriga ja saateval üle maa.

Kaitseväelased – tähelepanu!

Head saapad ükski ei kindlusta Teile kuivi jalgu, sellepärast võtke määramiseks

Mimrod saapamääret,

julgesti võite siis vees ja poris seista ning Teie tervis ja saapad ei kannata.

Spetsiaal suurtüki määre. * * Püssi õli.

Igat seltsi **maalri värve**, värnitsat, Inglise õli, lakki, pintsleid j. n. e. alati **kõrges headuses** saadaval.

Rohu- ja värvikaubandus

F. O. Treublut A.-S.

Tallinnas. Pikk tänav nr. 18.

Osakond Nõmmel.

A.-S. „RAUANIIT“

Tallinnas

Asut. 1919.

Telefon 15-42.

Soovitab kodumaal valmistatud:

Loomulikust siidist **crepe-de-chine** ja **veloutiini**. Siidi mantli- ning voodririidet. Siidi- ja villast **trikooriget** pesu ning kleitidele. **Milaneesi** ja **jumpeririidet**. **Schlüpferid**. **Supelustrikood**. Siidi-, mako-, floor- ja villaseid sukki, sokke ja lastesukki. Bemberg siidisukki „Bella“. Kõlapitsi. **Mitmesuguseid paelu ning kummipaelu.**

Kõik kaubad on varustatud kaubamärgiga.

Saada üle Eesti.

Saada üle Eesti.

„Kokk“

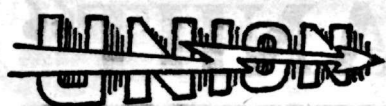
„Sana“

Meie tööstuse saadused on taimevõid:

„Kokk“, „Sana“, „Java“, „Salmi“,
„Stella“ ja „Köögi Kokosrasv“.

Saadaval igal pool.

Toetage kodumaa tööstuse saadusi.

jalanõud

on moodsad ja vastupidavad.

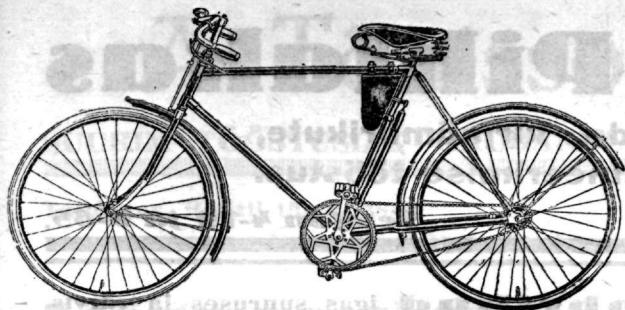
TH. V. GRÜNVALDT-UNION
tallanahk

:: on veetihe ja tugev. ::

Müük igas paremas äris Eestis.

Vabrik: TALLINNAS,
Maakri tän. 19/21.

TELEFONID: Juhatus 308-97
Jalanõude osak. 308-44
Naha osakond 9-05.

**NAUMANN, SUHL, JUNO,
ROYAL, NATIONAL ja PRIMUS**

Jalgrattad

võidavad täiel määral vastastikuse usalduse ostja—müüja vahel, oma vastutusrikka, tõesti tugeva ehituse, kergemaist kerge käigu ja välisilu tõttu.

Igalpool ostjaskonnalt kiitus, mis ületab kõik.

Müük väiksel ja suurel viisil, kuuviisi maksuga.

Kõige vanem ja suurem jalgrattaäri Eestis

KR. SAAR & Ko., Tallinnas,

Estonia puiesteel 27.

Kõnetraat 26-69.

Osakonnad: Tartus, Raekoja 2, kõnetraat 6-94, Rakveres ja Jõhvis.

KARL SAAR, Haapsalus, Karja 18.

Taskukellad

Käekellad

Stopperid

Chronographid

Auhinnad: Karikad, peekrid hõbedast ja alpakkast

Kristall peenema lihviiga

O-Ü. J. Rubin *

Tallinnas, Viru tän. 17

Asut 1880. a.

Kaubamaja

Hermann Rõivas'e

engros-riideäri

Asukoht

Tallinnas, Estonia puiesteel 11, oma majas.

Kõnetraat 14-80.

Telegr. aadr.: Rõivas-Tallinn.

Gustav Pihlakas

Paberikaupade, kirjaümbrikute,
kõitmise ja lineerimise tööstus.

Tallinn. Vaksali pst. 2.

Telefon 4-79 ja 9-65.

Täielikuma sisseseadega sel alal töötav ettevõtte Eestis. Võtab tellimisi vastu kõigilt riigi- ja eraasutusilt, pankadelt, kontoritelt, äridelt ja eraisikutelt, lineerimise, kõitmise ja paberikaupade alal.

Ümbrikud igas suuruses ja värvis, äridele pealetrükk

Kontorraamatud igas liniatuuris.

Kopeerraamatud.

Registraatorid.

Kiirõmblejad.

Aktikaaned.

Kaustikud.

Dokumentide mapid.

Teadaannete lehed igas kaustas.

Kirjaplokid.

Block-notes.

Paberikorvid.

Kuldkirjatrükk.

Ilupaberid karpides ja mappides (Papeteriid).

Postpaberid liht ja linased.

Postkaardi ja amateur albumid suures valikus.

Töö võistlemata headuses. — Hinnad mõõdukad.

Isis kreem

**on see näo kreem, mis teeb Teie
naha siledaks ja sametpimeks**

A. Tõnisson & Ko.

SUURIM TÖÖSTUSLIK-KAUBANDUSLIK ETTEVÕTE ERIALAL

Tallinnas, Rüütli tänav 28/30

Tartus, Aleksandri tänav 1

Tallinna telefon: Kabinet 25, kontor 4-60, eratelefon 11-83 Tartu telefon 270

Tööstuse osakond:

Keskküte, vesivarustus, kanalisatsioon: majadele, saunadele, supelasutustele, meiereidele jne. **Kaevude puurimine jõuga. Autogeeniline metallide keetmine. Sepa- ja masinatööstus.**

Laod:

Meie ladudes on alati saadaval suuremal arvul kõiki meie tööstuse alasse kuuluvaid materjale, nagu: **torud, mustad ja tsingitud. Katla-, malm-, shamott- ja tsementtorud** ja neile kuuluvad ühendusosad. **Vannid, klosetid, köögikausid, armatuurid, kraanid, ventiilid. Käsi- ja jõupumbad, sügavvee- ja hari- likkudele kaevudele jne.**

Tallinna

Majaomanikkude Pank

Harju tänav 29. Avatud iga päev kella 9—2. Tel. 33-11, 33-69.

Pank võtab raha hoiule jooksvale arvele ja tähtaja peale, igasugustes summates ja maksab ajakohast protsenti. Pank diskonteerib vekslid, annab laenusid, toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Rahasaatmised kõikidesse Eesti linnadesse ja rahvarikkamatesse kohtadesse.

Peale selle toimetatakse pangas majade ja muude varanduste kinnitamist tule, varguse ja muude õnnetuste vastu ja võetakse Majaomanikkude Seltsi liikmeid ja liikmemaksu vastu.

JUHATUS.

BENEDIKTIINI

Hambapasta.

Suuravimisevahendid on valmistatud kuulsa õpetlase paater Boursaud' eleksiiri retsepti järgi, mis juhuslikult leiti Benediktiini ordu vanadest kirjadest Bordeaux' Püha-Risti peakirikus. See retsept, mille paater Magueloa annetas pärast Seguin'i perekonnale, ongi aluseks, mille põhjal on valmistatud uuematel teaduslikkudel meetoditel kõik Benediktiini suuravimisevahendid, nagu **Benediktiini kreemitaoline hambaseep** — ainuke oma alal Eestis, **Benediktiini suuvesi**, **Benediktiini hambakreem**, **Benediktiini hambaseep** ja **Benediktiini hambapulber**. Kõik need võrratud suuravimisevahendid on nüüd saadaval Eestis.

Nõudke igast apteegist ja rohukauplusest

BENEDIKTIINI suuravimisevahendeid.

Kas tahate saada iluduskuningannaks

?

Sarvitage ainult

Kreem „Fascinata“, lõhnaõli „Fascinata“, puuder „Fascinata“, Eau de Cologne „Fascinata“

seep-kreem

Fascinata

Õõrde habemeajamistarvete alal toob

kreem

Fascinata

Ta muudab habemeajamise lõbuks. Hõõrutuna nahasse enne seebitamist teeb ta habemetükkad painduvaks kuni juurteni.

Siis on Teil iluduskuninganna nimi kindel.

★

„Fascinata“ hoiab kokku habemenõuateri.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk tän. 42.

Kõik suitsetavad

lemmikpaberosse

MIKAADO

25 tk. 25 senti.

Meie vabrikus tarvitatakse ainult kõrgevärtuslikke ja värskeid tubakaid, seetõttu on saadused tarvitajate poolt väga nõuetavad.

Tubakatehas

H. ANTON & Ko.

*Pacimad
paberossid
Eestis*

„Aino“

20 tk. — 35 snt.

A.-S. „Astoria“

**Kõik suitsetavad lemmik-
paberosse**

PALM

25 tk. 15 snt.

KAVALER

25 tk. 15 snt.

TALLINN

20 tk. 25 snt.

A.-S. „REGINA“

Tarvitajad!

Nõudke ainult maailmakuulsaid

ŠVEITSI

SRO

kuul- ja rull-laagreid

Kugellagerwerke J.Schmid-Roost, A.G., Oerlikon

SRO

**KUGEL-&ROLLENLAGER
STEH-&H'ANGELAGER**

Kõigis mõõtudes alati ladust saadaval.

Samuti soovitame ladust:

**Original „CORONA“ viile,
nahkrihmu jne.**

Ainuesindus ja ladu:

HERBERT F. DUNKEL & Ko

Tallinn, Lai 1

Postkast 99

Telefon 230-85